

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Bc. Kateřina Lanková

**Sýrie a koncept responsibility to assist: nový
přístup k řešení konfliktů?**

Diplomová práce

Praha 2018

Autor práce: **Bc. Kateřina Lanková**

Studijní program: **Mezinárodní vztahy**

Vedoucí práce: **JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.**

Akademický rok: **2017/2018**

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5. ledna 2018

Kateřina Lanková

Bibliografický záznam

LANKOVÁ, Kateřina. *Sýrie a koncept responsibility to assist: nový přístup k řešení konfliktů?* Praha, 2018. 100 s. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

Rozsah práce: 179 829 znaků včetně mezer

Abstrakt

Hlavním cílem diplomové práce s názvem „Sýrie a koncept *responsibility to assist*: nový přístup k řešení konfliktů?“ je zjistit, zda může rozšíření doktríny *responsibility to protect* o koncept *responsibility to assist*, který se opírá o podporu nenásilných hnutí, sloužit jako nový přístup k řešení konfliktů a představovat tak další rovinu mezinárodní pomoci a ochrany civilistů v případech, kdy je režim původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu. Práce se proto prostřednictvím občanské války v Sýrii, která nabízí široké spektrum domácích reakcí na násilí proti obyvatelstvu ze strany režimu, zaměřuje na tři odlišné formy mezinárodního zapojení a podpory. Těmi jsou mezinárodní vojenská intervence v rámci třetího pilíře R2P, podpora domácích ozbrojených skupin a povstalců a v neposlední řadě podpora nenásilných hnutí a občanských iniciativ v podobě R2A jako případné rozšíření druhého pilíře doktríny R2P. Tyto přístupy jsou analyzovány s ohledem k problematice státní suverenity a morální odpovědnosti chránit civilisty, která vyvstává z rozporuplnosti těchto dvou rovin ve vztahu k zásahu mezinárodního společenství do vnitřních záležitostí suverénních států. Práce se v souvislosti s potenciálem nenásilných hnutí a jejich podpory ze strany mezinárodního společenství opírá o závěry výzkumu autorek Ericy Chenoweth a Marie J. Stephan.

Abstract

The main aim of the master thesis titled “Syria and the concept *responsibility to assist*: new approach towards conflict resolution?” is to find out whether the extension of the doctrine of *responsibility to protect* by the concept of *responsibility to assist* that is based on the support of nonviolent movements could work as a new approach towards conflict resolution and thanks to this it could constitute another way of international assistance and civilian protection in cases when it is the regime that perpetrates the violence against its own population. For this reason the thesis, via the Syrian civil war that offers wide range of internal responses to the violence perpetrated by the regime against civilians, focuses on three different forms of international involvement and assistance. These are the international military intervention under the third pillar of R2P, the backing of domestic violent groups and insurgents and last but not least the assistance to nonviolent movements and civil initiatives in the form of R2A as a potential expansion of the second pillar under the R2P doctrine. These approaches are analyzed with regard to the issues of state sovereignty and moral responsibility to protect civilians that arises from the inconsistency of these two

aspects in relation to any kind of international involvement in the internal matters of sovereign states. In connection with the potential of nonviolent movements and their support from the international community the thesis is grounded in the research conclusions of authors Erica Chenoweth and Maria J. Stephan.

Klíčová slova

nenásilná hnutí, responsibility to protect, responsibility to assist, státní suverenita, ochrana civilistů, řešení konfliktů, mezinárodní podpora, Sýrie

Key words

nonviolent movements, responsibility to protect, responsibility to assist, state sovereignty, civilian protection, conflict resolution, international assistance, Syria

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. PhDr. Tomáši Karáskovi Ph.D. za podnětné připomínky a vstřícný přístup při vedení práce. Rovněž děkuji své rodině, která mi byla při psaní této práce cennou oporou.

Obsah

Úvod.....	10
Vymezení tématu	10
Cíle práce a formulace výzkumné otázky	10
Metodologie práce.....	11
1 Koncept responsibility to protect.....	14
1.1 Vývoj konceptu R2P	14
1.1.1 Vznik konceptu R2P a jeho základní principy.....	14
1.2 Tři pilíře R2P.....	17
1.2.1 První pilíř R2P	17
1.2.2 Druhý pilíř R2P.....	18
1.2.3 Třetí pilíř R2P	21
1.3 Limity konceptu R2P	22
1.3.1 Státní suverenita a otázka neintervence	23
1.3.2 Selektivita a dvojí standardy	25
1.3.3 Rada bezpečnosti a systém veta.....	25
1.3.4 Právní status R2P	26
1.3.5 Humanitární intervence a změna režimu	27
2 Sýrie před občanskou válkou.....	29
2.1 Historické pozadí konfliktu.....	29
2.2 Vzestup strany Baas a režim Háfize al-Asada	30
2.3 Režim Bašára al-Asada	31
3 Nenásilná občanská hnutí a jejich potenciál.....	35
3.1 Občanský odpor a nenásilná hnutí	35
3.2 Stručná historie násilí	35
3.3 Občanský odpor podle Chenoweth a Stephan.....	38

3.3.1	Participace a mobilizace	39
3.4	Vymezení rozdílů mezi nenásilným a násilným hnutím odporu.....	40
4	Případová studie: občanská válka v Sýrii.....	42
4.1	Koncept R2P a mezinárodní vojenská intervence.....	42
4.1.1	Nástin konfliktu v Sýrii.....	43
4.1.2	Podmínky aplikace třetího pilíře R2P a jejich naplnění v Sýrii.....	44
4.2	Mezinárodní podpora ozbrojených hnutí	52
4.2.1	Ozbrojená hnutí v Sýrii.....	52
4.2.2	Mezinárodní zapojení v Sýrii.....	54
4.2.3	Obecná problematika ozbrojených hnutí	55
4.2.4	Problematika mezinárodní podpory ozbrojených hnutí a změny režimu	56
4.3	Mezinárodní podpora nenásilných hnutí	59
4.3.1	Nenásilné hnutí v Sýrii	59
4.3.2	Přínosy a úskalí syrského nenásilného hnutí odporu	63
5	R2A jako nový přístup k řešení konfliktů?.....	67
5.1	Občanská společnost a nenásilná hnutí jako autonomní aktér konfliktu	69
5.2	Formy mezinárodní pomoci nenásilným hnutím	70
	Závěr	75
	Resumé.....	77
	Summary.....	77
	Zdroje.....	79
	Knižní zdroje.....	79
	Odborné články	81
	Ostatní prameny a zdroje	84
	Projekt diplomové práce	88

Seznam zkratek

FSA	Syrská osvobozenecká armáda
ICC	Mezinárodní trestní soud
ICISS	Mezinárodní komise pro intervenci a státní suverenitu
LAS	Liga arabských států
NATO	Severoatlantická aliance
OSN	Organizace spojených národů
RB	Rada bezpečnosti
R2A	Responsibility to assist - odpovědnost pomáhat
R2P	Responsibility to protect - odpovědnost chránit
VS	Valné shromáždění

Úvod

Vymezení tématu

Diplomová práce se věnuje konceptu „responsibility to assist“ (R2A) a jeho využití při řešení současných konfliktů a občanských válek, ve kterých dochází k významnému porušování základních lidských práv a organizovanému násilí proti civilnímu obyvatelstvu ze strany vládnoucího režimu. Koncept R2A a jeho role je v práci pojímána jako možné rozšíření či doplnění současného přístupu k otázce mezinárodního zapojení a pomoci v těchto konfliktech v podobě „responsibility to protect“ (R2P).

Koncept R2A, jehož podstata spočívá v mezinárodní podpoře a pomoci občanským hnutím a iniciativám v jejich snahách čelit násilí a represím ze strany autoritářského režimu nenásilnou formou odporu, a jeho využitelnost budou v práci rozebrány ve vztahu k současné občanské válce v Sýrii. Právě konflikt v Sýrii nabízí široké spektrum domácích reakcí a odpovědí na snahy režimu perzekvovat občanské iniciativy a hnutí odporu vymezující se vůči vládnímu potírání základních lidských práv a uplatňování násilí, a to v různých fázích konfliktu. Ve vztahu k Sýrii je tímto způsobem možné identifikovat jak občanské iniciativy zastávající nenásilnou formu odporu především v prvotních fázích konfliktu, tak i postupnou transformaci některých těchto hnutí do ozbrojených uskupení. Tato skutečnost umožňuje občanskou válku v Sýrii analyzovat z hlediska možných reakcí mezinárodních aktérů na vývoj konfliktu, a to především v souvislosti s již zmíněným konceptem R2A a klíčovým rozporem mezi státní suverenitou a morální odpovědností mezinárodních aktérů chránit civilní obyvatelstvo před násilím a svévolí režimu, který je úzce vázán na princip R2P.

Cíle práce a formulace výzkumné otázky

Práce se soustředí na problematiku využitelnosti přístupu R2A při řešení konfliktů a ochraně civilistů a s tím související možnosti mezinárodního společenství podporovat mírovými prostředky občanské iniciativy a nenásilné protesty.

Přístup R2A je analyzován jako potenciální komponent úvah o druhém pilíři R2P, a tedy jako předstupeň třetího pilíře v podobě vojenské intervence, který je považován za tzv. last resort řešení, tedy poslední možnost. Potenciál přístupu R2A spočívá v jeho orientaci na přímé vazby na občanskou společnost, přičemž tento aspekt není obsažen ani v jednom z pilířů konceptu R2P, který je výhradně orientován na podporu států a jejich schopnost chránit své obyvatele. Právě důraz kladený na roli občanského odporu však může

pomoci lépe konceptualizovat mezinárodní intervenci jako skutečně „poslední možnost“, na což poukazuje např. Mégret (2009).

Cílem práce je zjistit, zda je koncept R2A vhodným způsobem, jakým by mezinárodní společnosti mohlo přistupovat k řešení konfliktů v jejich prvotních fázích, kdy jsou na straně občanské společnosti znatelné snahy o nenásilné protesty směrem k představitelům autoritářského režimu potírajícího základní lidská práva. V tomto ohledu se je nutné zaměřit na to, jestli koncept R2A představuje díky svým vazbám na občanskou společnost určitou formu pomoci při řešení konfliktů ze strany mezinárodních aktérů, nebo jestli je právě díky těmto vazbám tento přístup příliš invazivní a může být vnímán jako značně ofenzivní vůči principům suverenity státu.

Práce se tedy soustředí na zodpovězení otázky, zda může rozšíření doktríny R2P o koncept R2A sloužit jako nový přístup k řešení konfliktů a představovat tak další rovinu mezinárodní pomoci a ochrany civilního obyvatelstva při řešení konfliktů a občanských válek, ve kterých je režim původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu a potírá základní lidská práva svých občanů. V souvislosti s mezinárodní podporou nenásilných hnutí se práce soustředí i na otázku aktérů, kteří mohou v takových konfliktech intervenovat do vnitřních záležitostí suverénního státu na podporu těchto hnutí a iniciativ. Tato otázka je podstatná s ohledem k již zmiňovanému rozporu mezi státní suverenitou a morální odpovědností chránit civilisty. V souvislosti s konceptem R2A a konfliktem v Sýrii je tento rozpor úzce spjatý s problematikou mezinárodní podpory demokratizačních snah v dané zemi a „podpory změny režimu“. V tomto ohledu je nutné se zaměřit i na to, zda není koncept R2A díky snahám podporovat liberální a demokratické tendence občanské společnosti ve svém důsledku více invazivní a ofenzivní než samotný princip R2P.

Metodologie práce

Jak již bylo zmíněno, práce se věnuje konceptu R2A a jeho využití a potenciálu při řešení současných konfliktů, ve kterých je stát původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu. Ve vztahu ke konceptu R2A se práce opírá o tezi formulovanou Ericou Chenoweth a Mariou J. Stephan (2014). Podle té by političtí aktéři měli upřednostňovat R2A ve vztahu k nenásilným občanským skupinám, spíše než hledat řešení pouze skrze vojenskou intervenci, jako tomu bylo např. v případě Libye. Toto doporučení autorek vychází ze zjištění, že nenásilná občanská hnutí mají vůči autoritářskému režimu dvakrát větší šanci na úspěch, než ozbrojené skupiny, a navíc zvyšují šance, že svržení tohoto typu režimu povede k demokratickému zřízení. Naproti tomu skupiny využívající násilných prostředků ve snaze

čelit autoritářskému režimu nejsou mnohdy schopny dosáhnout svých cílů a jejich úsilí vede podle závěrů autorek k větším ztrátám na životech (Chenoweth, Stephan 2014).

Kromě výzkumu autorek Chenoweth a Stephan, týkajícího se nenásilných hnutí a konceptu R2A, vychází práce z teoretického rámce konceptu R2P a nastínění tří základních pilířů tohoto konceptu s důrazem na druhý a třetí pilíř. Druhý pilíř může v tomto ohledu poskytnout základ pro případné rozšíření doktríny R2P o koncept R2A vzhledem ke skutečnosti, že je orientován pouze na odpovědnost mezinárodního společenství pomoci státu při ochraně civilistů a otázku podpory nenásilných občanských hnutí nezohledňuje. To i přesto, že tato forma podpory může mít zásadní význam v situacích, kdy je to právě stát, který páchá násilí vůči vlastnímu obyvatelstvu.

Aby mohly být zodpovězeny výzkumné otázky uvedené výše, bude vypracována instrumentální případová studie zaměřená na občanskou válku v Sýrii. Tento typ případové studie byl zvolen v závislosti na tom, že důraz bude kladen primárně na koncept R2A a jeho možný potenciál při řešení konfliktů a v širším kontextu na problematiku R2P jako takovou. Občanská válka v Sýrii v tomto ohledu slouží jako prostředek či nástroj, jak tuto problematiku lépe uchopit a bude tak představovat ilustrativní příklad pro hlubší analýzu těchto dvou konceptů. Z tohoto důvodu je občanská válka v Sýrii analyzována z hlediska tří možných rovin mezinárodní odpovědi či reakce na násilí páchané proti civilistům a vzniklou humanitární krizi.

První z těchto rovin přístupu mezinárodních aktérů k řešení konfliktů je možnost vojenské intervence vycházející z třetího pilíře konceptu R2P, kdy stát selhává ve své primární odpovědnosti, kterou je povinnost chránit své občany. Tento způsob řešení sice na jedné straně představuje mezinárodně uznávaný koncept zásahu proti násilí páchanému na civilním obyvatelstvu, na druhé straně však v sobě zároveň obsahuje limity vyplývající z povahy konfliktu a rozporu mezi stálými členy Rady bezpečnosti Organizace spojených národů (RB OSN), které se týkají otázky státní suverenity a morální povinnosti chránit státem perzekuované obyvatele. Tyto limity mohou komplikovat, a v případě Sýrie zcela znemožňovat, rozhodnutí o případné vojenské intervenci.

Druhou možnou rovinou odpovědi je mezinárodní vojenská podpora ozbrojených hnutí a skupin, které násilnou cestou a ozbrojenými akcemi čelí stávajícímu režimu či se snaží o jeho svržení. V tomto ohledu se práce zaměří na úskalí mezinárodní podpory těchto hnutí související zejména s problematikou změny režimu a efektivitou této formy boje.

V neposlední řadě se jedná o mezinárodní podporu nenásilných hnutí a občanských iniciativ snažících se bez použití násilí prosadit své občanské požadavky a apelovat na vládu,

aby učinila určité kroky vedoucí k liberalizaci autoritářského režimu. Tato rovina je přímo vázána ke konceptu R2A. Ve vztahu k této rovině se práce zaměří na efektivitu nenásilné formy boje, možná úskalí a zároveň i způsoby a formy mezinárodního zapojení na podporu těchto občanských iniciativ.

Tyto tři roviny jsou stěžejní nejen pro analýzu syrského konfliktu, ale především pro zvážení přínosů a nedostatků forem mezinárodní odpovědi, a v konečném důsledku pro zodpovězení výzkumné otázky, zda může rozšíření doktríny R2P o koncept R2A sloužit jako nový přístup k řešení konfliktů a představovat tak další rovinu mezinárodní pomoci a ochrany civilního obyvatelstva při řešení konfliktů a občanských válek, ve kterých je režim původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu a potírá základní lidská práva obyvatel.

Mezinárodním společenstvím jsou v práci v první řadě chápáni klíčoví mezinárodní aktéři, kteří vzhledem ke svému postavení zastávají zásadní úlohu při rozhodování o opatřeních a krocích, které mají být učiněny proti státu, jenž potírá základní lidská práva svých občanů. Primárně se v tomto ohledu jedná o členy RB OSN s hlavním důrazem na jejich pět stálých členů. Dalším důležitým aktérem jsou i mezinárodní organizace s lokální působností, jako je v případě syrského konfliktu Liga arabských států (LAS). Kromě těchto aktérů, kteří mají v oblasti řešení konfliktů významný vliv a značný podíl na rozhodování, je v práci kladen důraz i na roli nevládních mezinárodních organizací, jako jsou např. Amnesty International či Lékaři bez hranic, které zastávaly významnou roli v prvních fázích konfliktu směrem k podpoře občanské společnosti a nenásilných hnutí.

1 Koncept responsibility to protect

Koncept responsibility to protect představuje mezinárodně uznávaný přístup k řešení občanských válek a krizí v zemích, v nichž dochází ke genocidě, masovému násilí proti obyvatelstvu a rozsáhlému porušování základních lidských práv. Neschopnost mezinárodních aktérů zabránit brutálnímu násilí proti civilistům ve Rwandě, Bosně a Hercegovině a Kosovu se stala podnětem k hledání způsobů, jak v budoucnu podobným krizím předejít a chránit obyvatele v případě, že daný stát, na jehož území k násilí dochází, v této povinnosti selhává.

Cílem této kapitoly je pojednat o konceptu R2P nejen z hlediska jeho vzniku a následného vývoje, ale především s ohledem k jeho limitům a nedostatkům, které komplikují reakci mezinárodního společenství na násilí páchané proti civilistům, případně ji zcela znemožňují. Rozebrání přístupu R2P bude dále sloužit jako základ pro vymezení konceptu responsibility to assist.

1.1 Vývoj konceptu R2P

Koncept R2P vznikl v reakci na humanitární krize v 90. letech 20. století, na které mezinárodní společenství nebylo schopné včas reagovat a zabránit tak masovému vraždění obyvatel. Tato skutečnost byla dána okolnostmi a situací, ve které se svět po skončení studené války a rozpadu bipolárního uspořádání nacházel. V této době neexistoval žádný mezinárodní konsenzus v otázce toho, jak by měli mezinárodní aktéři odpovídat na násilí páchané proti civilnímu obyvatelstvu a zda by v těchto situacích měli zasahovat do vnitřních záležitostí suverénních států.

Z tohoto důvodu došlo k nečinnosti a absenci vojenského zásahu v případě rwandské genocidy, váhání ohledně vhodnosti leteckého zásahu v Bosně a Hercegovině a leteckému bombardování srbských cílů v Kosovu bez autorizace Rady bezpečnosti OSN. Mezinárodní společenství se v tomto období potýkalo nejen s nedostatkem politické vůle, ale i s rozporům ohledně suverenity státu a morální odpovědnosti chránit.

1.1.1 Vznik konceptu R2P a jeho základní principy

V důsledku neschopnosti adekvátně zasáhnout a zamezit ztrátám v řadách civilních obyvatel se začalo na mezinárodní úrovni diskutovat o možnostech v takových případech vojensky zasáhnout pod záštitou RB OSN, o rozporu mezi státní suverenitou a potřebou chránit jednotlivce před násilím, politické vůli aktérů a o podobě a kritériích legitimní účinné intervence.

Vznik konceptu R2P je spojen se zprávou „Odpovědnost za ochranu“ (dále jen „zpráva“), která byla vydaná v roce 2001 Mezinárodní komisí pro intervenci a státní suverenitu (ICISS). Zpráva se primárně zabývala otázkami, kdy, pokud vůbec, je vhodné, aby státy provedly donucovací, případně vojenskou akci proti jinému státu za účelem ochrany obyvatel před násilím (Bílková 2010, s. 35). Podle zprávy je suverenita založena na schopnosti a ochotě vlád přijmout odpovědnost chránit své vlastní obyvatele, a pokud stát v tomto ohledu selže, má mezinárodní společenství právo intervenovat (Axworthy 2012, s. 11-12). Základní složky R2P byly definované jako prevence, reakce a rekonstrukce, přičemž vojenská intervence byla formulována jako tzv. poslední možnost, o které mohou rozhodnout pouze členové RB OSN, a to aniž by bylo uplatněno veto, pokud nejsou rozhodnutím dotčeny důležité zájmy státu, a ke které dochází ve chvíli, kdy je prevence jako možnost již vyčerpána (tamtéž, str. 12).

Aby byla vojenská intervence legitimní, musí být podle zprávy splněno šest kritérií. Musí existovat spravedlivá příčina, správný úmysl, ozbrojená intervence musí být vždy posledním možným prostředkem řešení, zásah musí být přiměřený, musí se pojit s rozumnými vyhlídkami na úspěch a musí být schválen legitimní autoritou (Williams, Ulbrick, Worboys 2012, s. 483).

Na rozdíl od pozdějších úprav konceptu R2P počítala zpráva i s alternativními řešeními, jak přijmout rozhodnutí o použití ozbrojené síly v případě, že v rámci RB OSN vznikne patová situace. První možností bylo zapojení regionálních organizací jako aktérů schopných provést kolektivní akci v rámci svých hranic a druhá umožňovala postoupit řešení Valnému shromáždění (VS) OSN v rámci procedur „Uniting for Peace“, které VS umožňují výjimečná zasedání, pokud se RB OSN nachází v patové situaci (tamtéž). Na základě zprávy ICISS začal být nový koncept R2P začleňován do agendy OSN, v rámci níž byl dále upravován a kodifikován.

Z hlediska formálního přijetí konceptu R2P byl důležitý „Závěrečný dokument“, který byl schválen v roce 2005 na Světovém summitu a jenž obsahoval oficiální souhlas Valného shromáždění OSN s konceptem R2P jako nově vznikajícího způsobu řešení humanitárních krizí (Bílková 2010, s. 45). Dokument opět deklaroval odpovědnost států chránit své obyvatelstvo před násilím, ale nově byly definovány čtyři podoby mezinárodního zločinu, na které se koncept vztahuje. Jedná se o genocidu, zločiny proti lidskosti, válečné zločiny a etnické čistky (odstavec 138 Závěrečného dokumentu – World Summit Outcome 2005). Odpovědnost státu byla vymezena jako povinnost těmto zločinům předcházet, přičemž úlohou mezinárodního společenství je státům v této povinnosti pomáhat skrze přiměřené

diplomatické, humanitární a jiné mírové prostředky v souladu s kapitolami VI a VIII Charty OSN (odstavec 139 Závěrečného dokumentu – World Summit Outcome 2005). Pokud stát při ochraně obyvatel zjevně selhává a byly vyčerpány všechny mírové prostředky k řešení krize, deklaruje mezinárodní společenství svou připravenost přistoupit k včasné a rozhodné kolektivní akci, která by se měla odvíjet případ od případu, a to skrze spolupráci s relevantními regionálními organizacemi a vždy v souladu s Chartou OSN a kapitolou VII Charty (Burke-White 2012, s. 22). Saira Mohamed (2012) v této souvislosti uvádí, že deklarovaná připravenost mezinárodních aktérů podniknout kolektivní akci namísto výslovně deklarované odpovědnosti chránit, svědčí o ústupu od povinnosti zmiňované v původních návrzích a v důsledku se podle ní jedná o pouhé deklarování ochoty zasáhnout a nikoli skutečný politický závazek (Mohamed 2012, s. 327).

Co se týká rozdílů mezi Závěrečným dokumentem a zprávou ICISS, je dokument více limitován, což je dáno rozpory o podobě závazků mezi jednotlivými státy, a navíc nezohledňuje možné alternativy pro případ, že v rámci RB OSN vznikne patová situace a rozhodnutí nebude možné přijmout (tamtéž, s. 328-329). Neobsahuje ani kritéria, která by ospravedlňovala ozbrojenou kolektivní intervenci. V tomto ohledu se forma kolektivní odpovědi odvíjí pouze od stávajících mechanismů na základě Charty OSN a závazky mezinárodního společenství jsou spíše napomínající než závazné (Burke-White 2012, s. 27). Na druhou stranu dokument skrze definici čtyř mezinárodních zločinů zúžil rozsah případů, na které se koncept R2P vztahuje. Navíc, jak uvádí Burke-White (2012), i přes své nedostatky je Závěrečný dokument silným politickým stanoviskem. Potvrzuje důležité zásady mezinárodního práva, posouvá pozornost od odpovědi k prevenci, což je podstatné z hlediska vymezení konceptu vůči humanitární intervenci (jak bude pojednáno dále) a klade důraz na povinnost států vzájemně si pomáhat při předcházení mezinárodním zločinům (Burke-White 2012, s. 27).

Co se týká dalších mezníků vývoje konceptu R2P, k prvnímu výslovnému schválení R2P Radou bezpečnosti OSN došlo v roce 2006, kdy jednomyslně bez použití veta přijala rezoluci 1674 týkající se ochrany civilistů v ozbrojených konfliktech (tamtéž, s. 29-30). V roce 2009 následovalo vydání zprávy „Implementace odpovědnosti chránit“ generálním tajemníkem OSN Pan Ki-munem, která měla přispět k dialogu mezi státy. Zpráva blíže specifikovala obsah R2P, navrhovala základní principy přístupu k její realizaci v praxi, přičemž apelovala na stálé členy RB OSN, aby se zdrželi použití veta v případě otázek souvisejících s uplatněním konceptu R2P, a pro případ patové situace zdůrazňovala schopnost VS OSN jednat v rámci procedury „Uniting for Peace“ (Mohamed 2012, s. 329).

1.2 Tři pilíře R2P

Koncept R2P se na základě přijetí Závěrečného dokumentu z roku 2005 sestává ze tří základních pilířů. První z nich odkazuje k zodpovědnost státu chránit obyvatele před genocidou, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a etnickými čistkami. Druhý ukládá mezinárodnímu společenství odpovědnost pomáhat („responsibility to assist“) státům v naplňování této odpovědnosti. Na základě třetího pilíře by mělo mezinárodní společenství využít přiměřených diplomatických, humanitárních a jiných mírových prostředků k ochraně obyvatel před těmito zločiny, a pokud stát nadále v tomto ohledu selhává, nebo je sám původcem násilí, musí být mezinárodní společenství připraveno přistoupit k silnějším kolektivním opatřením, která zahrnují i použití ozbrojené síly na základě rezoluce RB OSN (An Introduction to the Responsibility to Protect).

1.2.1 První pilíř R2P

Jak již bylo zmíněno, první pilíř R2P odkazuje k odpovědnosti všech států chránit své obyvatele před genocidou, válečnými zločiny, zločiny proti lidskosti a etnickými čistkami (dále pouze mezinárodní zločiny). V souvislosti s touto povinností států je nutné zmínit, že jejich odpovědnost vychází z charakteru státní suverenity a zároveň ze stávajících a stále platných právních závazků států. Nejedná se tedy v tomto ohledu o nový výdobytek související výlučně s konceptem R2P (Implementing the Responsibility to Protect 2009, s. 9).

První pilíř klade důraz na roli a odpovědnost států. Úloha mezinárodního společenství je brána spíše jako podpůrná a má za cíl zvyšovat povědomí o povinnostech států a dále šířit normy a humanitární standardy ve snaze předcházet páchání mezinárodních zločinů (Fulfilling Our Collective Responsibility 2014, s. 8). Tato skutečnost podle Bílkové (2014) vypovídá o tom, že koncept R2P se nesnaží popřít státní suverenitu, ale apeluje na to, aby státy jednaly odpovědně, jak jim to jejich suverenity ukládá (Bílková 2014, s. 16). Na to poukázal i generální tajemník OSN ve zprávě z roku 2009, kdy poznamenal, že koncept R2P je „spojencem“ nikoli „protivníkem“ státní suverenity (Implementing the Responsibility to Protect 2009, s. 7).

V rámci prvního pilíře lze rozlišit dva typy opatření. Prvním z nich jsou tzv. preventivní opatření. Ta se týkají mechanismů, které mohou státy využívat, jako je např. systém včasného varování, který upozorňuje na nárůst extrémních tendencí nebo formování ozbrojených skupin. Díky tomu může stát včas přijmout vhodná opatření vedoucí k eliminaci násilí a předejít tak páchání zločinů (Bílková 2014, s. 16). Státy by také měly monitorovat některé faktory, které se mohou stát příčinou rozdělení společnosti a případným spouštěčem násilí páchaného proti obyvatelstvu, jako je postavení menšin ve společnosti, diskriminace, způsob

rozdělování zdrojů či stupeň radikalizace rizikových skupin (tamtéž). Tyto kroky jsou nezbytné pro včasné vyhodnocení situace a přijetí nezbytných opatření k předejití eskalace napětí (tamtéž). Mezi preventivní opatření jsou dále řazeny i tzv. programy DDR (odzbrojení, demobilizace a reintegrace), které se soustředí na reintegraci bývalých vojáků či povstalců a jsou zaměřeny na odzbrojení těchto osob, jejich demobilizaci a následné opětovné začlenění do společnosti (tamtéž).

Druhý typ opatření se váže k nutnosti zasáhnout v případě, že na území státu dojde k závažnému porušení lidských práv nebo mezinárodního humanitárního práva. V případě, že je původcem násilí nestátní aktér, má stát povinnost využít všech dostupných prostředků k zastavení násilí, zajistit poškozeným osobám nápravu stavu včetně odškodnění a potrestat viníky (tamtéž). Pokud je původcem násilí samotný stát, měl by takového jednání na základě konceptu R2P a povinností z něj plynoucích zanechat a vyvodit ze svých činů důsledky nejen pro sebe, ale i další zodpovědné osoby (tamtéž).

1.2.2 Druhý pilíř R2P

Druhý pilíř konceptu R2P se stejně jako první soustředí na prevenci konfliktů a předcházení humanitárním krizím. Na rozdíl od prvního pilíře se však posouvá od primární úlohy států chránit své obyvatelstvo k závazku mezinárodního společenství pomáhat státům při naplňování této povinnosti. Druhý pilíř čerpá ze spolupráce členských zemí, regionálních a subregionálních dohod, činností občanské společnosti a soukromého sektoru a také výhod a institucionální síly systému OSN (Implementing the Responsibility to Protect 2009, s. 9).

Závazek států k vzájemné preventivní pomoci při naplňování odpovědnosti chránit byl přijat už na Světovém summitu v roce 2005. Státy se tímto zavázaly, že nebudou pouze reagovat a řešit krizovou situaci až ve chvíli, kdy v naplňování této povinnosti některý ze států selže, ale budou se soustředit na preventivní opatření, která mohou takovým situacím zabránit (Fulfilling Our Collective Responsibility 2014, s. 4).

Úkolem států, mezinárodních organizací a především OSN je tedy poskytovat státům všestrannou pomoc a podporu při ochraně obyvatelstva. Tato pomoc však není možná bez souhlasu daného státu, na jehož území k zločinům dochází, což, jak uvádí Bílková (2014), opět zohledňuje zásadu státní suverenity, která vylučuje zasahování do vnitřních záležitostí státu bez jeho svolení. Předpokládá se tedy, že státy nabízenou pomoc ve většině případů neodmítnou, protože jinak by nesly plnou odpovědnost za následky svého jednání včetně možnosti mezinárodních aktérů využít nástrojů spadajících do třetího pilíře R2P (Bílková 2014, s. 17).

1.2.2.1 Aktéři pomoci

Pro implementaci druhého pilíře jsou zcela zásadní aktéři, kteří mohou státům poskytnout asistenci při naplňování jejich odpovědnosti chránit. Tito aktéři jsou blíže definováni ve zprávě generálního tajemníka OSN z roku 2014. V první řadě se jedná o jednotlivé vlády států a regionální a subregionální uskupení, tedy aktéry, kteří disponují blízkostí, důvěrou, určitým druhem znalostí, kapacitou a legitimitou, či ty, kteří jsou schopni poskytnout vhodnou formu pomoci při řešení konkrétních situací. Tyto faktory jsou pro efektivní mezinárodní pomoc klíčové vzhledem k tomu, že státy, které jsou blíže k událostem, mívají přístup k podrobnějším informacím, mohou mít jiný pohled na historii a kulturu státu a často jsou přímo ovlivněny důsledky násilí páchaného na území daného státu. Sousední státy mohou také sloužit jako zprostředkovatelé toku informací a strategií mezi národními a mezinárodními aktéry. Úloha sousedních států však nemusí být vždy kladná a přínosná. Sousední státy mohou být totiž ovlivněny politickými či ekonomickými zájmy a jejich účast na řešení krize tak naopak může vést k větší nestabilitě v rámci daného regionu. V těchto případech mohou mít na řešení situace lepší vliv vzdálenější aktéři, kteří mohou mít vyváženější a méně zaujatý pohled na situaci a mít tedy lepší pozici pro poskytnutí případné pomoci (Fulfilling Our Collective Responsibility 2014, s. 6-7).

Nejdůležitějším aktérem při pomoci státům je však Organizace spojených národů. VS OSN vypracovává mezinárodní normy a principy přispívající k ochraně obyvatel. RB OSN rozhoduje o pomoci státům skrze mírové mise (peacekeeping) a speciální politické mise. Činnost Rady pro lidská práva se soustředí na vytváření doporučení státům a monitorování potenciálních rizik skrze tzv. vyšetřovací komise, které vyšetřují závažné případy údajného porušování lidských práv. Komise pro budování míru je mezivládním poradním orgánem, jehož činnost se zaměřuje na prevenci konfliktu a jeho opakování. Pomoci státům se věnují i jednotlivá oddělení OSN, jako je Úřad vysokého komisaře pro lidská práva, Úřad pro koordinaci humanitárních záležitostí, Vysoký komisař pro uprchlíky, Odbor pro politické otázky či Odbor pro mírové operace. Významnou roli mají i programy, fondy a specializované agentury OSN. V rámci OSN dále funguje univerzální systém včasného varování, který poskytuje orgánům OSN informace o hrozících nebezpečích, která mohou vést k vypuknutí humanitárních krizí (Fulfilling Our Collective Responsibility 2014, Clarifying the Second Pillar 2014).

V rámci druhého pilíře mohou působit i další mezinárodní organizace, jako je např. Světová banka, která zakládá speciální fondy na podporu států sužovaných konflikty a jinými formami násilí, nebo Mezinárodní trestní soud (ICC), který může zahájit předběžné

vyšetřování těch aktérů, kteří jsou zodpovědní za plánování a páchaní mezinárodních zločinů (Fulfilling Our Collective Responsibility 2014, s. 6).

Důležitou úlohu při pomoci státům zastává i občanská společnost. Občanští aktéři mají většinou lepší přístup k informacím včasného varování a navíc mohou ze své podstaty udržovat státní autority odpovědnými (tamtéž, s. 7). Organizace občanské společnosti a její aktéři tak mohou pomáhat státům v předcházení násilí skrze sběr a sdílení informací, pořádání vzdělávacích akcí se zaměřením na problematiku lidských práv, poskytování doporučení k návrhům národní legislativy zaměřené na ochranu zranitelných skupin obyvatelstva či usnadňování dialogu mezi aktéry (Clarifying the Second Pillar 2014). Kromě občanských aktérů mohou státu pomoci i aktéři působící přímo v soukromém sektoru, kteří mohou přispět k posílení domácí ekonomiky či působit jako inkluzivní faktor tím, že poskytnou pracovní místa jednotlivcům napříč sociálními skupinami (tamtéž).

1.2.2.2 Formy asistence

Mezinárodní aktéři mohou v rámci druhého pilíře využívat různých nástrojů, jak pomoci státům při naplňování jejich odpovědnosti chránit obyvatelstvo před zločiny a masovým násilím. Formy asistence se dají v tomto ohledu rozdělit do tří skupin, jimiž jsou podpora, budování kapacit a ochranná asistence (protection assistance).

Cílem opatření spadajících do skupiny tzv. podpory je připomenout státům jejich primární odpovědnost chránit své obyvatele. V tomto ohledu mohou aktéři zvyšovat povědomí o lidských právech a humanitárních standardech či využívat možností tzv. preventivní diplomacie (Clarifying the Second Pillar 2014). Tento typ diplomacie se většinou snaží řešit spory před tím, než eskalují, ale může být použit i v rámci druhého pilíře, tedy v rámci již probíhajícího konfliktu a sílicího napětí. V tomto směru působí např. Odbor pro politické otázky OSN, který využívá tuto diplomacii ke zklidnění napětí a hledání nenásilných řešení (Fulfilling Our Collective Responsibility 2014, s. 9-10). Preventivní diplomacie se také může orientovat na terénní mise a systémy včasného varování, jak tomu bývá v případě činnosti Úřadu vysokého komisaře pro národnostní menšiny Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (tamtéž). Další formou pomoci je i tzv. důvěrný (tajný) dialog či různé druhy veřejné výměny názorů, které mohou aktérům v krizových státech připomenout jejich odpovědnost chránit občany a doporučit možná řešení či způsoby, jak zmírnit napětí v zemi (tamtéž).

Opatření zaměřená na budování kapacit státu odkazují k dodržování zásad právního státu, podpoře dobrého systému vládnutí (good governance), reformě bezpečnostního sektoru či odzbrojení, demobilizaci a reintegraci (tj. DDR). Mezi tato opatření spadají vzdělávací

iniciativy, výcvik, vytváření příležitostí k dialogu, rozvojová spolupráce, ustavení komisí pravdy, přechodné soudnictví či opatření týkající se odpovědnosti (Clarifying the Second Pillar 2014).

Forma pomoci v podobě tzv. ochranné asistence se používá v případech, kdy je nutná přímá ochrana, aby nedošlo ke zhoršení situace či aby obyvatelstvo nebylo vystaveno riziku. Mezi tato opatření patří nasazení lidskoprávních expertů za účelem šetření, asistence při rozhovorech a mediaci mezi stranami konfliktu, udělování azylu vnitřně vysídleným osobám a uprchlíkům a ochranná opatření v podobě podpory odzbrojovacích snah, práce s domácími policejními a občanskými aktéry, autorizace a nasazení mírových jednotek, zajišťování logistiky či poskytování informací zpravodajských služeb (tamtéž).

1.2.3 Třetí pilíř R2P

Koncept R2P jako celek se primárně soustředí na použití mírových nenásilných prostředků při řešení krizových situacích, kdy dochází k masovému násilí a mezinárodním zločinům, a snaží se státům připomenout jejich odpovědnost chránit své obyvatelstvo a při naplňování této povinnosti jim dostupnými způsoby pomáhat.

Třetí pilíř R2P je však oproti předchozím dvěma pilířům odlišný a kromě nenásilných donucovacích prostředků umožňuje použití i těch násilných v podobě vojenské intervence. Vojenský zásah je však z hlediska doktríny R2P považován vždy za tzv. krajní řešení (last resort) a nemůže k němu dojít dříve, než jsou vyčerpány všechny mírové způsoby řešení.

V rámci třetího pilíře lze v první fázi reakce ze strany mezinárodních aktérů využít nenásilných donucovacích prostředků na základě kapitol VI a VIII Charty OSN, jejichž cílem je přimět státy k dodržování mezinárodního práva a norem a k zastavení násilí proti civilistům. K těmto prostředkům se řadí politická jednání, diplomatické zásahy, nebo dodávky mezinárodní humanitární pomoci, a to vždy v závislosti na konkrétních podmínkách cílové země (Bílková 2014, s. 17-18). Implementace těchto nenásilných opatření se může zhostit generální tajemník OSN, nebo mohou být realizována na základě regionálních a subregionálních dohod, a to bez potřeby výslovné autorizace RB OSN (Implementing the Responsibility to Protect 2009, s. 23). Dále je také možné přistoupit k šetření a ustanovení vyšetřovacích misí pod záštitou Rady OSN pro lidská práva, která jmenuje zvláštního zpravodaje, jenž poskytuje doporučení týkající se řešení dané situace (tamtéž).

V případě, že tyto prostředky ve snaze o nápravu neuspějí, nebo k jejich využití vůbec nedojde kvůli závažnosti situace, lze využít opatření druhé fáze, o kterých se zmiňuje Bílková (2014). K těmto opatřením patří kolektivní akce přijímané na základě rezoluce RB OSN, mezi které se řadí sankce, předání situace v zemi k vyšetřování ICC, nebo použití ozbrojené síly

(Bílková 2014, s. 18). Tato opatření spadají na rozdíl od opatření první fáze pod kapitolu VII Charty OSN a jako taková připouštějí i použití ozbrojené síly. Opatření tohoto charakteru musí být schválena RB OSN na základě článků 41 a 42 Charty či na základě regionálních a subregionálních dohod a úmluv podle článku 53 Charty s předchozím souhlasem RB OSN (Implementing the Responsibility to Protect 2009, s. 25). Souhlas s tímto typem opatření může poskytnout i VS OSN na základě procedury OSN „Uniting for Peace“, v tomto případě však není rozhodnutí právně závazné (tamtéž).

Sankce mohou být zaměřeny jak hospodářsky, tak diplomaticky. V rovině hospodářské lze rozlišit exportní či importní sankce orientující se na zákaz vývozu či dovozu určitých strategických komodit (např. zákaz vývozu ropy, zbrojní embargo) a dále finanční sankce, které se vztahují ke zpoždění či přerušení půjček nebo dotací financovaných z veřejných zdrojů či v krajních případech ke zmrazení veškerého majetku země, proti které jsou sankce namířené (Hufbauer et al. 2007, s. 63). Diplomatické nebo politické sankce jsou zpravidla zaměřeny na přerušení styků, vyloučení daného státu z mezinárodní organizace či bojkot kulturních nebo sportovních událostí pořádaných daným státem (Bílková 2014, s. 18).

V případě, že stát selhává při ochraně svých obyvatel a není schopen zabránit páchání zločinů, může RB OSN na základě Římského statutu situaci předat k šetření Mezinárodnímu trestnímu soudu. Soud v takovém případě musí posoudit, zda v dané zemi dochází k páchání jednoho ze čtyř zločinů definovaných prvním pilířem R2P (tamtéž). Pokud ICC dojde k závěru, že některý z těchto zločinů spáchán byl, musí zahájit vyšetřování pachatelů těchto zločinů, a to bez výjimky včetně nejvyšších představitelů státu, na které v této souvislosti neplatí žádná forma imunity (tamtéž).

Pokud dojde k vyčerpání všech výše zmíněných možností, jak přimět stát k zastavení násilí, může mezinárodní společenství, resp. RB OSN rozhodnout o použití síly v podobě vojenského zásahu. Taková vojenská intervence musí být včasná a rozhodná a v souladu s Chartou OSN. Rozhodnutí o intervenci je však velice kontroverzním mezinárodním tématem a použití ozbrojené síly může být do značné míry omezeno v důsledku mnoha faktorů, jako je systém rozhodování OSN, rozpor mezi státní suverenitou a odpovědností chránit či individuální zájmy mezinárodních aktérů. Tyto limity a úskalí jsou nastíněny v následující podkapitole a blíže rozebrány v rámci samotné analýzy vojenské intervence jako odpovědi mezinárodního společenství na probíhající násilí.

1.3 Limity konceptu R2P

Koncept R2P jako způsob řešení situací, kdy dochází k páchání násilí proti obyvatelstvu, byl přijat v roce 2005 Valným shromážděním OSN na základě Závěrečného dokumentu

ze Světového summitu OSN. Mezinárodní aktéři se tak zavázali k naplňování základních principů tohoto konceptu včetně povinnosti chránit civilní obyvatelstvo před násilím a mezinárodními zločiny v případě, že stát v tomto ohledu selhává, nebo je sám původcem násilí proti obyvatelstvu.

Naplňování a realizace této odpovědnosti mezinárodního společenství ve vztahu k třetímu pilíři a tedy k případnému použití síly a intervenci vnějších aktérů do vnitřních záležitostí suverénních států se však ukázaly jako problematické a v současné době narážejí na řadu překážek vyplývajících z rozporů a odlišných názorů v otázce vojenské intervence.

Následující část práce je věnovaná právě těmto překážkám, které omezují a případně v současné době zcela znemožňují provedení kolektivní akce za účelem zastavení násilí.

1.3.1 Státní suverenita a otázka neintervence

Suverenita státu a otázka mezinárodní intervence představují dva zcela odlišné pohledy na pojetí mezinárodních vztahů a otázku použití síly v mezinárodním prostředí. Tato rozporuplnost mezi ochranou státních hranic a nevměšováním se do vnitřních záležitostí státu na jedné straně a otázkou ochrany civilního obyvatelstva v případě, že stát nechrání své obyvatele, na straně druhé, je tak klíčovou překážkou z hlediska konceptu R2P a jeho využití v mezinárodním prostředí vůči státu, který selhává v ochraně svých obyvatel.

Státní suverenita je jedním ze základních principů mezinárodního práva a jako taková je zásada svrchované rovnosti všech států a nevměšování se do vnitřních záležitostí jiných států deklarována v druhém článku Charty OSN. Tento článek vytváří určitý základ pro obranu suverenity v rámci systému OSN a je v současnosti klíčový pro obranu nedotknutelnosti svrchovanosti státu (Axworthy 2012, s. 6). S principem státní suverenity úzce souvisí zásada vyvarování se použití hrozby silou nebo použití síly proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti některého ze států. V tomto ohledu jsou na základě Charty OSN přípustné pouze dvě výjimky, kdy může dojít k použití ozbrojené síly. Buď se musí jednat o sebeobranu státu na základě článku 51 Charty, nebo musí být takové použití síly schváleno na základě výslovné rezoluce RB OSN (tamtéž).

V jakýchkoli jiných případech je použití síly ze strany mezinárodních aktérů vyloučeno a právě toto je předmětem sporu týkajícího se konceptu R2P a toho, zda a popřípadě jak chránit obyvatelstvo čelící potírání základních lidských práv a masovému násilí. Jak totiž poukazuje Axworthy (2012), Charta OSN vznikla především jako reakce na mezistátní konflikty a z tohoto důvodu se nezaobírala vnitrostátními konflikty, občanskými válkami a otázkou zásahu proti porušování lidských práv v takových zemích. Otázky lidských práv, ochrany civilistů a reakce na agresi mezi státy byly zakotveny až v rámci Všeobecné

deklarace lidských práv v roce 1948 a také v rámci dalších mezinárodních ujednání a dohod, jako byla např. Úmluva o zabránění a trestání zločinu genocidy, na základě které byla genocida ustanovena jako mezinárodní zločin spadající pod univerzální jurisdikci. Během studené války byly však humanitární aspekty upozaděny a na síle znovu získaly až po skončení studené války a rozpadu bipolárního uspořádání světa, kdy vzrostl počet občanských válek a tím došlo k nárůstu civilních obětí (Axworthy 2012, s. 6).

Právě občanské války a humanitární krize v 90. letech 20. století ve Rwandě, Bosně a Hercegovině a Kosovu poukázaly na nedostatky tradičního vestfálského pojetí státu a zpochybnily absolutní suverenitu státu ve smyslu jeho schopnosti a ochoty chránit své obyvatelstvo před masovým násilím (Bazirake, Bukuluki 2015, s. 1017). Z tohoto důvodu začaly být na mezinárodní úrovni diskutovány možnosti mezinárodní odpovědi vůči potírání lidských práv, které se přímo pojily s pozdějším vznikem doktríny R2P.

Samotný koncept R2P suverenitu pojímá jako odpovědnost, jak ji formuloval někdejší zvláštní zástupce generálního tajemníka OSN Francis Deng. Ta odkazuje ke skutečnosti, že stát jako suverénní aktér mezinárodních vztahů nemá na základě svého svrchovaného statusu jen práva, ale suverenitou jsou míněny i povinnosti, které spočívají především v ochraně obyvatelstva před masovými zločiny a násilím (Burke-White 2012, s. 18). Tento předpoklad byl mezinárodním společenstvím přijat jako základní prvek konceptu R2P a odpovědnost chránit je tak nahlížena jako komplementární nikoli protichůdný aspekt suverenity, což podotkl i generální tajemník OSN Pan Ki-mun (Implementing the Responsibility to Protect 2009, s. 7).

Provázanost odpovědnosti chránit a suverenity je podle Muñoz (2009) velice dobře patrná v případě prvních dvou pilířů, které odkazují k primární a nezpochybnitelné roli státu předcházet a zabraňovat násilí na svém území, přičemž mezinárodní pomoc může být při naplňování této povinnosti poskytnuta jen se souhlasem daného státu (Muñoz 2009, s. 8).

Navzdory této skutečnosti jsou rozdílná vnímání vztahu mezi lidskými právy a suverenitou státu předmětem sporů a princip suverenity bývá používán některými státy jako zdůvodnění toho, proč nemůže dojít k intervenci. V tomto ohledu mají zásadní význam otázky týkající se rozsahu případného zásahu mezinárodního společenství do vnitřních záležitostí suverénního státu, tedy především míry a intenzity použití síly, dále otázky RB OSN jako svrchované autority rozhodující o případné intervenci a toho, zda kromě RB OSN a případů sebeobrany mohou i jiné státy legálně uskutečnit vojenskou intervenci, pokud dochází k masovému násilí proti civilistům a RB OSN není schopná rozhodnout o krocích nutných k jeho ukončení (Williams, Ulbrick, Worboys 2012, s. 477). Z těchto důvodů

a nejednoznačnosti je schopnost mezinárodního společenství zasáhnout proti porušování lidských práv a páchaní masového násilí omezena.

1.3.2 Selektivita a dvojí standardy

Dalším problémem, se kterým se koncept R2P potýká s ohledem k jeho využití při řešení humanitárních krizí, a to především v souvislosti s akcemi zahrnutými v rámci třetího pilíře, je otázka selektivity a dvojích standardů.

Deller (2012) poukazuje na to, že neexistence jednotného přístupu v otázce použití konceptu R2P a jeho nerovnoměrná aplikace v případě slabých a silných států jsou zásadním předmětem kritiky některých odpůrců této doktríny, kteří tvrdí, že konzistentní rámec R2P je nezbytnou podmínkou úspěšné aplikace R2P. Tato nekonzistentnost konceptu vyplývá mimo jiné z nerovné struktury a složení RB OSN. Rada bezpečnosti OSN představuje nejvyšší autoritu v otázce rozhodnutí o případné vojenské intervenci, ale pouze pět členů Rady má status stálého člena a disponuje právem veta. Tento nepoměr ve váze hlasů vzhledem k možnosti pěti stálých členů použít veto je zásadní pro přijímání rozhodnutí, protože silné státy tak mohou chránit samy sebe, případně své spojence před opatřeními RB OSN, a to i přestože mají členové RB OSN povinnost rozhodovat jménem všech členských států OSN (Deller 2012, s. 78). Do rozhodování se tak mohou promítnout jednotlivé zájmy hlavních mezinárodních aktérů, kteří díky své pravomoci použít veto mohou znemožnit přijetí rezoluce a tak Radu zablokovat.

Nedostatek politické vůle představuje největší překážku a zároveň výzvu v souvislosti se zajištěním ochrany civilistů (Bazirake, Bukuluki 2015, s. 1023). Státy sice přijaly v roce 2005 koncept R2P, ale tento závazek se netransformoval do reálné akce či připravenosti na národní či regionální úrovni. Toto společně s problémem selektivity v rámci RB OSN je tak dalším dilematem ve vztahu k aplikaci R2P (tamtéž).

Otázka selektivity a dvojích standardů se může dále projevit v rozdílném přístupu při vynucování opatření směrem k silným a méně silným státům. V tomto ohledu je patrné, že bývá složitější přinutit k dodržování pravidel a norem vlivné státy. V této souvislosti se mohou lišit i prostředky, které mezinárodní aktéři při vynucování použijí vůči slabým a silným státům (Deller 2012, s. 78-79).

1.3.3 Rada bezpečnosti a systém veta

Fungování RB OSN a samotné rozhodování v rámci ní je předmětem pochybností týkajících se efektivity, reálných možností reagovat a v případě potřeby přijmout nezbytná opatření k zastavení páchaní masového násilí včetně použití síly jako tzv. poslední možnosti.

Do rozhodování o případném použití síly se promítají zájmy jednotlivých zemí a to i přesto, že by tomu tak na základě Závěrečného dokumentu z roku 2005 nemělo být a státy by se měly rozhodovat vždy s ohledem k závažnosti a povaze konkrétní situace a odhlédnout od svých národních zájmů. V tomto ohledu hraje důležitou roli i rozpor mezi státy v otázce suverenity státu a zasahováním do vnitřních záležitostí, jak již bylo zmíněno výše.

System rozhodování v rámci RB OSN a použití veta tak může vytvářet situace, kdy státy páchají závažné zločiny proti svému obyvatelstvu a mezinárodní společenství není schopné jakkoli jednat, aby těmto zločinům zabránilo. Toto je způsobeno také tím, že koncept R2P v současné době postrádá rámec pro omezené použití síly bez autorizace RB OSN (Williams, Ulbrick, Worboys 2012, s. 476).

V tomto ohledu je zřejmé, že existuje určité napětí mezi účelem R2P a strukturou RB OSN, což posiluje tvrzení, že R2P není schopné naplnit své širší poslání povýšit obavy o lidské životy nad národní zájmy při reakci na mezinárodní krizi (Recent Draft Resolution 2015, s. 1055).

1.3.4 Právní status R2P

Dalším úskalím spojeným s naplňováním R2P ze strany mezinárodního společenství je otázka konceptu po jeho formální stránce. Jak již bylo uvedeno výše, koncept R2P je z hlediska mezinárodního práva pouze mezinárodně uznávanou normou a nejedná se tedy o právní zásadu, která by byla kodifikována mezinárodní smlouvou a byla tedy jakkoli právně vymahatelná.

Tato nevymahatelnost a právní nezávažnost R2P vede k tomu, že státy jsou sice ochotné vyjádřit svou připravenost či ochotu intervenovat, ale deklarují ji bez jakéhokoli skutečného závazku tak učinit. Mohamed (2012) tím poukazuje na to, že naplňování R2P z hlediska ochoty států v současnosti připomíná situaci 90. let 20. století, kdy se právě humanitární krize ve Rwandě, Bosně a Hercegovině a Kosovu staly impulzem pro hledání nových způsobů, jak na mezinárodní úrovni reagovat na porušování lidských práv a čelit neochotě státu zasáhnout do vnitřních záležitostí jiných států (Mohamed 2012, s. 330).

Deller (2012) v této souvislosti dodává, že koncept R2P je spíše politický nikoli právní a jeho výsledná hodnota a přínos je odvislý od jeho potenciálu ovlivnit politická rozhodnutí (Deller 2012, s. 75). Na druhou stranu Komp (2013) uvádí, že žádný z dokumentů, který formuloval koncept R2P není sice právním zdrojem podle článku 38 Mezinárodního soudního dvora, ale ani přesto doktrína nepostrádá legální význam a důležitost. První pilíř se opírá o existující mezinárodní právo, přičemž čtyři definované mezinárodní zločiny jsou zakázané na základě mezinárodního humanitárního práva a mezinárodního práva lidských práv. Otázka

legality se tak pojí spíše s druhým a třetím pilířem, které se vztahují k zapojení mezinárodního společenství, a to ve vztahu k již zmiňované suverenitě států. V případě druhého a třetího pilíře se sice podle Komp nejedná o právně dané zásady, ale zároveň podle ní nelze tvrdit, že je jimi mezinárodní právo zcela nedotčené, a to zde dvou důvodů. Zaprvé, objasňují a doplňují stávající právní systém a závazky v rámci mezinárodního práva a zadruhé, přístup R2P reflektuje měnící se postoj států, protože i přes pokračující debatu ohledně R2P existuje obecné přesvědčení, že k závažnému porušování lidských práv by nemělo docházet a že státy jsou ochotné se podílet na naplnění tohoto cíle (Komp 2013, s. 323-325).

1.3.5 Humanitární intervence a změna režimu

Dalším úskalím při naplňování konceptu R2P mezinárodním společenstvím je tendence aktérů spojovat tento koncept s humanitární intervencí. Tato skutečnost je částečně daná nedostatkem relevantních kritérií, na základě kterých by bylo možné univerzálně rozhodnout o oprávněnosti mezinárodního zásahu do vnitřních záležitostí státu na základě doktríny R2P, a obavami některých aktérů ze zneužití intervence západními mocnostmi ve prospěch vlastních zájmů.

Humanitární intervence reprezentuje podle Pattisona (2012) širokou škálu mezinárodních akcí od distribuce humanitární pomoci až po jakoukoli formu vojenské intervence a to bez ohledu na to, jestli je odpovědí na závažnou humanitární krizi (Pattison 2012, s. 24). Humanitární intervence se pojí už s obdobím druhé poloviny 19. století a později s humanitárními krizemi v 90. letech 20. století, a to především v souvislosti s humanitární krizí v Kosovu, kdy došlo k leteckému bombardování srbských cílů jednotkami Severoatlantické aliance (NATO) bez souhlasu RB OSN. Použití síly bez autorizace RB OSN bylo mezinárodními aktéry, především Spojenými státy, zdůvodněno snahou předejít humanitární katastrofě (Wedgwood 1999, s. 829).

Tato intervence však vyvolala značné rozpory a diskuzi v rámci mezinárodního společenství ohledně oprávněnosti zásahu bez autorizace RB OSN, zasahování do vnitřních záležitostí suverénního státu a zájmů mezinárodních aktérů na intervenci. Diskuze byla dále umocněna americkou invazí do Iráku, která byla také uskutečněna bez rezoluce RB OSN a byla ospravedlněna obavami z humanitární krize (Deller 2012, s. 66). Právě otázky týkající se toho, jak by mezinárodní společenství mělo reagovat na řešení humanitárních krizí a jak by mělo předcházet páchání masových zločinů, vedly k formulování konceptu R2P.

Koncept R2P se od humanitární intervence liší v mnoha ohledech. Doktrína R2P se primárně zaměřuje na oblast prevence a předcházení vzniku humanitárních krizí a to bez použití vojenské síly, která představuje až tzv. poslední možnost po vyčerpání všech

mírových prostředků, jak vzniklou situaci řešit a násilí zastavit. Deller (2012) v této souvislosti poukazuje na to, že se koncept R2P od humanitární intervence odchyľuje minimálně ve třech rovinách. První z nich spočívá v důrazu na diplomatické a mírové prostředky řešení konfliktu. Druhá rovina odkazuje k ochraně civilistů i prostřednictvím spolupráce s konkrétním státem, na jehož území k násilí dochází, a důrazu na respekt k suverenitě státu, která by neměla být obcházena či jakkoli oslabena. Třetí rovinou je možnost použít ozbrojenou sílu jen v případech schválených RB OSN. Zejména tento požadavek měl pomoci překonat obavy některých mezinárodních aktérů ze spojitosti mezi R2P a humanitární intervencí, na základě které si státy uzurpují právo intervenovat, pokud je to v souladu s jejich zájmy (Deller 2012, s. 66-67).

I přes tyto rozdíly mezi oběma koncepty a tendenci konceptu R2P vymezit se vůči humanitární intervenci obavy ze zneužití doktríny R2P přetrvávají. Někteří aktéři se obávají jakékoli formy zásahu do vnitřních záležitostí státu jako takové, zatímco jiní mají obavy ze zneužití konceptu pro legitimizaci neoprávněného použití ozbrojené síly, i přestože jednostranné použití síly bylo zamítnuto na základě zprávy generálního tajemníka OSN z roku 2009 (tamtéž).

Obavy ze zneužití konceptu R2P jsou spojeny především s možnostmi maskování skutečných záměrů některých zemí morálními povinnostmi chránit civilní obyvatelstvo. Státy se tak mohou obávat toho, že cílem některých zemí (předmětem kritiky jsou především západní státy) není ochrana civilistů, ale např. změna režimu v dané zemi, přičemž tyto zájmy jsou skrývány za humanitární motivy. Takové jednání může pak značně podkopávat legitimitu konceptu (Kurtz, Rotmann 2016, s. 14). Velmi diskutovaným je v tomto ohledu případ Libye, kde v důsledku leteckého bombardování jednotkami NATO došlo k pádu režimu Muammara Kaddáfího a participující členové NATO byli obviněni ze sledování svých imperiálních zájmů (Komp 2013, s. 348).

2 Sýrie před občanskou válkou

Občanská válka v Sýrii je již několik let trvajícím konfliktem, který si do dnešního dne vyžádal více než 500 000 lidských životů (I am Syria; stav k lednu 2018). Zároveň vedl k vnitřnímu vysídlení 6,5 milionů obyvatel, kteří tak byli nuceni se v důsledku války vystěhovat ze svých domovů a další stovky tisíc lidí se pokusily dostat se přes Středozemní moře do Evropy (Internally Displaced People 2016). Vzhledem k těmto skutečnostem je syrská občanská válka považována za jednu z největších humanitárních katastrof od konce druhé světové války (Jak pomáhá Evropská unie 2013).

Samotný konflikt v Sýrii s důrazem na klíčové vývojové mezníky války bude blíže rozebrán v souvislosti s jednotlivými možnostmi mezinárodní odpovědi v rámci analytické části práce. Cílem následující kapitoly je tedy nastínit historické pozadí fungování a vývoje Syrské republiky před propuknutím konfliktu, které je nezbytné pro ucelený pohled na celou situaci.

2.1 Historické pozadí konfliktu

Syrská arabská republika se vždy vyznačovala značnou etnickou a náboženskou heterogenitou, která je dána historickým vývojem a okolnostmi souvisejícími se strategickou polohou země a vlivem světových náboženství v tomto regionu, a to především křesťanství a islámu.

Většinu syrské populace tvoří sunnitští muslimové, kteří reprezentují 68,7 % obyvatel (Dam 2011, s. 1). Hlavními náboženskými menšinami jsou křesťané (14,1 %), alavité (11,5 %), drúzové (3 %) a příslušníci sekty Ismá'ílíja (1,5 %) (tamtéž). Kromě náboženských skupin je možné v rámci Sýrie rozlišit i etnické menšiny, mezi které patří především Kurdové (8,5 %), Arméni (4 %), Turkmeni (3 %) a Čerkesové. Zatímco Kurdové, Turkmeni a Čerkesové jsou téměř výlučně sunnitskými muslimy a patří tak z tohoto pohledu k většinové populaci Sýrie, Arméni jsou křesťané a jsou tak menšinou jak z hlediska náboženského, tak i etnického (tamtéž).

Vzhledem k této vnitřní rozmanitosti obyvatelstva bylo mezi jednotlivými skupinami obyvatelstva vždy přítomné napětí, ať už mezi muslimy a křesťany během tzv. křížáckých válek nebo později během nadvlády Osmanů mezi sunnity a ostatními náboženskými skupinami patřícími k šíitské odnoži islámu (tamtéž, s. 3-4). Syrská společnost se tak převážnou dobu vyznačovala systémem tzv. uzavřených skupin, a to na základě vzájemné podezřívavosti a nenávisti, přičemž tento systém vzájemné segregace obyvatelstva a četnosti regionálních center byl v Sýrii zřejmý až do druhé poloviny 20. století (tamtéž).

I po vzniku samostatné Syrské arabské republiky v roce 1946, kdy získali Syřané nezávislost na Francii, tak byla Sýrie v důsledku těchto náboženských a etnických faktorů značně nejednotná, což se promítalo i do podoby samotného politického systému, který byl v tomto období značně decentralizovaný a byl výrazně ovlivněn regionálními zájmy jednotlivých zemědělských oblastí. Z tohoto důvodu se politické strany profilyovaly především regionálně a upozaďovaly tak své politické ideologie (tamtéž, s. 5). Navíc bylo toto období až do 60. let 20. století provázeno řadou vojenských převratů či pokusů o ně, a to zejména ze strany sousedních arabských zemí, které chtěly kontrolovat syrské záležitosti. Tímto způsobem došlo i ke svržení prvního syrského prezidenta v roce 1949. Sýrie tak byla velice slabým státem se silným vlivem armády a nestabilními civilními vládami (Dostal 2014, s. 33). Jak podotýká Dam (2011), v této době byla Sýrie sice v mnoha ohledech státem, ale nebyla národním státem, a dále byla sice politickou entitou, ale nebyla politickým společenstvím (Dam 2011, s. 5).

2.2 Vzestup strany Baas a režim Háfize al-Asada

K oslabení sektářských, regionálních a jiných partikularistických tendencí došlo až v důsledku vzestupu nacionalismu a postupného procesu národního sjednocování v 60. letech, který byl primárně spojen se vzestupem národní strany Baas. K tomuto vývoji dále napomohla i probíhající společenská změna v důsledku modernizace, industrializace a v neposlední řadě nárůstu komunikačních prostředků a rozvoje dopravy (Dam 2011, s. 6).

Právě vojenský převrat strany Baas v roce 1963 a poté státní převrat vedený Háfizem al-Asadem v roce 1970 byly hlavními hybateli změn, které určily podobu syrské politiky a její vztah ke společnosti na další dekády a to prakticky až do současnosti vzhledem k tomu, že režim Bašára al-Asada navazuje na tradici předchozího režimu pod politickým vedením jeho otce.

Strana Baas se dostala k moci v březnu roku 1963 díky vojenskému převratu, a to po dvouletém období politických bojů a sporů mezi zastánci kapitalismu, socialismu a velkostatkářů (Stacher 2012, s. 55). Jak uvádí Stacher (2012), strana Baas se jako vládnoucí strana orientovala především na posílení a rozšíření své členské základny, k čemuž využívala především populistické rétoriky. Strana se však nepotýkala jen s nedostatkem členů, ale i s existencí frakcí v rámci strany, což bylo dáno především tím, že strana nedisponovala silným vůdcem s konkrétním ideovým směrem. Rozpory mezi radikálními populisty a pragmatickým křídlem strany byly utlumeny až díky puči, který v roce 1970 provedl představitel pragmatického křídla Háfiz al-Asad, který se následně stal na dalších třicet let syrským prezidentem (Stacher 2012, s. 55-56).

Hlavním cílem Asadovy vlády bylo stabilizovat zemi tak, aby předešel dalšímu možnému převratu, a dále učinit Sýrii jednotnou a zamezit tak regionální fragmentaci a roztržičností. Strana Baas v tomto ohledu sloužila jako vhodný prostředek, jak tohoto cíle dosáhnout (tamtéž). Původní myšlenky strany Baas se totiž vztahují k arabskému nacionalismu, který však neodkazuje k čistotě arabské rasy, ale spíše k jednotě arabské historie a hrdosti Arabů na svůj původ a historickým úspěchům (Seale 1990, s. 30-31). Základními pilíři strany Baas byly jednota, svoboda a socialismus (tamtéž).

Tato ideologie opírající se o panarabismus poskytla Asadovi vhodný prostředek, jak zformovat identitu syrského národa a jak dodává Stacher (2012), strana Baas se tak stala nezbytnou pro stabilitu režimu, protože byla schopná sjednotit sektářské koalice napříč Sýrií pod společnou arabskou identitu. Skrze pokračující rozšiřování stranické členské základny navíc docházelo k intenzivnímu propojování společnosti s politikou a lidé tak byli více závislí na státu. Propojení politického systému se stranou Baas bylo tedy velice úzké a dokonce, jak uvádí Stacher, pokud by došlo k napadení strany, byl by tím napaden samotný politický systém, a to i z toho důvodu, že neexistovala žádná politická alternativa (Stacher 2012, s. 56-58).

Při stabilizaci režimu hrála důležitou roli i armáda, která byla důležitým nástrojem pro integraci společnosti a propojování společnosti se státem (tamtéž, s. 65). Dostal (2014) k tomuto uvádí, že režim pod vedením strany Baas se opíral o koalici představitelů volebních obvodů a jejich zájmů, které byly úzce vázány na státní příjmy z ropy. Tato skutečnost podle něj také přispěla k tomu, že byl režim stabilní (Dostal 2014, s. 33).

2.3 Režim Bašára al-Asada

V červnu roku 2000 byl po smrti Háfize al-Asada do čela národní strany Baas jmenován na pozici generálního tajemníka jeho syn Bašár al-Asad, který byl následně v referendu zvolen novým syrským prezidentem, když získal více než 97 % hlasů a s podobným počtem hlasů byl zvolen i v květnu roku 2007 (Dostal 2014, s. 33). V obou případech byl však Bašár al-Asad jediným možným kandidátem a vzhledem k jeho nízkému věku byla upravena i syrská ústava, která snížila povinný minimální věk kandidáta na prezidenta ze čtyřiceti na třicet čtyři let (History of Syria).

Bašár al-Asad si jako hlavní cíl své vlády vytyčil reformu jak v politické, tak ekonomické oblasti, což zdůraznil ve svém inauguračním projevu v červnu 2000, kdy odkazoval k reformě založené na odpovědnosti, transparentnosti a právním státu (Stacher 2012, s. 87). Sýrie se totiž v druhé polovině 90. let za vlády jeho otce potýkala s ekonomickou recesí a později s celkovou stagnací ekonomiky, což vedlo k růstu nespokojenosti obyvatel

kvůli neschopnosti vlády prosadit ekonomickou liberalizaci, modernizovat bankovní, finanční a vzdělávací systém a regulovat trh s nemovitostmi (Ziadeh 2011, s. 37). Nespokojenost Syřanů se vztahovala i k nedostatečnému zajištění vody, elektřiny, dopravy a ke zhoršující se životní úrovni (tamtéž).

Schopnost Bašára al-Asada provést liberalizaci a další potřebné reformy systému byla však zpočátku omezena rostoucím vlivem politických elit, bezpečnostních složek a mocenských center v rámci strany Baas. Vliv těchto center posílil na konci 90. let v souvislosti s postupným oslabováním pozice prezidenta a poté v důsledku smrti Háfize al-Asada a vzniklého prostoru při přejímání vlády (Stacher 2012, s. 86). Instituce, které během vlády Háfize al-Asada představovaly pilíře ochrany státu, se v důsledku neproběhnuvší depolitizace staly hlavními překážkami reformních snah Bašára al-Asada a začaly jednat jako nezávislá mocenská centra (tamtéž). Tyto mocenské struktury vázané na tradiční socialistické myšlenky strany Baas tak byly schopné blokovat prezidentovy návrhy, dohlížet nad výkonem jeho mandátu a zamezit rozhodnutím, která by vedla alespoň k částečné ekonomické liberalizaci (Stacher 2012, s. 65; Ziadeh 2011, s. 49). Postupem času, přibližně do roku 2005, se však Asadovi podařilo nahradit tyto představitele spjaté s režimem jeho otce svými bližšími spolupracovníky (Ziadeh 2011, s. 50).

Po té, co se Asadovi podařilo nahradit zastaralé struktury předchozího režimu, vydobyl si opět jako prezident dominantní postavení v rámci hierarchického politického systému, což mu poskytovalo nezpochybnitelnou absolutní autoritu nad všemi institucemi (tamtéž). Asad pokračoval v posilování a upevňování své pozice skrze vládu, stranu a bezpečnostní složky (tamtéž). Nahrazení dřívějších představitelů režimu vedlo zároveň k oslabení strany Baas, která ztratila své tradiční postavení. Strana tak už nebyla hlavní silou mobilizující masy a prosazující ideologickou soudržnost, jako tomu bylo dříve, ale namísto toho se více orientovala na samotnou osobnost prezidenta a ideologie začala být spíše odvozována z prezidentových prohlášení a proslovů (tamtéž, s. 53). Oddanost osobě prezidenta se stala kritériem loajality vůči státu a jakákoli politická opozice vůči němu byla vyloučena (Political Conditions 2012). Úloha strany v rámci politického systému se také změnila v důsledku Asadovy ekonomické liberalizace, která upozadila socialismus jako jeden z historických pilířů strany a klíčový důraz kladla na soukromý sektor (tamtéž).

Co se týká samotného politického systému, byl zachován dřívější systém opírající se o politické uskupení stran Národní pokrokové fronty, které bylo vytvořeno Háfizem al-Asadem s cílem získat širší politickou podporu mimo stranu Baas, přičemž z participace v ní byly vyloučeny liberální a islámské proudy a naopak byly zahrnuty národně-levicové

tendence (Ziadeh 2011, s. 54). Tento systém měl vytvořit zdání vícestranického systému a měl představovat rámec politické participace občanů (Political Conditions 2012). Ve skutečnosti tomu tak však nebylo, neboť všechny strany zastoupené v rámci tohoto uskupení byly úzce navázané na stranu Baas a Asadův režim a jednaly v jejich zájmu (tamtéž). V žádném případě tedy nepředstavovaly jakoukoli opozici vládě. V roce 2005 probíhaly diskuze o tom, zda by vláda měla povolit vytvoření nových politických stran a legalizovat strany, které byly dříve zakázány. Tyto návrhy na změnu však nebyly úspěšné (tamtéž). Role parlamentu je v syrském politickém systému také velmi slabá a jeho opětovné ustavení v 70. letech v souvislosti s počátkem vlády Háfize al-Asada sloužilo jen jako způsob, jak tvrdit, že Sýrie patří k demokratickým poloprezidentským režimům (Ziadeh 2011, s. 55-56). Syrský parlament tedy nemá kontrolní funkci, nedohlíží nad výkonem činností vlády, nevyslovuje vládě důvěru či nedůvěru a má pouze administrativní úlohu. Premiéra a ministry na základě syrské ústavy vybírá a jmenuje prezident, který má také právo parlament rozpustit. Parlament jedná v souladu s vládními kroky a jiné názory či stanoviska nejsou přípustné, jak se ukázalo již v roce 2001, kdy byli dva členové parlamentu zatčeni kvůli poukázání na korupci, kdy se jejich názory neslučovaly s vládní politikou (tamtéž, s. 56-57).

Bašár al-Asad byl na počátku své vlády vnímán syrskou veřejností jako reformní politik, a to nejen díky svým stanoviskům o nutnosti politických a ekonomických reforem, ale také kvůli svému postoji k předchozím režimním strukturám. Jeho reformní přísliby však nenaplnily očekávání veřejnosti. Asad sice započal určitou ekonomickou reformu, ale ta nebyla doprovázena nezbytnou politickou a bezpečnostní reformou (Political Conditions 2012). Nedošlo ke slibované úpravě volebního práva a volby tak byly nadále netransparentní a neexistoval jakýkoli mechanismus kontroly (Ziadeh 2011, s. 57). Z těchto důvodů panovala mezi syrským obyvatelstvem výrazná nedůvěra ve volební a obecně v politický systém, což se projevovalo především na nízké volební účasti (tamtéž, s. 58).

Vnímání Asada jako reformisty bylo zásadně ovlivněno i v důsledku vládních zásahů proti opozici. Během tzv. damašského jara v letech 2000 až 2001 se občané vyslovili proti vládě a požadovali politickou reformu, která by zahrnovala zrušení stanného práva, které bylo v platnosti od roku 1963, propuštění všech politických vězňů, vytvoření politických stran, uzákonění práva na informace, které by umožnilo vydávání soukromých novin a časopisů a především zásadní úpravu syrské ústavy (tamtéž, s. 50-51). Proti tomuto občanskému hnutí však na základě Asadova rozhodnutí ostře zasáhli čelní představitelé režimu a došlo k rozsáhlému zatýkání (tamtéž). Věznění reformních sil a kritiků režimu poukázalo na to, že politická reforma v Sýrii nebude jednoduchým procesem a to i přesto, že Asad pokračoval

v příslibech politických reforem (Political Conditions 2012). K tvrdému zásahu proti občanské společnosti došlo i v roce 2005 a dále v roce 2008, kdy bylo zatčeno dvanáct signatářů tzv. Damašské deklarace, kteří požadovali větší občanské svobody a demokratickou politickou reformu (tamtéž). Všechny tyto skutečnosti přispěly ke změně vnímání Bašára al-Asada, který už pro veřejnost nepředstavoval reformistu, ale spíše dědice předchozího režimu, na což poukazuje Ziadeh (2011, s. 59).

3 Nenásilná občanská hnutí a jejich potenciál

Cílem této práce je rozebrat koncept R2A jako možné rozšíření konceptu R2P. Vzhledem k tomu, že základ konceptu R2A vychází z podpory nenásilných občanských hnutí, je nutné nejprve pojednat o potenciálu nenásilných hnutí a občanského odporu v boji proti potírání lidských práv a násilí páchanému ze strany států či vlád proti vlastnímu obyvatelstvu. Z tohoto důvodu se následující kapitola zaměřuje na nenásilná hnutí a primárně se opírá o výzkum a závěry, ke kterým dospěly autorky Erica Chenoweth a Maria J. Stephan a které tak budou poskytovat hlavní teoretický základ této práce.

3.1 Občanský odpor a nenásilná hnutí

Adam Roberts (2009) definuje občanský odpor jako typ politické akce, která spoléhá na využití rozmanité škály nenásilných metod, jejichž cílem je zpochybnit konkrétní moc, sílu, politiku či režim. Takový typ odporu je vázán na občany či společnost, což znamená, že cíle hnutí jsou občanské v tom smyslu, že jsou široce sdílené v rámci společnosti, a taková akce je už ze své povahy nevojenská a nenásilná (Roberts 2009, s. 2). Gene Sharp mluví v této souvislosti o nenásilné akci, kterou definuje jako obecnou techniku protestu, odporu a intervence bez fyzického násilí. Taková akce může být doprovázena buď tzv. akty vynechání, kdy zúčastnění odmítají dělat to, co běžně činí, či to, co je po nich vyžadováno právem či regulací, nebo tzv. akty dopuštění se, kdy zúčastnění dělají to, co nedělají běžně či to, co se od nich neočekává ani není vyžadováno (Merriman 2009, s. 17). Nenásilná akce tak probíhá mimo kontext normálního politického, ekonomického či sociálního chování (tamtéž).

Občanský odpor může zahrnovat tlak a donucení, které jsou schopné na režim ukládat rostoucí náklady či oslabit jeho kapacitu, popřípadě zcela podkopat protivníkovy zdroje moci (Roberts 2009, s. 2-3). Cílem nenásilného odporu bývá vyvolat rozkol a touhu po přeběhnutí v rámci odporu režimu. Formy aktivit jsou různorodé a zahrnují např. demonstrace, stávky, sepisování petic, bojkoty, protestní zpomalení práce, obsazení veřejného prostranství, okupace či vytváření paralelních státních institucí (tamtéž).

3.2 Stručná historie nenásilí

Občanský odpor či nenásilná hnutí odporu je možné vysledovat v různé podobě v průběhu celé historie, ale výrazněji se podle Robertse (2009) projeví v posledním století v souvislosti se třemi významnými procesy – dekolonizací, demokratizací a rasovou rovností (tamtéž, s. 1). Podle Carter (2009) se rostoucí tendence a rozmach využití metod občanského odporu v podobě masových shromáždění, hladovění, stávkování, bojkotů, politické nespolupráce

a občanské neposlušnosti ve větší míře projeví až v posledních několika desetiletích. To je podle ní dáno především historickou zkušeností, silou a významem jednotlivých příkladů nenásilného boje a dále i rostoucím množstvím literatury, která se problematice občanského odporu v posledních letech věnuje (Carter 2009, s. 25).

Nenásilný občanský odpor je považován za širší fenomén, jehož vznik je primárně spjat s obdobím indického boje za nezávislost v průběhu 20. až 40. let 20. století a s osobností Mahátmy Gándhího, který je označován za zastávce tzv. zásadového nenásilí. Od této doby prošlo studium a zkoumání nenásilného odporu různými fázemi vývoje, přičemž zásadním obdobím pro jeho vývoj a rozmach byla éra 90. let 20. století v souvislosti s úspěchem nenásilných kampaní v rámci států bývalého Sovětského bloku a dále v posledních letech ve spojitosti s tzv. arabským jarem.

V období indického boje za nezávislost bylo nenásilí vnímáno jako politická strategie a morální závazek. Jako takové odkazovalo k nábožensky a eticky založeným příkazům a nařízením proti násilí (Chenoweth, Stephan 2008, s. 10). Nenásilí v období Mahátmy Gándhího a později i Martina Luthera Kinga bylo spojováno především s pacifismem, pasivitou a izolovanými pouličními protesty. Toto vnímání podle Chenoweth a Stephan (2008) přispělo k mylnému označení zásadového nenásilí jako mírového, které však neodpovídá a často dokonce odporuje narušující povaze tohoto organizovaného nenásilného odporu, který dosahuje požadavků a svých cílů proti vůli oponenta tím, že se zmocňuje kontroly nad konfliktem skrze akty nespolupráce a vzdoru (tamtéž). Carter (2009) v tomto ohledu poukazuje na skutečnost, že Gándhí odmítal označování tohoto boje proti útisku jako „zbraně slabých“ a poprvé použil výraz satjágraha, jenž odkazoval k „síle pravdy“ či „síle duše“. Občanský odpor byl v této době již vědomou možností boje (Carter 2009, s. 26). V průběhu 50. a 60. let 20. století byly metody satjágrahy využity v rámci boje za občanská práva ve Spojených státech, v jehož čele stál Martin Luther King. V tomto období se občanský odpor začal označovat jako nenásilný a úzce se propojil s protestantismem (tamtéž, s. 28). Gándhího taktiky využívala později i další hnutí, např. pacifisté protestující proti jaderným testům a zbraním či opozice zformovaná vůči válce ve Vietnamu (tamtéž).

V 70. letech 20. stol. došlo k odklonu od morální formy nenásilí ke strategické či pragmatické formě reprezentované teoretikem Genem Sharpem. Tento typ nenásilí se od morálního liší ve dvou ohledech. V první řadě je důraz kladen na měnění se chování protivníka, spíše než na snahu získat jeho přízeň na základě vyvolaných emocí (Nepstad 2013b, s. 591). Zadruhé nenásilí může sloužit jako čistě politická metoda, která může být použita naprosto kýmkoli (tamtéž, s. 592). Sharp propojil moc vládce či režimu s poslušností

obyvatel a složek režimu a snažil se ukázat, že občanský odpor nevyžaduje principiální závazek k nenásilí, ale klíčový je vojenský styl strategie zdůrazňující disciplínu, organizovanost, načasování a výběr vhodné taktiky (Carter 2009, s. 31). Nenásilí začalo být tedy vnímáno jako politická metoda dosažení konkrétních cílů, namísto snahy získat přízeň oponenta skrze působení na emoce. Čím dál větší pozornost byla věnována analýze samotných strategií.

V posledních dvaceti letech se výzkum soustředí především na empirické testování teorií nenásilí související s několika oblastmi výzkumu – dynamikou represe, taktickými a strategickými změnami v průběhu času, faktory, které formují výsledky nenásilných kampaní, a šířením nenásilí. Dokládání úspěšných nenásilných hnutí již tedy není hlavním předmětem výzkumu (Nepstad 2013b, s. 592). V rámci těchto oblastí dospěli jednotliví autoři k množství závěrů ohledně nenásilných hnutí, jejichž shrnutí vycházející z článku Sharona Ericksona Nepstada (2013b) uzavírá tento stručný přehled vývoje.

Dynamikou represe se zabývají mimo jiné Hess a Martin (2006), kteří dospěli k závěru, že represe režimu proti nenásilným neozbrojeným hnutím nevede vždy k vyvolání silné odezvy a vzednutí odporu proti oponentovi. Aby k takové odezvě došlo, musí být s takovým násilným zákrokem režimu obeznámena široká veřejnost a představitelé hnutí odporu se musí postavit snahám režimu represí ospravedlnit či její dopady zlehčovat.

Oblast výzkumu taktických změn a přesunů se zabývá otázkou, proč si hnutí vybírají násilné či nenásilné metody odporu. Cunningham (2013) v tomto ohledu tvrdí, že menší hnutí usilující o sebeurčení se mají tendenci vydat nenásilnou cestou, zatímco větší skupiny, které jsou vnitřně rozdělené, jsou více náchylné k násilí. Pearlman (2011) k tomuto doplňuje, že pouze hnutí, která jsou organizačně koherentní a mají jednotné vedení, jsou schopná vzdorovat oponentovi nenásilnou cestou. Maney (2012) a Dudouet (2013) se naopak zabírají důvody, proč se nenásilná hnutí mohou začít uchýlovat k násilí a ozbrojená hnutí mohou začít využívat nenásilných metod odporu.

Výzkum výsledků nenásilných hnutí se soustředí na sledování pravděpodobnosti úspěšnosti nenásilného boje. Jako první se této problematice věnovali autoři Ackerman a Kruegler (1994), kteří se v tomto ohledu zaměřovali především na strategické faktory, jako je schopnost zajistit materiální zdroje či takticky inovovat. Shock (2005) se naproti tomu soustředil na strukturální faktory, které mají vliv na úspěšnost kampaně, mezi které patří např. existence nezávislých médií či ekonomická závislost režimu na jiném státu. Nepstad (2011) úspěšnost kampaně opírá o dva klíčové faktory, jimiž je schopnost nenásilného hnutí získat podporu bezpečnostních složek a podpořit tak fenomén tzv. přeběhlictví a dále vyvolat

mezinárodní tlak, ke kterému se pojí i problematika sankcí a jejich účinnosti. Do oblasti výzkumu soustředícího se na výsledky a úspěšnost nenásilných hnutí spadají i autorky Chenoweth a Stephan, jejichž kniha „Why Civil Resistance Works“ poskytuje hlavní teoretický základ této práce. Autorky se zaměřily na databázi více než 300 násilných a nenásilných kampaní a tvrdí, že zásadním faktorem pro úspěch nenásilných hnutí je masová participace, kdy rozsáhlé kampaně jsou úspěšnější než ty menší. Otázky toho, proč tomu tak je, budou rozebrány a vysvětleny dále v souvislosti se samotným výzkumem a závěry autorek.

Poslední sféra empirického výzkumu se věnuje problematice globálního rozšiřování myšlenek a uplatňování nenásilí z hlediska informací a komunikace. V tomto ohledu se výzkum ubírá dvěma hlavními směry. Otázkou, jak se nenásilí šíří napříč hranicemi, a výzvami souvisejícími s realizací nenásilných technik v novém politickém a kulturním kontextu (shrnutí viz Nepstad 2013b, s. 592-595).

3.3 Občanský odpor podle Chenoweth a Stephan

Jak již bylo zmíněno v rámci historického vývoje nenásilných hnutí, řadí se autorky Chenoweth a Stephan k významným teoretičkám zabývajícím se oblastí nenásilných hnutí občanského odporu. Na základě svého výzkumu dospěly k řadě klíčových závěrů týkajících se potenciálu nenásilných hnutí a jejich úspěšnosti ve srovnání s ozbrojenými hnutími. Skrze svůj výzkum tak zpochybňují obecně přijímanou premisu, že násilný odpor je nejefektivnějším způsobem, jak dosáhnout svých cílů a požadované změny (Chenoweth, Stephan 2008, s. 9).

Nenásilný odpor je podle autorek metodou uplatňovanou občanskou společností, jejíž podstatou je vést boj skrze sociální, ekonomické, psychologické a politické prostředky, a to bez hrozby užití násilí či jeho použití. Jako takový představuje podle nich významnou alternativu politickému násilí, která může vhodně čelit demokratickým i nedemokratickým režimům a efektivněji dosahovat svých cílů. To je dáno především tím, že nenásilné aktivity nebývají vnímány jako extrémní a snáze vedou k vyjednávání (tamtéž, s. 8-9).

Autorky v první řadě prokázaly, že nenásilný odpor je schopen oslovit větší počet aktivních účastníků než násilná hnutí a že rozsáhlá nenásilná hnutí jsou úspěšnější než ta menšího rozsahu. Navíc s tím, jak se zvyšuje participace, se zároveň zvyšuje i šance na úspěch těchto iniciativ. Samotný počet participujících není však pro úspěch nenásilných hnutí podle autorek postačující. Podstatná je totiž i samotná kvalita participace odkazující k její diverzitě, strategickým a taktickým volbám opozičního hnutí a schopnosti přizpůsobit se a inovovat. V tomto ohledu platí, že čím více je participace rozličná na základě věku, pohlaví, etnicity, ideologického smýšlení či socioekonomického statusu, tím více je pro režim obtížné

izolovat participanty a proti demonstrujícím uplatnit represivní strategii. To však podle autorek neznamená, že by se režim použití násilí proti nenásilným hnutím vyvaroval, ale spíše může být v otázce použití násilí opatrnější, protože se takové jednání proti neozbrojenému občanskému odporu může režimu vymstít a v konečném důsledku se obrátit proti němu (Chenoweth, Stephan 2013, s. 39-41). Na důležitost různorodosti participace poukazují i Ackerman a Rodal (2008), kteří tvrdí, že pro úspěch nenásilného občanského odporu je klíčové, aby se dané hnutí sjednotilo na základě definovaných cílů pod jedním vedením, které by reprezentovalo složení národa, nikoli jen určité strany a uskupení. Úspěšnost občanského odporu je podle nich i výsledkem systematického plánování schopného zaujmout a mobilizovat co nejvyšší počet lidí různých sfér občanské společnosti, na což také poukazují Chenoweth a Stephan. V neposlední řadě se musí takové hnutí ztotožnit se zásadami nenásilného boje a jeho disciplíny (Ackerman, Rodal 2008, s. 118).

Autorky shrnují úspěšnost nenásilných akcí do dvou hlavních bodů. Prvním z nich je, že nenásilné metody boje zvyšují domácí i mezinárodní legitimitu a umožňují širokou míru participace, která je klíčová pro vyvinutí tlaku na protivníka. Druhým je skutečnost, že násilí uplatněné proti neozbrojeným občanským hnutím se spíše obrátí proti jeho původci, tedy režimu, protože je těžké jej v tomto kontextu ospravedlnit (Chenoweth, Stephan 2008, s. 8-9).

3.3.1 Participace a mobilizace

Podle Chenoweth a Stephan (2008) spočívá úspěch nenásilných hnutí v masové participaci a s ní spojené mobilizaci. Participaci definují jako aktivní a pozorovatelné zapojení jednotlivců v rámci kolektivní akce, přičemž aktivity hnutí nemusí být vždy viditelné a vysledovatelné a může se jednat o činnosti skryté, jako jsou např. aktivity související s poskytnutím azylu, zprostředkováním informací či odmítáním spolupráce s vládou (tamtéž, s. 30-31).

Co se týká síly a vlivu participace, ty se podle Chenoweth a Stephan (2013) odvíjí od schopnosti hnutí ukládat náklady na protivníka, který se zpravidla snaží zachovat status quo či provést protiútok proti hnutí odporu. Skrze toto úsilí může občanský odpor narušit či zcela zničit hlavní zdroje moci státního režimu především, pokud má tato forma občanské angažovanosti různorodý charakter a je tvořena rozdílnými skupinami společnosti. V tomto ohledu nejde o narušení sociálního pořádku ad hoc, ale spíše o soustavné protesty a projevy nespokojenosti (Chenoweth, Stephan 2013, s. 30-43). Nepřetržitý odpor a protesty tak mohou vyvinout dostatečný tlak k tomu, aby režim ztratil opory své moci, které režim udržují pohromadě.

Pestrost občanských iniciativ tak poskytuje nenásilným hnutím značnou výhodu oproti násilným hnutím, která jsou svým rozsahem a počtem participujících omezena. V tomto ohledu docházejí autorky ke dvěma závěrům. V první řadě jsou nenásilná hnutí schopná oslovit vyšší počet lidí než násilná, protože překážky participace jsou u nich nižší a lidé se s nimi snáze identifikují. Zadruhé, díky vyšší úrovni participace v rámci hnutí odporu může dojít k aktivaci množství mechanismů, které zvyšují šance na úspěch těchto hnutí (tamtéž).

S participací neoddělitelně souvisí problematika mobilizace a otázky toho, jak mobilizovat. Masová mobilizace se podle Chenoweth a Stephan (2013) objevuje z mnoha rozdílných důvodů a nemusí se nutně projevat formou masových shromáždění a pouličních demonstrací, ale může se projevit i skrze různé formy sociální, politické a ekonomické nespokojenosti. Jakmile podle autorek mobilizace jednou začne, je nenásilný odpor schopný zaujmout více participujících než násilný, čímž dochází k rozšíření počtu osob v rámci původní personální základny a přináší tak více výhod a zdrojů v boji proti státnímu oponentovi (tamtéž). Pro úspěch nenásilných hnutí odporu jsou stěžejní tři hlavní faktory, a to masová participace, s ní související schopnost podnítit zběhnutí v rámci režimu a zapojení různorodých taktik (Chenoweth, Stephan 2014).

3.4 Vymezení rozdílů mezi nenásilným a násilným hnutím odporu

Pro správné pochopení občanského odporu a jeho potenciálních přínosů je nutné pojednat i o klíčových rozdílech mezi nenásilným a násilným odporem.

Dudouet (2013) nahlíží podobnosti a rozdíly mezi násilnou a nenásilnou akcí z hlediska jejich výsledků. Upozorňuje, že jak násilné, tak nenásilné protesty spadají do prostoru tzv. kolektivní politické akce, kdy zapojují organizovaná opoziční hnutí reprezentující utlačovanou menšinu nebo většinu zbavenou moci, která jsou zapojena v boji proti strukturálnímu násilí státu. V obou případech se navíc jedná o neinstitucionální formy v tom smyslu, že působí mimo obvyklé politické kanály a obě spadají do tzv. narušující politiky vzhledem k tomu, že porušují či obcházejí běžné procedury řešení konfliktů politického systému (Dudouet 2013, s. 402).

Co se týká hlavních rozdílů mezi ozbrojeným a neozbrojeným hnutím, hraje v tomto ohledu důležitou roli otázka použití či absence přímého (behaviorálního) násilí, které je definované jako záměrné fyzické poškození osoby nebo vlastnictví. V tomto ohledu se tedy, jak uvádí Dudouet (2013), liší prostředky donucení, kdy násilná akce spoléhá především na fyzickou sílu, zatímco nenásilné hnutí zapojuje širší škálu mechanismů od skryté manipulace či veřejného donucení až po demonstrativní výzvy (tamtéž, s. 402-403).

Zatímco nenásilný odpor funguje na základě distribuce moci, násilná povstání tuto moc koncentrují (Ackerman, Rodal 2008, s. 119). Moc, o kterou je usilováno násilnými prostředky, bývá většinou záležitostí malé skupiny osob (tamtéž, s. 119). Strategickou výhodou kampaní občanského odporu ve srovnání s násilnými kampaněmi jsou nižší překážky participace, které tak přispívají k vyšší úrovni mobilizace (Schock 2013, s. 283).

Nižší překážky participace odkazují ke čtyřem základním, na které poukazují Chenoweth a Stephan (2013). Autorky argumentují, že s nenásilnými hnutími odporu jsou spjaty nižší fyzické, informační, morální bariéry a nižší překážky pojící se k samotnému závazku v rámci hnutí odporu. S ozbrojenými hnutími je totiž spjaté vyšší fyzické riziko a zapojení v takovém hnutí vyžaduje oproti nenásilným akcím značné fyzické schopnosti související s vytrvalostí, ochotou trénovat či schopností zacházet se zbraněmi. V tomto ohledu je podstatné, že do nenásilných hnutí se mohou zapojit různé složky populace včetně žen a starších osob (Chenoweth, Stephan 2013, s. 34-35).

Informační obtíže se týkají zveřejnění informací potřebných k rekrutování nových členů v souvislosti s demonstrováním cílů hnutí či počtem participujících. V tomto ohledu to mají násilná hnutí obtížnější a nemohou si dovolit poskytnout tolik informací jako nenásilné iniciativy, a to i s ohledem ke svým aktivitám. Výhoda nenásilných kampaní spočívá v tom, že když občané vidí otevřenou masovou podporu a kolektivní projevy odporu, může se jejich vnímání rizika snížit, a tím se omezují i překážky samotné participace (tamtéž, s. 34-37).

V souvislosti s morálními bariérami odkazují autorky k neochotě obyvatel páchat násilné činy a podporovat takovou formu odporu. Z této neochoty podporovat ozbrojené skupiny vyplývá, že mohou být určité složky obyvatelstva sympatizující s odporem v rámci společnosti vylučovány (tamtéž, s. 36-37).

V neposlední řadě se bariéry vztahují k samotnému závazku v rámci hnutí odporu. Autorky poukazují na to, že u ozbrojených hnutí je vyšší úroveň závazku i tolerance rizika. Naproti tomu výhoda občanského neozbrojeného odporu spočívá v anonymitě a množství činností a akcí s nízkým rizikem (tamtéž, s. 37-39).

4 Případová studie: občanská válka v Sýrii

Následující část práce se věnuje samotné analýze tří odlišných forem mezinárodní odpovědi na násilí páchané státem proti vlastnímu obyvatelstvu, jimiž jsou vojenská intervence, podpora ozbrojených hnutí a podpora nenásilných občanských skupin a hnutí. Tato tři možná řešení jsou v této části práce rozebrána ve spojitosti s občanskou válkou v Sýrii, která díky svému vývoji a průběhu nabízí širokou škálu možných reakcí mezinárodních aktérů v přístupu ke konfliktu.

Na základě této analýzy bude možné vyhodnotit nejenom přínosy a úskalí jednotlivých podob mezinárodní odpovědi, ale zároveň i potenciál podpory nenásilných hnutí ze strany mezinárodního společenství a jeho využitelnost v rámci přístupu R2A z hlediska rozšíření druhého pilíře konceptu R2P.

4.1 Koncept R2P a mezinárodní vojenská intervence

Jedním z možných přístupů k řešení situací, kdy dochází k masovému násilí proti obyvatelstvu, je vojenská intervence vyplývající z třetího pilíře konceptu responsibility to protect. K této možnosti by mělo být vždy přistupováno jako k poslednímu možnému řešení v návaznosti na vyčerpání všech dostupných mírových a donucovacích prostředků.

Syrský konflikt poskytuje vhodný příklad, na němž lze demonstrovat úskalí a inherentní překážky obsažené v této doktríně, které znemožňují zasáhnout proti porušování lidských práv a násilí. Koncept R2P tak bude rozebrán na základě klíčových mezníků syrské občanské války a z hlediska podmínek vyplývajících ze Závěrečného dokumentu z roku 2005, které musí být naplněny, aby k vojenskému zásahu mohlo dojít.

Aplikovatelnosti doktríny R2P v případě Sýrie je dále analyzována v rámci širšího kontextu, a to ve vztahu k předchozím případům, kdy mezinárodní aktéři stáli před otázkou, jak z morálního hlediska krizové situace řešit a jak zabránit masovému porušování lidských práv a násilí. V některých případech mezinárodní společenství zcela pochybilo a nedokázalo v konfliktních situacích zasáhnout, jako se tomu stalo v případě Rwandy či bosenské Srebrenice. V některých případech k vojenské intervenci sice došlo, ale samotné provedení je hodnoceno jako velice kontroverzní, jako tomu bylo v Libyi či Kosovu. Kosovo bylo v tomto ohledu o to více kontroverzní, že intervenující státy jednaly bez výslovného svolení Rady bezpečnosti OSN a ani o něj neusilovaly v obavě, že by byl návrh vetován Ruskem a pro plánovaný útok by se posléze obtížně hledala podpora na domácí úrovni (Roberts 1999, s. 104). Za úspěšný příklad aplikace R2P je naproti tomu považováno diplomatické řešení

situace v Keni, kde nedošlo k vojenskému zásahu, ale násilí po sporných prezidentských volbách v roce 2007 bylo zastaveno díky dialogu a vyjednávání (Williams 2011, s. 32).

4.1.1 Nástin konfliktu v Sýrii

Občanská válka v Sýrii vypukla v důsledku vlny nenásilných protestů v rámci tzv. arabského jara, které započalo občanskými nepokoji v Tunisku a následně se rozšířilo do okolních autoritářských arabských zemí Alžírsko, Egypta, Jemenu, Libye a dalších. Nepokoje a protesty byly motivovány nespokojeností občanů se stávajícími poměry v jejich zemi a jejich hlavním požadavkem byla liberalizace a demokratizace režimu.

V Sýrii protesty proti režimu Bašára al-Asada propukly v únoru 2011 a v prvotní fázi byly podníceny nespokojeností Syřanů s podmínkami v zemi, které se vztahovaly k chudobě, nerovnosti, omezování svobody slova, touze po demokracii a dodržování základních lidských práv (Zifcak 2012, s. 15). Tyto nenásilné protesty nabraly na své intenzitě v polovině března 2011 ve městě Dar'á, a to kvůli zadržení a následnému mučení dětí, které pomalovaly veřejné budovy protivládně zaměřenými grafity. Rozsáhlé protesty byly však násilně potlačeny syrskými vládními silami, což dalo podnět k dalším vlnám protestů, které se masově rozšířily do dalších syrských měst Damašku, Homsu, Hamá a Idlibu (tamtéž). Asad ve snaze uklidnit sílící občanské nepokoje představil novou syrskou vládu, zrušil výjimečný stav platící od roku 1963, zrušil Vysoký bezpečnostní soud a uznal právo na nenásilné protesty, které však byly striktně regulovány. Tato opatření však podle Syřanů nabízela velice málo a velmi pozdě (tamtéž). Nenásilné protesty proto pokračovaly a po dalším násilném potlačení protestů ze strany režimu, v důsledku kterého bylo zabito více než sto lidí, začali demonstranti požadovat odstoupení Asada (tamtéž).

Represe ze strany Asadových jednotek nabírala na síle a intenzitě. Docházelo k odstřelování neozbrojených civilistů, rozsáhlému nahodilému zatýkání, mučení protestujících, shazování barelových bomb z letadel, zabíjení lékařského personálu a ničení zdravotního vybavení a zásob (tamtéž). Závažnost humanitární situace v zemi se ještě více zhoršila a počet obětí vzrostl v důsledku použití chemických zbraní proti civilistům v oblasti Ghúta nedaleko Damašku, ke kterému došlo 21. srpna 2013. Podle zpráv byl tento zákrok vyvrcholením řady chemických útoků uskutečněných režimem (O'Donnell 2014, s. 569).

Původně nenásilné protesty se tak postupem času v důsledku rozsáhlých a brutálních zásahů režimu proti civilistům a postupnému uchylování se opozičních skupin k násilnému odporu přetavily v již více než šest let trvající občanskou válku, jež se kvůli svému rozsahu, počtu obětí, množství uprchlíků a vysídlených obyvatel řadí mezi největší humanitární katastrofy od dob druhé světové války.

4.1.2 Podmínky aplikace třetího pilíře R2P a jejich naplnění v Sýrii

Syrská občanská válka je z hlediska přístupu mezinárodního společenství k jejímu řešení velmi problematická. O případném použití vojenské síly v rámci třetího pilíře R2P v Sýrii se vedly četné debaty a v této souvislosti proběhla v rámci Rady bezpečnosti OSN také řada hlasování o rezolucích, které by donucovací opatření a případně i použití síly povolovaly. Rezoluce však byly vždy vetovány, a to dvěma stálými členy Rady – Ruskem a Čínou – a to i přesto, že se násilí v Sýrii stupňovalo, vládní síly zabraňovaly přístupu a dostupnosti humanitární a lékařské pomoci potřebným a k rostoucímu počtu obětí zásadním způsobem přispělo i použití chemických zbraní silami Bašára al-Asada. Z pozice RB OSN nedošlo za celou dobu trvání konfliktu ani k výslovnému odsouzení zločinů a násilí páchanému proti civilistům a na rozdíl od Libye nebyly proti Asadově režimu namířeny ani sankce OSN či prosazena bezletová zóna, jejíž dodržování by zamezilo shazování barelových bomb na civilisty. Z těchto důvodů někteří autoři tvrdí, že neschopnost mezinárodních aktérů v Sýrii zasáhnout svědčí o bezzubosti konceptu R2P (Ralph 2014).

Ve vztahu k třetímu pilíři R2P by na základě Závěrečného dokumentu z roku 2005 mělo být použití vojenské síly vždy až poslední možností následující po vyčerpání všech ostatních dostupných opatření s cílem zabránit násilí proti civilistům a přimět režim k dodržování zásad mezinárodního práva. Taková akce by navíc měla být vždy schválena Radou OSN na základě článku 42 Charty. Závěrečný dokument však nenabízí řešení pro případ zablokování RB OSN, ke kterému došlo v důsledku ruského a čínského veta i v Sýrii.

Co se týká samotných kritérií pro použití síly, ta definovala pouze zpráva ICISS z roku 2001, jež odkazovala ke spravedlivé příčině, správnému úmyslu, ozbrojené intervenci jako poslednímu možnému řešení, přiměřenosti zásahu, rozumným vyhlídkám na úspěch a schválení legitimní autoritou, kterou mohli být v případě zablokování RB OSN regionální aktéři a organizace či Valné shromáždění OSN v rámci procedury „Uniting for Peace“. I když jsou tyto podmínky podle Pattisona (2014) obecně přijímané, je interpretace některých z nich velice diskutabilní, a to především v souvislosti s přiměřeností zásahu a použitím síly jako posledního možného řešení (Pattison 2014, s. 30). Závěrečný dokument tak takové podmínky nestanovuje a definuje pouze čtyři základní zločiny, na které se R2P vztahuje, a s ohledem k samotné aplikaci R2P uvádí, že se k řešení krizových situací má přistupovat případ od případu tzn. na „case by case basis“. Formální kritéria pro humanitární intervenci tak v rámci R2P stanovená nejsou.

Následná analýza vojenského zásahu v rámci třetího pilíře R2P ve vztahu k syrskému konfliktu tak vychází se základních podmínek vyplývajících ze Závěrečného dokumentu.

Ozbrojená intervence uskutečněná mezinárodními aktéry je tedy možná, pokud jsou naplněny tyto podmínky. Stát selhává v ochraně svých obyvatel před čtyřmi zločiny, mezi které se řadí genocida, válečné zločiny, etnické čistky a zločiny proti lidskosti. Vojenská akce musí být schválena Radou bezpečnosti OSN a musí představovat poslední možné řešení (tamtéž, s. 28).

4.1.2.1 Mezinárodní zločiny

Mezinárodní společenství se v rámci OSN začalo situací v Sýrii poprvé vážněji zabývat koncem dubna 2011 v reakci na organizovaný rozsáhlý vojenský zásah režimu za podpory obrněných transportérů s cílem potlačit nenásilné protesty ve městě Dar'á (Zifcak 2012, s. 16). Ačkoli tento zásah vyvolal v rámci mezinárodního společenství obavy z rychle se zhoršující situace v Sýrii a mnoho států toto jednání odsoudilo, k oficiálnímu odsouzení násilí v rámci RB OSN nedošlo, a to i přes to, že Rada pro lidská práva OSN jednání syrského režimu odsoudila a apelovala na okamžité ukončení násilí (tamtéž).

Na páchání zločinů proti lidskosti poukázali i poradci generálního tajemníka OSN, kteří apelovali na syrskou vládu, aby naplnila svou odpovědnost chránit civilní obyvatele. I podle nezávislé mezinárodní komise, která byla ustavena Radou pro lidská práva OSN, byla syrská vláda zodpovědná za páchání těchto zločinů (Wilson 2014, s. 167). „Podle mezinárodního práva, pokud jsou určité zločiny páčány jako součást rozsáhlého a systematického útoku proti civilistům a jejich původci vědí, že jejich chování je součástí útoku, jedná se o zločiny proti lidskosti“ (Zifcak 2012, s. 22). Nezávislá mezinárodní vyšetřovací komise pro Sýrii také vyjádřila své hluboké znepokojení v souvislosti s vražděním, mučením, znásilňováním a jinými druhy sexuálního násilí, vězněním, odepíráním svobod a dalšími nelidskými akty (tamtéž).

K formálnímu odsouzení zločinů ze strany Rady bezpečnosti nedošlo ani po té, co došlo k chemickým útokům proti civilistům v oblasti Ghúta nedaleko hlavního města Damašku v srpnu roku 2013. Jak zmiňuje Teimouri (2015), použití chemických zbraní je porušením všeobecně přijímaného zvykového mezinárodního práva a je tak kvalifikováno jako zločin proti lidskosti a zároveň i jako válečný zločin (Teimouri 2015, s. 1284). Z tohoto důvodu naplňuje podmínku vyhodnocení jednání jako jednoho ze čtyř zločinů definovaných Závěrečným dokumentem v odstavcích 138 a 139 (tamtéž).

Závažnost situace dokreslují data OSN, podle kterých bylo na začátku roku 2014 více než 9 milionů Syřanů závislých na humanitární pomoci, 6,5 milionů obyvatel vnitřně vysídleno a 2,3 milionů opustilo zemi (Wilson 2014, s. 167). Počet obětí v té době čítal nejméně 100 000 lidí (tamtéž). V Sýrii tak docházelo k masovému porušování lidských práv

a zločinům proti lidskosti ze strany vládnoucího režimu, který za jejich páchaní nesl hlavní odpovědnost.

4.1.2.2 Autorizace Rady bezpečnosti OSN

Jak již bylo uvedeno, o návrzích rezolucí, které by povolovaly využití donucovacích prostředků, se vedly na straně mezinárodního společenství rozsáhlé debaty, ale žádný z návrhů nebyl přijat. Jediné rezoluce, které byly přijaty, byly ty ustanovující neozbrojené pozorovatelské mise, které měly mimo jiné dohlížet na příměří, udržovat teritoriální integritu a urgovat syrskou vládu, aby dodržovala své závazky (Lombardo 2015, s. 1193). Tyto rezoluce mohly být schváleny, protože nezahrnovaly možnost vojenské intervence v rámci syrského území (tamtéž).

Rezoluce odsuzující násilí či uvažující o možnosti použít donucovacích prostředků byly však vždy vetovány. S prvním takovým návrhem rezoluce přišla v květnu 2011 Francie, Velká Británie, Německo a Portugalsko. Rezoluce odsuzovala ostrý zásah režimu proti neozbrojeným protestujícím a apelovala na zodpovědnost státu chránit své obyvatele (Teimouri 2015, s. 1283). K samotnému hlasování o rezoluci však došlo až o pět měsíců později po intenzivních jednáních a z návrhu rezoluce byly kvůli kritice některých států vyňaty paragrafy týkající se uvalení sankcí, které představovaly hlavní problematický bod pro její přijetí (tamtéž). Rezoluce však byla i přes absenci zmínky o jakýchkoli donucovacích prostředcích Ruskem a Čínou na podzim vetována a Brazílie, Indie, Libanon a Jižní Afrika se zdržely hlasování (tamtéž).

Za dalším návrhem rezoluce stála Liga arabských států. Vzhledem k obsaženému požadavku na odstoupení prezidenta Asada a ustavení jednotné národní vlády byl však tento návrh oproti předchozímu kontroverznější (tamtéž). Rezoluce byla tedy opět vetována Ruskem a Čínou. Jak poukazuje Teimouri (2015), způsob, jakým byla tato rezoluce formulována, a nespécifičnost opatření, která mohou být ve vztahu k řešení humanitární krize přijata, se velice podobal formě rezoluce přijaté v souvislosti s Libyí (tamtéž, s. 1283-1284). Za třetím návrhem stálo Maroko, které se snažilo vytvořit přijatelnější verzi pro Rusko a Čínu a rezoluce tak výslovně odmítala použití jakýchkoli donucovacích prostředků. I přesto ale nebyla tato verze schválena a násilí v Sýrii se nadále stupňovalo. Americká velvyslankyně Susan Rice konstatovala, že „hlasování reflektuje to, že dva stálí členové Rady jsou připraveni bránit Asada až do hořkého konce“ (O'Donnell 2014, s. 570).

K odsouzení násilí formou přijetí rezoluce RB OSN nedošlo ani poté, co 21. srpna 2013 proběhl chemický útok proti civilistům. Podle zpráv byl tento incident vyvrcholením řady chemických útoků uskutečněných režimem (tamtéž, s. 569). Použití chemických zbraní

potvrdili i vyšetřovatelé OSN a v rámci mezinárodního společenství vyvolal tento čin silnou vlnu odporu. Mnohé státy, jako USA, Francie a Velká Británie, byly po tomto zákroku Asadova režimu více nakloněné možnosti vojenské intervence (Wilson 2014, s. 167-168). Použitím chemických zbraní porušila Sýrie své závazky a zvykové mezinárodní právo. Ženevský protokol z roku 1925 a Úmluva o chemických zbraních z roku 1993 totiž výslovně zakazují použití chemických zbraní, a to i přestože neobsahují žádná opatření vynucující jejich dodržování (O'Donnell 2014, s. 570).

Vzhledem k nezměněné pozici Ruska a Číny se ale mezinárodní společenství shodlo pouze na předání chemických zbraní pod mezinárodní kontrolu, které navrhlo Rusko a následně bylo schváleno Radou bezpečnosti OSN (Wilson 2014, s. 168). Veškeré následné mezinárodní úsilí vyvinuté směrem k nalezení východiska a řešení konfliktu se transformovalo v diplomatická jednání v rámci ženevské mírové konference o Sýrii, kterých se účastní relevantní strany konfliktu a v jejímž čele stojí Spojené státy a Rusko ve spolupráci s OSN (tamtéž).

Z hlediska analýzy R2P a podmínky schválení použití síly Radou bezpečnosti OSN, která v případě Sýrie nebyla naplněna, je nutné rozebrat důvody, které stojí za postoji jednotlivých zemí a patovou situací v rámci RB OSN. Důležitou otázkou v tomto ohledu je, proč státy, jako je Rusko a Čína, odmítaly podpořit rezoluci, která by jasně odsuzovala násilí a zabíjení civilistů v Sýrii a zahrnovala by i případné použití donucovacích prostředků v podobě sankcí či bezletové zóny a v krajním případě i vojenský zásah, když v Libyi s prosazením těchto donucovacích prostředků neměly tyto země zásadnější problém či je přinejmenším alespoň nevetovaly a pouze se zdržely hlasování. Proč tedy v Libyi nepředstavovala státní suverenita problém a v případě Sýrie je suverenita státu používána těmito dvěma zeměmi jako hlavní argument proti jakémukoli vnějšímu zásahu mezinárodního společenství?

Lombardo (2015) uvádí, že z hlediska rozsahu porušování lidských práv byla situace v Sýrii a Libyi stejná. Co však bylo rozdílné, byla zahraniční podpora obou států. Zatímco libyjský režim byl po vypuknutí násilí mezinárodně izolován a nebyl napojen na významné spojence, kteří by se zasadili o jeho zachovu, v Sýrii je situace zcela opačná a syrské spojenectví s Ruskem, Čínou a Íránem poskytuje Asadovu režimu téměř absolutní nedotknutelnost (Lombardo 2015, s. 1194). Na to poukazuje i Evans (2014), který tvrdí, že tento pocit nedotknutelnosti a beztrestnosti se v syrském režimu utvrdil kvůli neschopnosti RB OSN vyhradit se vůči brutálním vládním zásahům proti neozbrojeným civilistům (Evans 2014, s. 19).

Co se týče samotného postoje Ruska a Číny k navrhovaným rezolucím, odvíjí se jejich postoj od jejich všeobecného přesvědčení o nedotknutelnosti státní suverenity, nevměšování se do vnitřních záležitostí jiného státu a teritoriální integrity zemí. Ačkoli je doktrína R2P prostřednictvím tří pilířů definována tak, aby suverenitu neupozaďovala, ale naopak ji respektovala a jednala v souladu s ní, je případný vnější zásah do svrchovanosti státu, jenž jedná násilně proti vlastnímu obyvatelstvu, předmětem sporů a kritiky, na základě které dochází k zablokování RB OSN a neschopnosti přijmout jednotné stanovisko a v jeho intencích následně jednat. Obhajoba státní suverenity a apel na to, aby interní záležitosti státu nebyly řešeny mezinárodně a byly ponechány státu samotnému, se projevila již koncem 90. letech ve spojitosti s řešením krize na Balkáně, zejména ve vztahu ke Kosovu, které bylo z pohledu mezinárodního práva integrální součástí Srbska. Rusko ve vztahu ke Kosovu zastávalo názor, že se jedná o vnitřní záležitost Srbska jako suverénní země a jakékoli použití síly by tedy bylo porušením mezinárodního práva (Clark 2000, s. 175-176). Zhoršující se humanitární situace a neschopnost RB OSN jednat však nakonec vedly k ospravedlnění vojenského zásahu a nutnosti Severoatlantické aliance jednat (Daalder, O'Hanlon 2000, s. 44-45). V případě Kosova došlo i přes to, že nebylo Radou bezpečnosti OSN autorizováno použití síly, ani se o něm nehlasovalo, k vojenskému bombardování srbských cílů s cílem zastavit vraždění civilistů. Intervence však neprobíhala tak, jak Aliance očekávala. Namísto zastavení násilí jej ještě umocnila, když poskytla Milošovićovi záminku k dalšímu vraždění civilistů. Letecká kampaň navíc trvala podstatně déle, než se na začátku očekávalo, a skončila až po dlouhých 78 dnech (Wedgwood 1999, s. 828).

Zcela odlišným případem byla vojenská intervence v Libyi, která poukázala na to, že státní suverenita nemusí být až tak klíčovým aspektem, pokud se jedná o zemi, kde Rusko a Čína nemají konkrétní zájmy či pro ně daná země není klíčová z jiného strategického hlediska. Na tuto skutečnost poukazuje i Lombardo (2015), který tvrdí, že právě geopolitický význam Sýrie je jedním z důvodů, proč se Rusko a Čína vymezují proti intervenci v Sýrii a v případě Libye intervenci nevetovaly, pouze se zdržely hlasování. Rusko je totiž dlouhodobým spojencem Sýrie a ta se navíc nachází ve strategicky důležité oblasti Blízkého východu (Lombardo 2015, s. 1192). Tato skutečnost je demonstrací toho, že je přístup mezinárodních aktérů zpravidla ovlivněn jejich národními zájmy, a to i přesto, že zpráva generálního tajemníka OSN a Závěrečný dokument z roku 2005 v tomto ohledu na státy apelují, aby se zdržely použití veta v případě otázek souvisejících s uplatněním konceptu R2P a rozhodovaly na základě konkrétní situace a jejich důsledků (Mohamed 2012, s. 329). Stanovisko Ruska k Sýrii je kromě geopolitického významu země dáno i úzkým spojenectvím

mezi oběma zeměmi. V roce 2005 Putin snížil syrský dluh na 70 % a Rusko má v syrském přístavním městě Tartús námořní základnu (Lombardo 2015, s. 1193). Dalšími aspekty promítajícími se do přístupu Ruska k Sýrii je i skutečnost, že Rusko je hlavním dodavatelem zbraní syrským armádním jednotkám (Recent Draft Resolution 2015, s. 1061). Postoj Číny bývá vysvětlován také podílem na zbrojním exportu do Sýrie a údajně by se do jejího přístupu mohly promítat i její vlastní mezinárodní spory na poli humanitárního práva v souvislosti s Tibetem a s obviněními týkajícími se nedodržování lidských práv (tamtéž).

Postoj Spojených států k syrské krizi a otázce vojenské intervence bez výslovné autorizace OSN byl zpočátku velice opatrný a americký prezident Barack Obama byl proti takovému zásahu (O'Donnell 2014, s. 571). To se však změnilo v důsledku chemického útoku proti civilistům v srpnu roku 2013. Tehdy Obama označil útok chemickými zbraněmi za překročení únosné hranice, které změnilo jeho pohled a přístup k řešení syrské otázky (tamtéž). Jeho odhodlání proti syrskému režimu s podporou evropských spojenců zasáhnout však bylo zmařeno odmítáním jakékoli i velice omezené vojenské intervence americkou veřejností a z tohoto důvodu nepravděpodobností schválení takové akce Kongresem, které chtěl Obama pro případnou intervenci získat (tamtéž, s. 573). Tato skepse a nesouhlas americké veřejnosti s intervencí vycházely především ze zkušeností se zapojením USA v dřívějších krizových situacích.

Vzhledem k předchozím aplikacím R2P se do přístupu některých států k řešení krize v Sýrii promítaly i obavy z překročení mandátu poskytnutého OSN, ke kterému došlo podle Ruska a Číny a řady dalších států v Libyi. Podstatné bylo, že s odkazem k Libyi Čína a Rusko společně s Indií a Brazílií vyjádřily obavu z toho, že mandát RB OSN, kterým NATO na základě vydané rezoluce 1973 disponovalo, byl překročen a z toho důvodu avizovaly, že další intervenci v souvislosti s událostmi a vývojem situace v Sýrii nebudou akceptovat, ani jí přihlížet, a budou takovou rezoluci umožňující použití síly vetovat (Evans 2011, s. 41). Rezoluce 1973 zaváděla bezletovou zónu v rámci libyjského vzdušného prostoru, uvalila na Libyi zbrojní embargo a především autorizovala použití všech nezbytných opatření k ochraně obyvatel Libye (Rose 2014, s. 209). Právě možnost použít všech nezbytných opatření a jejich bližší nespécifikování představovaly problém z hlediska potenciálního překročení mandátu OSN, který by mohl být zneužit ve prospěch podpory povstaleckých skupin a tím ke změně režimu v zemi, k čemuž nakonec došlo (Zifcak 2012, s. 11). Tato problematika bude blíže rozebrána v souvislosti s podporou ozbrojených hnutí.

Z výše uvedených důvodů nemohlo v Sýrii dojít k vojenské intervenci, neboť v důsledku ruského a čínského veta nemohla být naplněna podmínka výslovné autorizace Radou bezpečnosti OSN.

4.1.2.3 Vojenská intervence jako poslední možné řešení

Otázka vojenské intervence z perspektivy posledního možného řešení je v souvislosti s krizí v Sýrii také velice problematická. Byly během řešení syrské občanské války ze strany mezinárodního společenství využity všechny dostupné mírové i donucovací prostředky, aby mohlo dojít k použití vojenské síly jako krajního řešení, jak přimět Asadovu vládu k ústupkům a zabránit dalšímu vraždění civilního obyvatelstva?

Aktivní úloha mezinárodního společenství se odvíjí od druhého a následně od třetího pilíře R2P. Hlavními aktéry, kteří na této úrovni mohou k řešení situace přispět, jsou regionální organizace, jednotlivé státy, orgány OSN, Mezinárodní trestní soud či organizace občanské společnosti. V rámci třetího pilíře pak může dojít k poskytnutí humanitární pomoci, ustavení vyšetřovacích a monitorovacích komisí, uložení sankcí či k předání situace k vyšetřování ICC, jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách.

Ve vztahu k Sýrii a využití těchto dostupných mírových prostředků řešení je nutné pojednat nejprve o Lize arabských států jako hlavním regionálním aktéroví. Na její úlohu a obecně důležitost regionálních aktérů při řešení krizí upozorňuje Gareth Evans (2011) v souvislosti s občanskou válkou v Libyi. Právě politická podpora ze strany LAS v Libyi podle Evanse zajistila většinu v RB OSN a přispěla také k tomu, že nebylo Ruskem ani Čínou uplatněno veto. Byla ale také nezbytnou podmínkou pro to, aby mohly zejména Spojené státy jednat, aniž by čelily obvinění arabských zemí, že se dopouštějí obdobné akce jako v případě invaze do Iráku (Evans 2011, s. 41).

V Sýrii zastává Liga arabských států také velmi podstatnou roli. Od začátku konfliktu se společně s OSN podílela na přípravě mírových plánů a pozorovatelských misích s cílem přimět strany konfliktu k příměří a zmírnit dopady probíhající občanské války (Williams, Ulbrick, Worboys 2012, s. 495-496). Diplomatické úsilí bylo rozšířeno o donucovací prostředky, kdy LAS pozastavila členství Sýrie v organizaci a následně na Sýrii uvalila ekonomické a politické sankce (Zifcak 2012, s. 21). Otázka sankcionování Asadova režimu byla však individuální záležitostí jednotlivých států, neboť k plošnému schválení sankcí v rámci RB OSN na rozdíl od Libye nedošlo, protože jakákoli rezoluce povolující donucovací prostředky byla Ruskem a Čínou vetována. Individuální sankce omezující cestování, zmrazující majetek představitelů syrského režimu, zamezující nákupu syrské ropy a sankce zaměřené proti syrským informačním technologiím tak uvalily pouze Spojené státy a Francie

(Williams, Ulbrick, Worboys 2012, s. 497). Evropská unie dále uvalila sankce na luxusní zboží a technologie (tamtéž). Ve výsledku ale byly všechny tyto sankce zcela neefektivní (tamtéž).

V důsledku patové situace v RB OSN nemohla být prosazena ani bezletová zóna nad Sýrií, která by mohla zamezit rostoucímu počtu obětí v důsledku leteckých útoků režimu. Právě vynucení dodržování bezletové zóny ze strany mezinárodních aktérů nebo vytvoření humanitární bezpečné oblasti by podle autorů Williamse, Ulbricka a Worboyse (2012) naplnily požadavky správného úmyslu a přiměřenosti vyplývajících ze zprávy ICISS. Správný úmysl přitom odkazuje k motivaci států v podobě touhy zachránit lidské životy namísto upřednostnění svých vlastních zájmů (tamtéž, s. 498). Vzhledem ke zmíněným zájmům a rozhodování Ruska a Číny v rámci RB OSN je jasné, že této podmínce státy nejsou schopné dostát a záchrana lidských životů tak bývá upozaděna. Podle autorů by dále vynucení bezletové zóny bylo i přiměřeným vojenským zákrokem vzhledem k leteckým úderům Asadovy armády proti civilním cílům. Vytvoření humanitárních zón, které by sloužily jako bezpečná útočiště pro Sýřany by podle autorů bylo také vhodným řešením naplňujícím neformální kritéria správného úmyslu a přiměřenosti. Úskalím tohoto řešení je však to, že bývá neefektivní, pokud není ochrana těchto bezpečných zón zajištěna ozbrojenými silami s patřičnou autoritou (tamtéž, s. 498-499). Tento problém byl evidentní např. během bosenského konfliktu, kdy bosensští Srbové provedli rozsáhlé etnické čistky ve městech Srebrenice a Žepa, které byly ustaveny jako bezpečné oblasti OSN, a nesetkali se s žádným odporem ze strany jednotek UNPROFOR ani Severoatlantické aliance, které nedisponovaly dostatečným mandátem (Daalder 1998).

Z hlediska splnění podmínky použití síly jako poslední možnosti z uvedených skutečností vyplývá, že striktně podle načrtnuté posloupnosti kroků zahrnutých v jednotlivých pilířích R2P by případná vojenská intervence v Sýrii nebyla krajním řešením s ohledem k nevyužití všech donucovacích prostředků intervenci předcházejících. Mezinárodní společenství skrze RB OSN oficiálně neodsoudilo násilí v Sýrii, nedošlo ani k uvalení sankcí či vynucení bezletové zóny. Mezinárodní společenství tak z těchto důvodů selhalo v přiměření a přinucení Asadova režimu k ústupkům a upuštění od páchání mezinárodních zločinů vůči vlastnímu obyvatelstvu.

4.2 Mezinárodní podpora ozbrojených hnutí

Dalším z možných přístupů mezinárodních aktérů k řešení krizí a situací, kdy stát stojí za násilím proti vlastnímu obyvatelstvu a rozsáhlým porušováním lidských práv, je podpora domácích ozbrojených skupin. Následující část práce se proto nejprve zaměří na situaci v Sýrii, roli ozbrojených skupin s důrazem na hlavní opoziční militantní hnutí Syrskou osvobozenou armádu a podobu mezinárodní podpory těchto hnutí. Následně budou prostřednictvím dostupných dat a závěrů plynoucích z obsáhlého výzkumu autorek Chenoweth a Stephan a dalších autorů vyhodnoceny úskalí a přínosy podpory ozbrojených frakcí mezinárodními aktéry. Tato forma podpory bude současně zasazena do širšího kontextu historických zkušeností s důrazem na mezinárodní zapojení v Libyi, včetně dopadů na vnímání konceptu R2P a obecně otázky zasahování do vnitřních záležitostí suverénních států s cílem chránit obyvatele daného státu.

4.2.1 Ozbrojená hnutí v Sýrii

Původně nenásilná hnutí občanské společnosti v Sýrii, o nichž bude s ohledem k jejich významu pro samotný koncept R2A blíže pojednáno v následující kapitole, se začaly v důsledku brutálních zásahů a provokací režimu postupně přetavovat v násilné a ozbrojené tendence. Na konci července 2011 se tak zformovala nejprve Syrská osvobozená armáda (FSA) a s rostoucím násilím a napětím v zemi se ke slovu začala dostávat i řada ideově roztržštěných ozbrojených skupin, čímž se celková situace v Sýrii stávala nepřehlednou a komplikovanější, zejména ve vztahu k nalezení řešení konfliktu a jeho ukončení.

V Sýrii bylo podle dostupných dat k začátku roku 2016 aktivních přes tisíc ozbrojených hnutí, přičemž se jednalo jak o relativně malé lokální obranné jednotky, tak i rozsáhlá hnutí s národním přesahem, jejichž členské základny čítají v řádu desetitisíce bojovníků (Baas 2016, s. 1). Vedle Syrské osvobozené armády a dalších sekulárních a umírněných skupin jsou do syrského konfliktu zapojené salafistickodžihádistické organizace (např. odnož Al-Káidy Fronta an-Nusra) a islamistické ozbrojené skupiny (např. Faylaq Al-Sham) (Cafarella, Casagrande 2016, s. 12). V kurdských oblastech Sýrie pak došlo k vytvoření lidových obranných jednotek (Baas 2016, s. 2). Situace v Sýrii navíc nabrala zcela jiný spád poté, co došlo k vyhlášení chalífátu nestátní ozbrojenou skupinou tzv. Islámským státem. Právě tyto extremistické skupiny, které využily vzniklé situace pro realizaci svých záměrů v Sýrii a zapojily se do bojů o územní zisky a kontrolu nad klíčovými oblastmi, výrazně přispěly k nepřehlednosti situace a expanzi nekontrolovatelného násilí (Bartkowski, Taleb 2015). Zunes (2012) v této souvislosti uvádí, že kvůli zapojení extremistických ozbrojených skupin,

není v případě Sýrie žádná záruka toho, že svržení Asadovy vlády povede k míru (Zunes 2012, s. 8).

Jako první uznaná opoziční skupina vůči Asadovi se na konci července 2011 zformovala Syrská osvobozenecká armáda tvořená zejména dezertéry syrské armády. Jejím cílem byla ochrana civilistů a svržení Asadova režimu násilnou cestou (Bartkowski, Taleb 2015). Motivací lidí, kteří na počátku konfliktu vstupovali do řad FSA a obecně se odklonili od původní nenásilné strategie boje, byla touha po odplatě a akutní potřeba bránit sebe a své blízké (Baas 2016, s. 4). Režim se totiž snažil zlomit nenásilný odpor a vyprovokovat pokojné protestující k ozbrojené reakci, a to skrze stupňující se útoky proti civilistům, které zahrnovaly i pronásledování dětí a jejich následné mučení (Bartkowski, Taleb 2015). Asad se velice obával síly nenásilné opozice a toho, že by mohla neutralizovat moc státu (Zunes 2012, s. 4). Tímto způsobem se režimu podařilo vyvolat mezi lidmi odpor vůči jeho počínání a vynutil si ozbrojenou reakci. Vzhledem k tomu, že ozbrojená hnutí odporu pocházela především ze sunnitské části obyvatelstva, byla vládou vykreslována jako předvoj sunnitského ozbrojeného povstání v zemi (Baas 2016, s. 4). A i přesto, že různé povstalecké síly jsou napříč ideovým spektrem velice různorodé, označuje režim všechny povstalce od počátku konfliktu za teroristy (Ruys 2014, s. 255). Právě tato možnost zjednodušení a stigmatizace všech skupin násilného odporu bez ohledu na jejich cíle a poslání je jedním z úskalí ozbrojené formy boje. Jak uvádějí Bartkowski a Taleb (2015), militarizace odporu poskytla Asadovi záminku k použití nevybíravé palebné síly. Díky tomu mohl nasadit bitevní letouny a použít chemické zbraně, k jejichž použití by podle autorů nedošlo, pokud by odpor zůstal nenásilný (Bartkowski, Taleb 2015). Takové jednání proti nenásilným povstalcům by bylo z hlediska mezinárodního práva neobhajitelné.

FSA dále nebyla schopná vytvořit jednotnou velící strukturu, která by zastřešovala množství ozbrojených neextremistických hnutí (White 2011). FSA sice formálně reprezentuje vojenskou část opoziční Syrské národní rady, která představuje legitimního zástupce syrského obyvatelstva a jako taková byla uznána mimo jiné Evropskou unií, Spojenými státy, Ligou arabských států a Radou pro spolupráci arabských států v Zálivu (Ruys 2014, s. 254), ale funguje jen na bázi volné koalice (White 2011). Na to upozorňuje i Mégret (2014), podle kterého roztržitost a množství povstaleckých ozbrojených skupin, neschopnost koordinace a určitého konsenzu neumožňovaly vytvoření strategie vedoucí ke zmírnění utrpení civilistů. To i přesto, že lokálně byly tyto skupiny schopné zajišťovat v dané oblasti pod jejich kontrolou bezpečnost a relativní pořádek. Rebelové tak pomáhali při evakuaci civilistů do tzv. bezpečných zón a představitelé FSA participovali společně s občanskými autoritami

např. na správě města Zabadani (Mégret 2014, s. 7). Zásadním problémem FSA a ozbrojeného boje byla však i nepřipravenost vycházející z chybného předpokladu, na který upozorňují Bartkowski a Taleb (2015). Představitelé FSA totiž nepočítali s tím, že by jejich boj proti režimu mohl trvat tak dlouho, na což nebyli kapacitně ani materiálně připraveni. Předpokládali, že podobně jako v Libyi intervenuje na jejich podporu mezinárodní společenství a zachrání je (Bartkowski, Taleb 2015).

Militarizace původně nenásilného hnutí tak namísto svržení Asadova režimu poskytla Asadovi záminku k brutálnějším zásahům nejenom proti představitelům násilného odporu, ale zejména proti civilistům. Jen v období mezi květnem a srpnem roku 2012 tak počet obětí za měsíc vzrostl z 1 322 na 5 039 a množství pátečních demonstrací klesl z 834 na 355 (Zunes 2012, s. 6). Násilná strategie boje navíc prohloubila náboženské a etnické rozdíly mezi jednotlivými skupinami společnosti. Sjednocení, kterého občanská společnost dosáhla díky nenásilné taktice a které bude blíže rozebráno v následující kapitole, tak ozbrojená forma boje zcela zhatila. V důsledku toho došlo nejen k poklesu počtu participujících v rámci nenásilného hnutí, ale také ke snížení počtu protestů, a ozbrojený odpor tak zhoršil jakékoli snahy na vytvoření jednotnější a inkluzivnější Sýrie v budoucnu (Bartkowski, Taleb 2015). Na tuto problematiku upozorňuje také Zunes (2012), který uvádí, že pokud se dřívější politický boj transformuje v ozbrojené povstání, stává se existenciálním bojem a o to složitější je získat občany na svou stranu. Pokud se tedy i ozbrojené hnutí snaží o vytvoření co nejinkluzivnějšího hnutí je šance na svržení režimu vyšší, protože dává lidem a menšinám naději, že s nimi bude počítat i nové politické uspořádání. V opačném případě však neinkluzivní hnutí nahrává spíše režimu, protože se tyto menšiny mohou obávat možné represe v případě úspěchu opozice (Zunes 2012, s. 5). Na to poukazují i autorky Garrido a Mouly (2013), které tvrdí, že některé segmenty syrské společnosti a menšiny vnímaly režim ve světle rostoucí militarizace a rozmachu militantních skupin jako menší zlo a jediného garanta stability (Garrido, Mouly 2013, s. 44).

4.2.2 Mezinárodní zapojení v Sýrii

Brutalita režimu ve spojitosti s eskalací násilí podněcené přítomností množství ozbrojených hnutí vedla k rostoucímu počtu civilních obětí. Jak bylo zmíněno, FSA na počátku svého vzniku očekávala, že mezinárodní společenství vystoupí na obranu povstalců podobně jako v Libyi a intervenuje. K této formě mezinárodního zapojení však kvůli absenci konsenzu v rámci RB OSN a historickým zkušenostem s intervencemi nejen ve vztahu k Libyi nedošlo.

Mezinárodní aktéři se však v Sýrii začali s ohledem ke svým zájmům angažovat individuálně na podporu jedné či druhé strany konfliktu. Povstalci se tak stali závislými

na pomoci jiných států, zejména ve vztahu k dodávkám zbraní a peněz nutných pro pokračování v ozbrojeném odporu (Bartkowski, Taleb 2015). Do konfliktu se přímo nebo prostřednictvím materiální či finanční podpory jednotlivých frakcí konfliktu zapojili regionální aktéři jako Írán, Saudská Arábie, Turecko, Spojené arabské emiráty či Katar a z hlediska globálního zejména Rusko a Spojené státy (Stephan 2017). Ve prospěch vládních vojsk proti rebelům tak bojují vojáci Íránských revolučních gard za podpory ruského letectva (Zisser 2016, s. 41). Rusko navíc díky své pozici stálého člena v RB OSN zajišťuje Asadově vládě i nutnou politickou podporu. Írán dodává syrské armádě zbraně a poskytuje vojenské poradce (Syria War 2017). Na straně syrské vlády proti sunnitům dále bojují i příslušníci libanonského šíitského hnutí Hizballáh a šíitské milice rekrutující se z Iráku, Afghánistánu a Jemenu (tamtéž). Skupiny rebelů naopak disponují vojenskou a politickou podporou Turecka, které jim zároveň dodává zbraně, stejně jako Země Perského zálivu (tamtéž). Spojené státy podporují umírněné skupiny rebelů v čele s FSA a zajišťují jim výcvik a vojenskou podporu, přičemž se zdráhaly poskytovat těmto skupinám zbraně v obavě, že by se mohly dostat do rukou islamistických a džihádistických skupin (Laub 2017). Některé zdroje však poukazují na to, že zbraně USA těmto skupinám dodávají a byly určeny např. syrským Kurdům v boji proti Islámskému státu (Stewart 2017, Syria War 2017). Zejména FSA je pak ze své povahy a díky svému umírněnému charakteru přirozeným spojencem Spojených států a je schopná čelit ISIS a Al-Káidě (Cafarella, Casagrande 2016, s. 7).

Závislost ozbrojených hnutí na externí podpoře a pomoci je však podle řady autorů jejich významnou nevýhodou a úskalím. Podle Chenoweth a Stephan (2014) jsou to právě případy Libye a Sýrie, které ukazují, jak moc závislé mohou být ozbrojené skupiny na vnější pomoci. Absolutní závislost tyto skupiny činí v první řadě náchylnými vůči obviněním, že jsou agenty zahraničních nepřátel a navíc je tato podpora ozbrojených skupin ze své povahy podmíněná a vratká v závislosti na vůli a zájmech vnějších aktérů (Chenoweth, Stephan 2014). Zunes (2012) doplňuje, že poskytování pomoci fragmentovanému a neorganizovanému ozbrojenému odporu, jako tomu je v případě Sýrie, vede k většímu množství lidských obětí a prodloužení konfliktu (Zunes 2012, s. 7-10). Bývalý generální tajemník Pan Ki-mun z tohoto důvodu apeloval na státy podporující rebely zbraněmi, aby tak nečinily, a upozornil na to, že poskytování zbraní jedné ze stran konfliktu pouze přispívá k dalšímu utrpení civilistů a zintenzivnění a prohloubení konfliktu (Mégret 2014, s. 8).

4.2.3 Obecná problematika ozbrojených hnutí

Vedle již zmíněných úskalí ozbrojených hnutí přímo v souvislosti se syrskou občanskou válkou, vztahujících se zejména k jejich závislosti na mezinárodní podpoře, příhodnosti jejich

násilného charakteru pro potírání ze strany vlády a poskytování prostoru pro rozmach extremistických skupin, je nutné zmínit i obecnější závěry a poznatky, které vyplývají nejen z výzkumu autorek Chenoweth a Stephan, ale i dalších autorů.

Podle Chenoweth a Stephan (2014), měly násilné kampaně mezi lety 1900 až 2006 méně než 30% šanci na úspěch, přičemž mezi ta neúspěšná se řadí např. šíitské povstání proti vládě Saddáma Husajna v Iráku po válce v Perském zálivu začátkem 90. let 20. století. V průměru navíc občanská válka v tomto zkoumaném období trvala více než devět let. A i když rebelové nakonec vyhráli, jejich vítězství nenaplnovalo původní příslib větší svobody. Jen méně než čtyři procenta vítězství ozbrojených hnutí vedla v horizontu pěti let k ustavení demokracie a téměř polovina z těchto zemí znovu upadla během deseti let do občanské války (Chenoweth, Stephan 2014). Na korelaci mezi metodou boje a politickou stabilitou upozorňuje i Zunes (2012). Země, v nichž došlo ke svržení režimu ozbrojeným hnutím, mají vyšší pravděpodobnost, že v budoucnu znovu zažijí občanskou válku, převrat či politickou nestabilitu a že se v budoucnu stanou novými diktátorskými režimy (Zunes 2012, s. 10).

Podle Mégreta (2014) je dále problematická role těchto hnutí vůči civilistům a definování statusu rebelů, protože jsou ozbrojená hnutí jak silou bojující za větší část populace, tak zároveň silou, která pro občany představuje svými projevy a aktivitami nebezpečí (Mégret 2014, s. 3, 10).

4.2.4 Problematika mezinárodní podpory ozbrojených hnutí a změny režimu

Pro analýzu podpory ozbrojených hnutí je nutné si nejprve vymežit rozdíl mezi státními a nestátními aktéry a jejich vnímání z hlediska mezinárodních vztahů. Tradiční pojetí mezinárodního uspořádání vychází z vestfálského vnímání světa, ve kterém je ústřední jednotkou mezinárodních vztahů stát. Vlády států jsou tedy nositeli pořádku a bezpečnosti, zatímco ozbrojené skupiny jsou nahlíženy jako vyzyvatelé tradiční konfigurace, které nemají formální odpovědnost a nemohou vyjednávat či být stranami relevantních mezinárodních smluv (DCAF Horizon 2015, s. 7). Na mezinárodní úrovni v tomto ohledu neexistuje konsenzus o tom, zda tyto skupiny mohou přispět k tvorbě mezinárodního humanitárního práva, ačkoli je tyto skupiny mohou respektovat a mohou přispívat i k ochraně civilistů (tamtéž). Ozbrojení nestátní aktéři jsou obecně definováni jako organizovaná skupina se základní strukturou velení operující mimo kontrolu státu, která využívá síly k tomu, aby dosáhla svých politických či domněle politických cílů (tamtéž). K těmto aktérům se řadí povstalecké skupiny a vlády subjektů, které nejsou uznávány jako státy, a naopak mezi ně nespádají polovojenské organizace, které jsou účinně kontrolovány státem (tamtéž, s. 7-8).

Podpora ozbrojených nestátních aktérů úzce souvisí se změnou režimu, a to nejen ve vztahu k jejich vojenské či finanční podpoře, ale zejména s ohledem k vojenské intervenci na podporu těchto hnutí, jako se tomu stalo v případě Libye v roce 2011. Na toto úzké propojení upozornil i zvláštní poradce generálního tajemníka OSN v otázkách R2P Edward Luck, který konstatoval, že není cílem R2P měnit režimy, ale chránit obyvatele. Existují však podle něj případy, kdy pouze změnou režimu lze chránit obyvatele. V tomto ohledu nadnesl i zásadní úvahu o tom, jak může mezinárodní společenství chránit obyvatele země, jejíž vláda se na svých občanech dopouští mezinárodních zločinů, aniž by takový režim byl svržen a došlo k jeho nahrazení (Bellamy 2011, s. 22). Jednou z otázek pak ale v tomto ohledu zůstává, zda ochrana civilního obyvatelstva je skutečným cílem mezinárodních aktérů v dané zemi, nebo slouží jako záminka, jak docílit lepší politické konstelace a dosáhnout svržení režimu na podporu stran konfliktu, jejichž vláda by mohla být pro mezinárodní aktéry politicky přijatelnější.

Tyto pochybnosti o záměrech intervenujících zemí vyvstaly v souvislosti s invazí do Iráku v roce 2003. Tehdy „koalice ochotných“ v čele se Spojenými státy zahájila tzv. válku proti teroru a označila režim Saddáma Husajna za hrozbu mezinárodnímu míru a bezpečnosti a obvinila jej z držení zbraní hromadného ničení a napojení režimu na Al-Káidu. Tato obvinění však následně nebyla prokázána (Weiss 2005, s. 169-170). K dalším příkladům kontroverzních vojenských intervencí, v jejichž důsledku došlo ke změně režimu v dané zemi, se řadí použití bitevních vrtulníků misí OSN na Pobřeží slonoviny s cílem svrhnout prezidenta Laurenta Ghaba v dubnu roku 2011 a zejména širší interpretace rezoluce RB OSN 1973 Severoatlantickou organizací v případě Libye (Bellamy 2011, s. 20). Právě zásah v Libyi významným způsobem ovlivnil i jednání a rozhodování o mezinárodním zapojení v Sýrii. Kritici této intervence upozorňují, že vzdušné síly nebyly využity pouze k zastavení jednotek režimu a deklarované ochraně civilistů, ale i k nápomoci libyjské Dočasné národní přechodné radě ke svržení režimu Muammara Kaddáfího (tamtéž).

V případě invaze do Iráku byla změna a demokratizace režimu její nosnou myšlenkou a v případě intervence v Libyi byl tento záměr předmětem řady debat a následných hodnocení ve vztahu k problematice podpory nestátních aktérů a povstaleckých skupin a vojenské intervenci jako takové (Masters 2014). Intervenující státy tak mohou použít vojenskou sílu k tomu, aby dosáhly změny režimu, který by více odpovídal jejich ideologickému smýšlení (tamtéž). Demokratizace autoritářských režimů a šíření západních liberálních myšlenek proto může být jednou z motivací mezinárodních aktérů zasáhnout do vývoje v zemi. Závěry dosavadních výzkumů však poukazují na to, že svržení představitelů režimu nemívá

za následek vzestup demokratizačních tendencí a naopak může přispět k chaosu v zemi či občanské válce (Downes, Monten 2013, s. 130). Autoři Downes a Monten (2013) upozorňují na to, že změna režimu se může nabízet jako řešení s relativně nízkými náklady na provedení, protože se orientuje na státy se slabou politickou strukturou a mechanismy, ale toto zdání může podle nich klamat, protože demokratická tranzice v těchto zemích je nepravděpodobná a intervenující státy se mohou ocitnout ve vleklém konfliktu, jako se tomu stalo Spojeným státům v případě Afghánistánu a Iráku. V těchto zemích utrpěly USA značné ztráty na životech amerických vojáků a navíc odstranění Talibánu a baasistického režimu vedlo k rozpoutání občanské války a terorismu, které měly v Iráku od roku 2003 za následek více jak 100 000 lidských životů a v Afghánistánu od roku 2006 nejméně 14 000 (tamtéž, s. 91, 131).

Tyto intervence byly významně kritizovány tradičními odpůrci v čele s Ruskem a Čínou. Ve vztahu k Libyi dokonce některé státy jako Nikaragua a Venezuela mluvily o neoimperialistickém intervencionismu, zjevné manipulaci principu ochrany civilistů pro politické účely a napadnutí suverenity jedné z členských zemí OSN, čímž byla porušena Charta OSN (Bellamy 2011, s. 20). Brazílie a Jižní Afrika kritizovaly interpretaci rezoluce RB OSN ze strany NATO a překročení mandátu OSN, které podle nich poškozují koncept R2P z hlediska jeho využití do budoucna (tamtéž).

Podpora ozbrojených hnutí a povstalců, kteří z hlediska mezinárodního práva nemají formální odpovědnost a nemohou vyjednávat či být stranami relevantních mezinárodních smluv, znamená příklon mezinárodních aktérů k jedné straně konfliktu a jde tak ze své podstaty proti zásadám nestrannosti a neutrality, které společně s humanitou a nezávislostí definují jakoukoli humanitární intervenci. Neutralita a nestrannost jsou vedle humanity a nezávislosti nahlíženy jako stěžejní principy jakéhokoli zásahu mezinárodních aktérů do vnitřních záležitostí země (OCHA on Message 2012). Na význam a důležitost nestrannosti upozorňovala v souvislosti s Libyí i Čína, která tvrdí, že mezinárodní společenství a organizace mohou poskytnout konstruktivní pomoc, ale musí sledovat principy objektivit a neutrality a plně respektovat nezávislost, suverenitu, jednotu a teritoriální integritu dané země. Nesmí se tedy jednat o žádný pokus o změnu režimu či zapojení se do občanské války pod zástěrkou ochrany lidských životů (Bellamy 2011, s. 20).

Klíčovým aspektem mezinárodní podpory by tak mělo být zejména sledování ochrany lidských životů a zmírnění utrpení lidí, přičemž je otázkou, zda právě podpora ozbrojených hnutí je schopná tomuto cíli přispět a naplnit jej. S ohledem k úskalím ozbrojených hnutí jako takových, k jejich omezením ve vztahu sjednocovat a mobilizovat společnost, odkázanosti

na finanční a materiální zahraniční podporu a ke skutečnosti, že násilná forma odporu, kterou si volí, může vést k jejímu zneužití režimem ve prospěch rozsáhlejších a brutálnějších zásahů proti civilistům a tím rostoucímu počtu obětí, je nepravděpodobné, že by tato hnutí a jejich podpora mohly vést k zajištění lepší ochrany civilistů, než jiné způsoby. Eskalace násilí v zemi navíc vytváří prostor pro extremistické skupiny a povstalce k realizaci jejich vlastních zájmů, což přispívá ještě k větší nepřehlednosti situace, jako se tomu stalo v případě Sýrie, a nejvíce na tuto skutečnost doplácí právě civilisté. Ve většině případů není výsledkem násilného svržení stávajícího režimu ani zajištění stabilního politického uspořádání a může dojít k dalším občanským válkám a převratům v zemi. To je dané zejména neschopností ozbrojených skupin vytvořit širokou participující společenskou základnu na podporu společného cíle, kdy namísto toho dochází prohlubování rozkolů. Podle Chenoweth a Stephan (2014) právě syrská cesta ukazuje, jak devastující může být odklon k násilné formě boje (Chenoweth, Stephan 2014).

4.3 Mezinárodní podpora nenásilných hnutí

Cílem práce je zjistit, zda je koncept R2A, opírající se o podporu občanské společnosti a nenásilných hnutí, vhodným způsobem, jakým by mezinárodní společenství mohlo přistupovat k řešení konfliktů. Po rozebrání mezinárodní vojenské intervence jako posledního možného řešení v rámci třetího pilíře konceptu R2P a mezinárodní podpory ozbrojených hnutí se následující část práce zaměří právě na potenciál těchto občanských iniciativ prostřednictvím syrského nenásilného hnutí během prvních měsíců povstání.

Tato část práce se proto bude nejprve věnovat nenásilné fázi syrského povstání ve vztahu k poznatkům autorek Chenoweth a Stephan a třem hlavním aspektům úspěšných nenásilných kampaní, jimiž jsou masová participace, schopnost podnitit zběhnutí v rámci režimu a zapojení různorodých taktik. Prostřednictvím těchto faktorů budou analyzovány přínosy a možná úskalí spojená právě s touto strategií. Následně se tato část práce zaměří na samotnou podporu nenásilných hnutí a občanských iniciativ ze strany mezinárodních aktérů, o kterou se opírá právě koncept R2A. Zejména se zaměří na způsoby možné podpory těchto skupin a případná úskalí související s principy suverenity státu a nevměšování se.

4.3.1 Nenásilné hnutí v Sýrii

Syrské povstání propuklo v důsledku dlouhodobé společensko-politické nespokojenosti s vládou Bašára al-Asada a inspirovalo se vlnou revolucí v sousedních zemích – Egyptě a Tunisku – v rámci tzv. arabského jara. Zpočátku, až do ustavení Syrské osvobozené

armády v červenci 2011, se toto povstání opíralo výhradně o nenásilný charakter boje a ve stejném duchu nesené projevy nesouhlasu se stávajícími pořádky a autoritářským systémem Asadovy vlády. V prvních měsících tak představovalo hlavní hybnou sílu celospolečenského vývoje v zemi a jak uvádějí Bartkowski a Kahf (2013), vliv nenásilného odporu v Sýrii před tím, než byl zastíněn ozbrojeným povstáním na počátku roku 2012, byl ohromný (Bartkowski, Kahf 2013). Jak ve své knize a dalších článcích, věnujících se problematice nenásilného odporu, zmiňují autorky Chenoweth a Stephan, základními rysy úspěšných nenásilných hnutí jsou masová participace, uplatnění široké škály různých nenásilných taktik a schopnost podniknout zběhnutí v rámci režimu z řad armády, bezpečnostních složek či administrativy. Na základě těch budou rozebrány i přínosy a úskalí syrského nenásilného hnutí.

4.3.1.1 Masová participace

Prvním aspektem úspěšných nenásilných hnutí je masová participace. Jak uvádí autorky Chenoweth a Stephan (2014), jsou to právě hnutí s širokou a různorodou participací, která mají vyšší šanci narušit stávající status quo, navýšit náklady vynaložené režimem na potlačení povstání a podniknout příslušníky daného režimu ke zběhnutí a přiklonění se na stranu občanské společnosti (Chenoweth, Stephan 2014).

Různorodé a široké participace napříč celou společností se během jara a léta 2011 podařilo dosáhnout i syrskému nenásilnému hnutí a jak podotýkají Bartkowski a Taleb (2015), to, co začalo jako pokojné demonstrace desítek tisíc lidí v několika městech se do července 2011 přetavilo v masivní protesty stovek tisíc lidí po celé zemi (Bartkowski, Taleb 2015). Syrské povstání vzešlo z nižších vrstev syrské společnosti, zejména z řad teenagerů a mladých lidí, a opíralo se o zapojení zemědělců a malých měst (Kahf 2014, s. 556). Ačkoli většinou populaci tvoří sunnité a minoritně zastoupené jsou další etnické a náboženské skupiny, hnutí nenásilného odporu bylo schopné oslovit rozličné společenské a náboženské skupiny napříč celou zemí. Do aktivit hnutí se tak zapojili lidé z různých sociálních, etnických a náboženských skupin a frakcí. I přes rozdílné zázemí, smýšlení a tradice spojoval participující společný cíl – nejprve v podobě snahy přimět režim k ústupkům a liberalizaci režimu a později v požadavku svrhnout Asadův režim – a dále i vzájemná solidarita zúčastněných. Drúzové a příslušníci řecké ortodoxní církve organizovali protesty na podporu sunnitů v městě Dar'á, šíité z města Salamiyah darovali krev sunnitům a alavité ve městě Jableh vyšli do ulic a skandovali hesla typu: „křesťané, alavité a sunnité, jsme jedním“, přičemž nikdo nepřemýšlel o náboženství, etnicitě či společenském statusu (Bartkowski, Taleb 2015).

Nenásilné akce a aktivity byly koordinovány, jak na lokální, tak i národní úrovni, a to zejména prostřednictvím spontánně vznikajících koordinačních výborů. Efektivitě participace a s ní spojené mobilizaci dále napomohla i možnost sdílení informací online prostřednictvím mobilů a internetu. Facebooková skupina tak například vyzvala k protestům, ze kterých vzešly masivní protirežimní demonstrace, a online iniciativa „Freedom Days Calendar“ pomáhala aktivistům prostřednictvím sociálních sítí plánovat a šířit nenásilné aktivity, např. nošení bílých triček jako formy protestu (Garrido, Mouly 2013, s. 40).

Nenásilný odpor zmobilizoval stovky tisíc do té doby apatických občanů, z řad aktivních dříve neznámých občanů vzešly stovky vůdčích osobností, sjednotil rozdílné frakce a skupiny napříč syrskou společností, jako se to nepovedlo žádnému hnutí v rámci vnitřního konfliktu od antikoloniálního období a významně oslabil vládu jedné strany Baas (Bartkowski, Kahf 2013). Na demonstraci na náměstí ve městě Hamá se např. v červenci 2011 sešlo cca 400 000 Syřanů, přičemž takový apel by podle Bartkowského a Kahfa (2013) byl jen těžko možný, kdyby se nejednalo o nenásilné pokojné shromáždění (tamtéž).

4.3.1.2 Nenásilné taktiky a strategie

Uplatňování a využívání celé řady nejrůznějších taktik a strategií nenásilného odporu je dalším z klíčových aspektů úspěšné nenásilné kampaně pro dosažení svých cílů a požadavků. Akty občanské neposlušnosti, střídání soustředěných metod boje v podobě protestů s těmi rozptýlenými ve formě bojkotů a stávek představují podle autorek způsoby, proti kterým je velice složité zakročit i pro ten nejbrutálnější režim (Chenoweth, Stephan 2014).

Nenásilné hnutí v Sýrii a přesvědčení o nutnosti vyvarovat se použití násilí bylo od začátku povstání součástí cílené strategie, aby bylo hnutí schopné zmobilizovat co nejvíce Syřanů (Bartkowski, Taleb 2015). Jeden ze syrských aktivistů Ghiyat na Facebooku napsal: „Nevybrali jsme si násilí ze zbabělosti či slabosti, ale z morálního přesvědčení“ (Garrido, Mouly 2013, s. 40). Představitelé nenásilného odporu se prostřednictvím lokálních koordinačních výborů soustředili na svolávání a organizaci demonstrací a pouličních protestů. Zároveň ale demonstranti uplatňovali i další způsoby k vyvinutí nátlaku na režim a přiměnění jej k ústupkům. Docházelo k projevům na veřejných místech, aktům neposlušnosti, organizovány byly noční hlídky i tiché demonstrace či protesty vsedě (tamtéž). Participanti zároveň využívali i méně tradičních způsobů protestu opírající se o umění a lidskou tvořivost. Právě umění mělo připomínat bohatou různorodost syrského národa (al-Om 2014). V ulicích tak probíhaly taneční protesty, prostřednictvím loutkového divadla lidé vyjadřovali svůj nesouhlas a opovržení vůči represí a korupci režimu a barvením kašen načerveno symbolizovali krveprolití spáchané Asadovým režimem (Stephan 2017). K prosazování svých

zájmů a požadavků malovali Syřané graffiti a karikatury (Bartkowski, Taleb 2015). Protestní zprávy odkazující k solidaritě a rezistenci byly malovány na pingpongové míčky a lidé je pak pouštěli z kopců dolů do měst (Garrido, Mouly 2013, s. 40). Jedním z největších symbolů revoluce se stala stará zelenobíločerná syrská vlajka používaná ještě před nástupem k moci Háfize al-Asada v roce 1971 (tamtéž). Jak poukazují Garrido a Mouly (2013) násilné aktivity se rozšířily napříč společnostmi a vynikaly výjimečnou nápaditostí využívání umění a symbolů, aby vyjádřily utrpení obyvatel a jejich touhu po změně (tamtéž, s. 41).

4.3.1.3 Zběhnutí a narušení loajality vůči režimu

Důležitým aspektem úspěšných nenásilných hnutí je i jejich schopnost generovat zběhnutí v rámci režimu a jeho klíčových složek a narušovat mnohdy neochvějnou podporu a loajalitu vůči vládě či vůdci. Podněcování dezercí je důležité vůči všem pilířům podpory režimu, a to nejen vůči policejním a bezpečnostním složkám a příslušníkům armády, ale i směrem k ekonomickým elitám, náboženským autoritám či příslušníkům státních médií (Chenoweth, Stephan 2014).

Podobně jako se liší aktivity nenásilného boje, existují i různé způsoby podněcování dezercí a získávání klíčových aktérů režimu na stranu nenásilného hnutí odporu. Protestující se v první řadě mohou snažit zvýšit cenu za brutální zásah režimu proti civilistům, podobně jako se tomu stalo na Ukrajině během tzv. oranžové revoluce, kdy byl tvrdý zásah vlády šířen prostřednictvím živého televizního vysílání (Nepstad 2013a, s. 339). Dále mohou vyvinout tlak na loajalitu aktérů vůči režimu tím, že zdůrazní nemorálnost útoků proti neozbrojeným civilistům. Díky tomu v roce 1986 dezertovalo v rámci filipínského lidového povstání téměř 90 % příslušníků ozbrojených složek (tamtéž). V neposlední řadě mohou také apelovat na správnost jednání a odmítání uposlechnutí režimu, zaměřit se na příslib lepších podmínek po ustanovení nového režimu či získat podporu stěžejních aktérů výměnou za zajištění jejich ochrany před odvetnými aktivitami vlády (tamtéž, s. 339-340). Během íránské revoluce tak civilisté např. poskytovali dezertérům civilní šatstvo či finanční prostředky, aby se dostali ke svým rodinám či do zahraničí (tamtéž, s. 340).

V Sýrii začalo k dezercím docházet v důsledku neúnosné míry násilí a brutalit, prostřednictvím kterých se režim snažil zlikvidovat pokojné nenásilné demonstrace a zastrašit protestující. Režim tvrdil, že bojuje proti ozbrojeným gangům, zatímco protestující pochodovali se zdviženýma rukama, aby ukázali, že nemají zbraně v rukou a na podporu zběhnutí od režimu rozdávali květiny a nabízeli vojákům vodu (Bartkowski, Kahf 2013). Asadovi se tak ostré zákroky proti protestujícím vymstily a místo k potlačení občanských snah vedly k rostoucímu počtu zběhnutí. Mnozí vojáci odmítli proti demonstrujícím střilet,

ačkoli to znamenalo okamžitou popravu či nutnost odchodu ze strachu z případné odplaty (Garrido, Mouly 2013, s. 41). Zběhnutí byli povětšinou sunnitě, kteří také tvoří převážnou část syrské populace, zatímco alavitě, ač z hlediska obyvatelstva zastoupeni minoritně, působí v hlavních politických funkcích a tvoří potřebnou oporu Asadovi a jeho vládě, jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách. Sunnitští vojáci tak čelili morálnímu dilematu loajality vůči režimu, která vyžadovala ozbrojený zásah a použití zbraní proti vlastním lidem (Nepstad 2013a, s. 344). Režim na rostoucí dezerci vojáků odpovídal ostřelováním a použitím tanků, aby zamezil přímému kontaktu mezi vojáky a demonstranty, což však zběhy nezastavilo (Bartkowski, Kahf 2013).

Do září roku 2012 zběhlo 27 vysoce postavených představitelů armády a bezpečnostních složek, přičemž loajalitu režimu vypověděl i syrský premiér a s ním i tři členové vlády, čtyři členové parlamentu a dvanáct diplomatů (Garrido, Mouly 2013, s. 41). Celkově do jara 2012 dezertovalo odhadem 60 000 vojáků, tedy pětina celkem 300 000 členné syrské armády (Nepstad 2013a, s. 344). Někteří z nich utekli do zahraničí, jiní byli veřejně popraveni a další postupně zformovali Syrskou osvobozenou armádu (tamtéž). Tyto dezerce významně oslabily vojenské a bezpečnostní opory státu a narušily stávající status quo Asadova režimu.

4.3.2 Přínosy a úskalí syrského nenásilného hnutí odporu

Občanské nenásilné hnutí bylo hlavní hybnou silou syrského povstání do okamžiku, než došlo k ustavení Syrské osvobozené armády na konci července 2011. Síla a vliv nenásilného odporu se projevil nejen na soudržnosti různorodých skupin obyvatelstva, dezercích vojáků a významných představitelů režimu, ale přiměly Asadův režim i k řadě ústupků a náznakům reformu, ačkoli, jak uvádí Garrido a Mouly (2013), se jednalo spíše o kroky činěné naoko a skutečná liberalizace a demokratizace nebyla jejich cílem. V každém případě však poukázaly na křehkost a citlivost režimu vůči nenásilným protestům (Garrido, Mouly 2013, s. 41).

Jak již bylo uvedeno, participace občanského hnutí byla ve svých počátcích relativně široká a díky svému nenásilnému apelu a společnému požadavku v podobě liberalizace a pozdější snaze svrhnout Asadův režim zahrnovala všechny skupiny obyvatelstva, včetně žen, dětí a starších lidí či příslušníků různých etnických a náboženských skupin. Během jednoho týdne tak probíhaly pouliční protesty v průměru na 920 místech po celé zemi (Bartkowski, Kahf 2013). Skutečnost, že se režim snažil potlačit pokojné demonstrace násilím, vedla navíc k rostoucímu počtu dezercí v rámci armádních a bezpečnostních složek. Jen do léta 2011 tak armádu opustilo přibližně 30 000 vojáků (Bartkowski, Taleb 2015). Díky

tomu došlo k narušení stávajícího statu quo a znejistění režimu ve vztahu k jeho neomezené a neotřesitelné moci (Garrido, Mouly 2013, s. 41). S cílem uklidnit protesty a demonstrace Asad prohlásil, že zruší výjimečný stav, který byl v platnosti od roku 1973, političtí vězni budou propuštěni, bude zaveden vícestranický systém, reformou projde mediální zákon a slíbil navýšení platů státním úředníkům, aby si udržel jejich podporu (tamtéž). Jak uvádí Garrido a Mouly (2013), přislíbené reformy však byly často manipulovány a sloužily spíše jako prostředek pro získání času. Mediální zákon tak sice zaručoval základní občanská práva v podobě svobody projevu a práva na informace, zároveň však obsahoval např. zákaz zveřejňování informací o syrské armádě. Referendum o nové ústavě v únoru 2012 nebylo tajné, svobodné ani spravedlivé a jeho cílem bylo pouze přesvědčit mezinárodní společenství o tom, že v zemi probíhá vývoj k demokratickému uspořádání (tamtéž, s. 41-42). Perzekuce a ozbrojené zásahy proti neozbrojeným protestujícím navíc ovlivnily pohled mezinárodních aktérů, kteří jednání Asadovy vlády odsoudili a kritizovali, čímž došlo i k vnějšímu zpochybnění legitimacy syrského režimu (tamtéž, s. 41).

Vedle množství pozitivních efektů a přínosů se nenásilné hnutí potýkalo také s řadou omezení a překážek, které mu bránily v dosažení svých cílů. V první řadě bylo hnutí oslabeno fragmentací syrské politické opozice a slabostí občanské společnosti, což se ve výsledku projevilo na neschopnosti dlouhodobější koordinace aktivit a plánování budoucích kroků. Zejména na počátku povstání byla občanská společnost velmi slabá a postrádala nezávislé občanské organizace v podobě obchodních či pracovních unií (Stephan 2017). Ty hrály velmi důležitou roli např. v Tunisku, kde organizovaly demonstrace a celonárodní stávky (Chenoweth, Stephan 2014). Pro pád režimu je zároveň nezbytná silná a jednotná politická opozice. Ta však v Sýrii také chyběla. Hlavní opoziční skupinou byla Syrská národní rada, která byla ale zformována až sedm měsíců po propuknutí rozsáhlých demonstrací v říjnu roku 2011 a navíc byla kritizována za neschopnost adekvátně reprezentovat menšiny, zejména křesťany a Kurdy (Garrido, Mouly 2013, s. 42). Postrádala zároveň i vůdce, kteří by byli schopni udržet opozici pohromadě a v reakci na ni vznikla paralelně další organizace nazvaná Hnutí za společenskou změnu (tamtéž). V důsledku všech těchto faktorů byla podkopána legitimita Syrské národní rady jako relevantní alternativy vůči vládě (tamtéž, s. 43). Opozice tak nebyla schopná vytvořit koordinované úsilí a jednotnou, dobře organizovanou politickou frontu proti Asadově režimu, a to i přes četná společná setkání a deklaráce (Ulutaş 2011, s. 93).

Nejednota se však netýkala jen vnitřních záležitostí, ale i vystupování navenek. Opoziční síly v Sýrii totiž nebyly koordinované ani s těmi exilovými v zahraničí. Podle

Ulutaše (2011) byla jedním z důvodů skutečnost, že zahraniční opozice byla v exilu poměrně dlouhou řádku let, a to včetně největší syrské opoziční skupiny, Muslimského bratrstva, která byla v exilu již od 80. let. Potýkala se tak s organizačními obtížemi přiblížit se obyvatelům Sýrie. Dalším důvodem byla také nedůvěra na straně domácí syrské opozice daná náchylností exilu ke spolupráci se zahraničními vládami (Ulutaš 2011, s. 93). Podpora zahraničními vládami a obecně zapojení mezinárodních aktérů bylo vnímáno Sýřany spíše negativně, a to zejména kvůli americké invazi do Iráku, která vedla k destabilizaci režimu a etnickým a sektářským bojům. Toho využil i Asadův režim k tomu, aby delegitimizoval politickou opozici (tamtéž).

Vedle nedostatku koordinace měla fragmentovaná opozice negativní dopad i na schopnost plánovat a vytvořit dlouhodobější strategii s jasným cílem. Od začátku povstání sice probíhaly rozsáhlé demonstrace, ty však nebyly až na výjimky plánované se strategickým cílem, na což poukazují Garrido a Mouly (2013). Strategické plánování v rámci nenásilných kampaní totiž vyžaduje začít s aktivitami s nižším rizikem a ty postupně stupňovat a budovat tak důvěru v sílu lidu a občanské společnosti (Garrido, Mouly 2013, s. 43). Jak uvádí Chenoweth a Stephan (2014), aktivisté nebyli schopni koordinovat protesty v rámci celé země tak, aby zmírnily represí režimu a vedly k většímu množství dezercí i mezi ekonomickými elitami. Většina prvotních opozičních taktik proti režimu byla navíc izolovaná a improvizovaná. Navíc se spoléhali zejména na demonstrace a okupování prostranství, které jsou nejriskantnějšími metodami občanského odporu, a taktiky ve formě stávek, bojkotů a dalších projevů nespolupráce byly velmi slabé, lokálně zaměřené a bez dostatečné širší podpory (Chenoweth, Stephan 2014).

Zásadní vliv na možnosti nenásilného hnutí a jeho schopnost svrhnout syrský režim mělo však ustavení Syrské svobodné armády, za kterým paradoxně stáli vojáci zběhnuvší během nenásilné fáze odporu. Bartkowski a Taleb (2015) v této souvislosti podotýkají, že neschopnost nenásilného hnutí integrovat zběhlé vojáky a další příslušníky bezpečnostních složek byla jednou z jeho největších slabin (Bartkowski, Taleb 2015). Jak uvádí Stephan (2017), na základě zjištěných dat potřebuje průměrná nenásilná kampaň kolem tří let, aby se vyvíjela správným směrem. Syrské nenásilné povstání však netrvalo ani rok a nebyl zde tedy dostatek času na budování důvěry mezi opozičními skupinami, učení se z chyb, budování odolné organizační základny a odříznutí klíčových skupin, např. sunnitské obchodní elity, od režimu (Stephan 2017). Uchýlení se k ozbrojenému odporu zničilo navíc jakoukoli šanci syrské opozice na udržení si podpory ze strany menšin alavitů, křesťanů a drúzů, které byly nezbytné pro tvorbu jakéhokoli inkluzivního a úspěšného občanského odporu (Chenoweth,

Stephan 2014). Tím byly narušeny solidarita a sounáležitost produkované nenásilím napříč společnostmi a došlo k prohloubení propastí mezi náboženskými a etnickými skupinami (Bartkowski, Taleb 2015). Expanze násilí navíc výrazně napomohla Asadovi, který hnutí odporu označil za sunnitskou teroristickou organizaci podporovanou ze zahraničí (Stephan 2017). Bylo tak snazší ospravedlnit násilí a ozbrojené zásahy proti příslušníkům hnutí a civilistům, na což poukazují i Chenoweth a Stephan. Násilná strategie opozice tak spustila nekontrolovatelnou vlnu brutality a zabíjení. Upuštěním od nenásilné strategie boje se pravděpodobnost usmrcení v konfliktu zvýšila trojnásobně (Bartkowski, Taleb 2015). Od března do září 2011, když bylo povstání převážně nenásilné, zabil režim přibližně 1 000 lidí měsíčně a tisíce údajně uvěznil. Naproti tomu po propuknutí ozbrojeného konfliktu bylo zabito okolo 5 000 lidí měsíčně a další byli přinuceni k útěku (Chenoweth, Stephan 2014).

Syrské nenásilné hnutí mělo sice řadu nedostatků vztahujících se zejména k fragmentaci politické opozice a absenci dlouhodobější strategie. Na druhé straně však dokázalo mobilizovat velké množství Syřanů, a to napříč odlišnými skupinami obyvatelstva a podnitit mezi nimi soudržnost v rámci společného cíle. Ačkoli někteří autoři kritizují omezené množství nenásilných taktik a strategií, které se hnutí podařilo využít, nelze tuto skutečnost brát jako argument ve prospěch ozbrojených povstaleckých skupin. Nenásilná kampaň dosáhla některých méně či více významných ústupků a zejména neměla za následek takové množství obětí, jako tomu bylo, když se boj později transformoval v násilný. Navíc lze nejen na základě historických zkušeností, ale zejména reakcí Asada, pro něhož bylo velmi složité na nenásilné protesty najít vhodnou formu odpovědi, předpokládat, že pokud by hnutí vytrvalo u nenásilné formy boje respektující klíčové faktory, na které poukazují autorky Chenoweth a Stephan, došlo by k dalším ústupkům ze strany Asada a možná i pádu samotného režimu, protože by syráská vláda začala v důsledku svých činů ztrácet i mezinárodní podporu. V každém případě by však takové hnutí bylo schopné vyvinout tlak nejen na syráskou vládu a její bezpečnostní složky, ale také na mezinárodní společenství, které by mohlo tyto nenásilné občanské snahy v rámci svých možností a prostředků podporovat a poskytnout tak prostor pro nenásilné prosazení občanských požadavků a naplnění základních lidských práv.

5 R2A jako nový přístup k řešení konfliktů?

Cílem předchozích kapitol bylo rozebrat a na příkladu syrské občanské války demonstrovat úskalí a přínosy tří forem mezinárodní podpory v rámci stávajících konfliktů, jimiž jsou vojenská intervence jako poslední možné řešení v rámci třetího pilíře konceptu R2P, podpora ozbrojených hnutí a povstalců a v neposlední řadě podpora občanských iniciativ a nenásilných hnutí. Díky tomu je nyní možné se blíže zaměřit na stávající koncept R2P v souvislosti s přístupem R2A jako potenciálnímu komponentu úvah o druhém pilíři ve vztahu k mezinárodní podpoře nenásilných občanských hnutí.

Primárním zájmem a cílem mezinárodního společenství při řešení vnitřních konfliktů a občanských válek by měla být ochrana civilistů. Z tohoto důvodu by se mělo zabývat tím, co může být učiněno proto, aby utrpení civilistů bylo zmírněno a jak může přispět k ukončení násilí v dané zemi. Úvahy o těchto otázkách mají výrazně normativní charakter a navíc vždy budou čelit problematice vztahující se k suverenitě státu a zasahování do vnitřních záležitostí.

Koncept R2P odkazuje prostřednictvím svých tří pilířů k odpovědnosti států, vyplývající z jejich suverénního postavení v rámci mezinárodních vztahů, chránit své obyvatelstvo. Současně nabízí mírové a posléze i donucovací nástroje a prostředky, jak tuto ochranu zajistit v případě, že dochází k porušování lidských práv a násilí proti obyvatelům. Ochrana civilistů by měla být vždy na prvním místě. Mnohdy je to ale právě stát, který je původcem rozsáhlého násilí, a vzhledem k tomu, že mírových preventivních a ochranných opatření v rámci druhého pilíře R2P je možné využít jen se souhlasem daného státu, může být jejich naplnění problematické a v některých případech zcela vyloučené, a to zejména pokud se daný stát může opřít o podporu některého ze stálých členů RB OSN. Tak tomu bylo v případě Sýrie a její opory v Rusku a Číně, která mezinárodnímu společenství prostřednictvím RB OSN zcela znemožnila formálně odsoudit násilí a útoky proti civilistům páchané režimem a poskytla tak Asadovi potřebný prostor a jakýsi pocit nedotknutelnosti.

Pokud jde mezinárodnímu společenství v první řadě o ochranu lidských životů, mělo by se zamýšlet nad dalšími způsoby a možnostmi pomoci, které mohou přispět k řešení konfliktů, dlouho před tím, než může začít být zvažována mezinárodní vojenská intervence jako poslední možné řešení po vyčerpání všech dostupných prostředků. V rámci druhého pilíře by se tak nástroje mezinárodní podpory neměly soustředit jen na státy a jejich schopnost dostát své povinnosti ochrany obyvatel, ale v případě, že jsou to právě státy, které nejsou ochotny zabíjení civilistů zastavit, měla by se mezinárodní podpora zaměřovat na způsoby

podpory občanské společnosti a nenásilných hnutí, která představují významného aktéra domácího dění.

Z jakého důvodu by mezinárodní aktéři měli podporovat právě nenásilná hnutí a nikoli ta ozbrojená? Odpovědi na tuto otázku poskytly již předchozí kapitoly a je možné je shrnout do několika základních bodů. Obecně mají nenásilná hnutí vzhledem ke svému charakteru větší šanci na úspěch než ozbrojená hnutí. Díky své povaze mají širokou schopnost mobilizovat a zapojit široké skupiny lidí napříč společnostmi, a to i přes rozdílné náboženské, etnické či sociální základy těchto uskupení. V důsledku toho jsou taková občanská hnutí schopna podněcovat rozsáhlé dezerce v rámci režimu a jeho složek opory v podobě armády či bezpečnostních složek, ale i v rámci samotné vlády či úřednické sféry. K vyvíjení tlaku na režim a vyvolávání zběhnutí mohou tato hnutí využívat široké škály taktik a strategií, jejichž užití se liší v závislosti na situaci a jejím vyhodnocení. V ideálním případě pak i na tom, v jaké fázi vývoje se nenásilné povstání nachází a jak jej nahlíží samotný režim. Na rozdíl od ozbrojených hnutí navíc v případě svržení režimu vede nenásilná forma boje ve většině případů k demokratickému uspořádání v zemi a zároveň snižuje pravděpodobnost ozbrojeného konfliktu či převratu v budoucnu. Díky nenásilné strategii navíc tato hnutí nepodněcují a nestupňují násilí a současně nejsou odkázána na materiální a finanční podporu v takové míře jako ozbrojení povstalci, kteří ji nezbytně potřebují, aby mohli pokračovat v boji. Tato podpora není pro nenásilné kampaně klíčová v tom smyslu, že se od ní neodvíjí úspěch či neúspěch povstání. Nezbytné jsou jiné druhy mezinárodní podpory, což je vidět i na syrském nenásilném hnutí. Tyto formy pomoci budou rozebrány záhy. Úspěch těchto hnutí se tedy primárně odvíjí od jejich schopnosti a možností naplnit požadavky mobilizace a participace, podnícení dezercí a zapojení různorodých taktik a strategií. Klíčové však je, aby v nenásilném boji vytrvala, aniž by došlo k uchýlení se k násilným prostředkům boje, které tyto snahy zcela devastují, jako se tomu stalo v případě Sýrie.

Potenciál a síla nenásilných hnutí měnit a utvářet situaci vede některé autory v čele s autorkami Chenoweth a Stephan k apelu ve prospěch transformace pohledu a vnímání občanských hnutí jako aktivních autonomních aktérů (např. Mégret 2009, Bartkowski, Taleb 2015). V současnosti jsou totiž tyto iniciativy ve většině případů opomíjeny a nepřikládá se jim z hlediska mezinárodního řešení konfliktů takové pozornosti, jakou by si zasloužily. Druhý pilíř R2P o roli občanské společnosti hovoří, ale pouze ve vztahu ke státu. Upozorňuje na to, že občanští aktéři mají většinou lepší přístup k informacím včasného varování a navíc mohou ze své podstaty udržovat státní autority odpovědnými (Fulfilling Our Collective Responsibility 2014, s. 7). Ve vztahu ke schopnosti států naplnit jejich odpovědnost chránit

obyvatele mohou občanské skupiny pomoci prostřednictvím sběru dat a sdílení informací, pořádáním vzdělávacích akcí, poskytováním doporučení či usnadňováním dialogu mezi aktéry (Clarifying the Second Pillar 2014). Stále se však jedná o formy podpory předpokládající zájem státu na nápravě vzniklé situace a ukončení násilí v zemi.

5.1 Občanská společnost a nenásilná hnutí jako autonomní aktér konfliktu

Jak již bylo zmíněno, občanská hnutí mají podle řady autorů klíčovou roli při vyvíjení tlaku na represivní režim a přinucení jej k ústupkům a měla by být více podporována jako autonomní aktéři. Podle Chenoweth a Stephan (2014) je to právě občanský odpor, který představuje alternativu v podobě R2A tedy tzv. odpovědnosti pomáhat. Podle autorek by mezinárodní podpora nenásilných hnutí neboli R2A měla být upřednostněna namísto hledání způsobů, jak chránit civilisty skrze vojenskou sílu, jako tomu bylo v případě Libye, kde došlo k leteckému bombardování NATO. Jak autorky uvádí, v posledních letech mezinárodní společenství udělalo svými rozhodnutími mnoho proto, aby oslabilo roli občanského odporu, a to zejména tím, že rychle a nadšeně podpořilo ozbrojené aktéry. Právě posilování občanské společnosti přitom může chránit civilisty před nejhorší přemírou násilného útlačku a současně jen jedním z nezbytných předpokladů pro setrvalý demokratický vývoj (Chenoweth, Stephan 2014).

Na stěžejní úlohu nenásilných hnutí odporu upozorňuje i Frédéric Mégret (2009). Ten navrhuje také alternativní chápání konceptu R2P, jenž by místo primární role mezinárodního společenství v těchto konfliktech upřednostňovalo vůli aktérů občanské společnosti odolávat násilí ze strany režimu, a to zejména z toho důvodu, že právě proti nim jsou tyto represe vedené. Problém podle něj spočívá v tom, že občané perzekuováni a režimem ohrožováni na životech jsou nahlíženi jako výlučně pasivní a depolitizovaní aktéři, k jejichž záchraně je nutná intervence zvnějšku. Z tohoto důvodu autor navrhuje, aby občanská společnost a její partícipanti byli vnímáni jako autonomní političtí aktéři se svými právy a zastávali tak primární roli v ochraně sebe a společnosti jako celku a nebyli považováni jen za pouhý objekt mezinárodní intervence. Velkou silou a výhodou občanské společnosti je totiž to, že je v daném prostředí neustále přítomná a že její úsilí může na rozdíl od aktivit mezinárodního společenství povětšinou začít hned po propuknutí násilí a brutalit. Místní domácí skupiny navíc mohou těžit ze znalosti daného prostředí a schopnosti organizovat a mobilizovat síly a podporu napříč zemí (Mégret 2009, s. s. 580-581, 584). Podle autorů Bartkowského a Taleb (2015) poukazuje právě syrský konflikt na nezbytnost vytvoření nových mezinárodních norem ve vztahu k mezinárodním snahám pomoci nenásilnému odporu a předcházet uchýlení se těchto hnutí k násilným formám boje (Bartkowski, Taleb 2015).

Přisouzení větší pozornosti občanským iniciativám a nenásilným hnutím by mohlo pomoci rozšířit stávající koncept R2P o další možnost před samotným užitím vojenské síly, jako posledního možného řešení, ve vztahu k naplnění všech dostupných prostředků a způsobů, jak přimět režim k ústupu od násilného potlačování demokratických tendencí občanů. Zároveň by umožnilo ponechat dostatečný prostor domácím aktérům k realizaci a naplnění jejich demokratických ambicí s případnou mezinárodní podporou. Otázkou však je, jakým způsobem a jakými prostředky by mezinárodní aktéři mohli, pokud vůbec, takové iniciativy podporovat, aniž by došlo k narušení principu suverenity státu a nevměšování se do vnitřních záležitostí.

5.2 Formy mezinárodní pomoci nenásilným hnutím

K povstání v Sýrii mezinárodní společenství přistupovalo od počátku poněkud rezervovaně a jeho přístup byl ovlivněn zejména rozdílnými názory států v otázce podpory Asadova režimu a boji proti němu, což se mimo jiné projevilo např. na neschopnosti schválit v rámci RB OSN rezoluci odsuzující praktiky a jednání syrského režimu. Tlak na syrskou vládu tak vyvíjely státy individuálně, kdy např. Evropská unie a Spojené státy uvalily proti syrskému režimu sadu politických a ekonomických sankcí (Bartkowski, Taleb 2015). Mezinárodní aktéři navíc situaci do jisté míry podcenili, když se domnívali, že nenásilnému povstání se podaří Asadovu vládu svrhnout během několika měsíců a jejich větší zapojení tak nebude potřeba (tamtéž).

Později v průběhu konfliktu, kdy již naplno propukla občanská válka, se podle autorek Garrido a Mouly (2013) podařilo mezinárodnímu společenství pozitivně zapojit prostřednictvím pozorovatelské mise OSN v období mezi dubnem až srpnem 2012. Mise dohlížela na implementaci Annanova plánu a dodržování příměří stranami konfliktu a mohla tak podle autorek, nebýt porušení příměří, významně přispět k redukci násilí a pomoci tak změnit povahu povstání zpět k nenásilné formě boje (Garrido, Mouly 2013, s. 47). Samotná podpora nenásilného hnutí však na straně mezinárodního společenství chyběla, přičemž jak uvádí Bartkowski a Taleb (2015), mezinárodní společenství ani nedisponuje nástroji na pomoc těmto hnutím, a proto je i podle něj nezbytné uvažovat a formulovat roli mezinárodního společenství při podpoře nenásilných hnutí (Bartkowski, Taleb 2015). S rostoucím násilím, četností ozbrojených skupin podporovaných různými zahraničními aktéry a stoupající nepřehledností konfliktu bylo čím dál složitější do řešení situace nějakým přínosným způsobem zasáhnout. Nenásilné iniciativy sice i přes rozmach ozbrojených frakcí a eskalaci násilí v Sýrii nadále působily a snažily se o mírovou transformaci konfliktu, mezinárodní aktéři však tyto aktivity podporovali jen vlažně (Garrido, Mouly 2013, s. 47-48).

Jaké formy pomoci a podpory tak lze nenásilným aktérům v rámci přístupu R2A poskytnout a co mohlo udělat mezinárodní společenství v případě Sýrie? A představuje koncept R2A díky svým vazbám na občanskou společnost určitou formu pomoci mezinárodních aktérů při řešení konfliktů, nebo je právě díky těmto vazbám tento přístup příliš invazivní a může být vnímán jako značně ofenzivní vůči principům suverenity státu?

Mezinárodní zapojení a pomoc občanským hnutím by se v první řadě měla vždy odvíjet od zásady „do no harm“, tedy nezpůsobit více škody než jiná alternativa řešení, aby svým jednáním mezinárodní aktéři neoslabili či zcela delegitimizovali domácí hnutí odporu. To by mělo být zaručeno zejména ve vztahu k počtu obětí a ochraně civilistů. Podle Chenoweth a Stephan (2014) je právě tento přístup pevným principem toho, jak by měli vnější aktéři v podobě vlád a institucí přistupovat k podpoře demokracie a skupin občanské společnosti v jiných zemích (Chenoweth, Stephan 2014). Vliv mezinárodní participace na hnutí odporu by měl být pečlivě zvážen ve vztahu k pozitivním a negativním dopadům, které může takové zapojení mít (Mégret 2009, s. 585). Mezinárodní společenství by tak mělo prostřednictvím konceptu R2A pomáhat nenásilným hnutím, aktivistům a občanským skupinám, a to v prvotních fázích povstání před tím, než se střety mezi civilisty a autoritářským režimem přetaví v ozbrojený konflikt (Chenoweth, Stephan 2014). Politická zahraniční podpora těchto hnutí může zvýšit legitimitu skupin a pomoci snahám oslabit autoritu režimu nad jeho armádou a policejními složkami (Mégret 2009, s. 590).

Podpora občanských skupin a hnutí může mít podle autorů různé podoby. Stěžejní a nejdůležitější úloha mezinárodních aktérů však spočívá v předcházení tomu, aby se nenásilná hnutí uchýlila k násilí a transformovala se v ozbrojené povstalecké skupiny. Mezinárodní aktéři by tak představitelům těchto hnutí měli připomínat důležitost udržení nenásilného charakteru boje z hlediska dlouhodobé strategie a dosažení jejich cílů (Chenoweth, Stephan 2014). Mohou také významně napomoci tomu, aby si dané skupiny udržely prostor nutný pro naplňování svých základních práv, zejména svobody slova a shromažďování se (tamtéž). Bartkowski a Taleb (2015) v tomto ohledu upozorňují na možnosti výcvikových programů a cvičení poskytovaných např. bývalými představiteli nenásilných hnutí z celého světa, které by sloužily ke sdílení informací, zkušeností a praxe a napomohly by tak k šíření osvěty o tom, proč je nenásilný odpor historicky úspěšnější než ten ozbrojený a jaké výsledky může přinést. K šíření a distribuci informací může docházet jak místně, pokud to daná situace umožňuje, tak v dnešní době i prostřednictvím online technologií a dalších komunikačních kanálů (Bartkowski, Taleb 2015). Mezinárodní aktéři mohou dále působit jako nezávislí garanti a monitorovat soudní procesy politických vězňů,

zapojovat se do solidárních hnutí na podporu práva na pokojné shromažďování se, poskytovat alternativní kanály pro šíření zpráv a informací a podporovat všeobecnou schopnost formovat občanské skupiny a nezávislá média (Chenoweth, Stephan 2014).

Zahraniční aktéři mohou aktivisty a protestující podporovat i materiálně například tím, že jim poskytnou komunikační prostředky a technologie v podobě laptopů, přenosných tiskáren, satelitních mobilů k rychlejšímu a efektivnějšímu šíření informací a zpráv (Bartkowski, Taleb 2015). Tyto prostředky mohou pomoci k lepší organizaci a koordinaci nenásilných aktivit. V případě Sýrie by zásadně pomohly zejména v době, kdy Asad zamezil lidem v přístupu k internetu (tamtéž). V průběhu konfliktu začaly některé státy jednotlivě pomáhat Syřanům, aby se sami dokázali chránit, a to poskytováním pomoci praktického a zejména mírového nevojenského charakteru (Mégret 2014, s. 9). Velká Británie tak oznámila, že poskytne 5 milionů liber na lékařské vybavení, čištění vody či vysílačky, Spojené státy přispěly syrským neozbrojeným opozičním hnutím pomocí ve výši 15 milionů dolarů, která zahrnovala 1 100 sad komunikačního vybavení (počítače propojené se satelitem, telefony, fotoaparáty) a výcvik pro více než 1 000 aktivistů, studentů a nezávislých novinářů (tamtéž). Francie poskytla finanční prostředky na obnovu základních veřejných služeb – dodávky vody, odvod odpadů, zdravotní služby apod. (tamtéž, s. 9-10). Významně přispěly i neziskové mezinárodní organizace, kdy např. Lékaři bez hranic pomáhali s ošetřováním a působili v tamějších tajných nemocnicích, které byly vytvořeny opozičním hnutím paralelně vůči těm státním (tamtéž, s. 9). Nezisková organizace Amnesty International se v syrské krizi angažovala zejména ve vztahu k uprchlíkům, kdy apelovala mimo jiné na otevření irácké a turecké hranice (tamtéž). Přístup Mezinárodního výboru Červeného kříže do válečných zón v Sýrii byl velmi problematický a byl mnohokrát režimem odepřen (tamtéž). Zvažovala se i možnost vytvoření humanitárních koridorů a bezpečných zón, Mégret (2014) však upozorňuje na to, že tyto mírové oblasti nemohou být účinným prostředkem pomoci, pokud nemají potřebný mezinárodní mandát k použití síly v případě, že některá ze stran konfliktu nerespektuje charakter těchto oblastí, jako se tomu stalo v 90. letech v Bosně a Hercegovině (Mégret 2014, s. 9). Ty, jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, nenaplnovaly svůj účel a docházelo v nich i přes přítomnost mírových jednotek OSN k srbským útokům proti civilistům. V každém případě by se však forma pomoci měla vždy odvíjet od dané situace a potřeb domácích aktérů, kteří jsou schopni nejlépe vyhodnotit možná rizika a přínosy související s konkrétním typem podpory (Chenoweth, Stephan 2014).

Co se týká Sýrie, mohli podle Chenoweth a Stephan (2014) mezinárodní aktéři nenásilnému hnutí významně pomoci zejména koordinací zběhlých vojáků, aby se později

neuchýlili k vytvoření ozbrojeného hnutí FSA, a to včetně těch pocházejících z alavitské menšiny, kteří představují významnou oporu syrského režimu. Dále mohli požadovat, aby Asad umožnil zahraničním novinářům zůstat v zemi, urychlit přímou finanční podporu nenásilným hnutím a lokálním výborům, poskytnout více informací syrským aktivistům ohledně toho, co znamená a vyžaduje zůstat nenásilnými a jaké jsou přínosy této strategie. Namísto toho však mezinárodní společenství poskytlo politické uznání a útočiště ozbrojeným aktérům, dodávalo jim prostředky a napomáhalo tak k militarizaci konfliktu a eskalaci násilí, čímž oslabovalo nenásilného hnutí (Chenoweth, Stephan 2014).

Nastíněná forma mezinárodní pomoci, která je nenásilného nevojenského charakteru a slouží jako podpurný prostředek k udržení a zachování občanského nenásilného odporu, skrze který mohou občané naplnit svá základní lidská práva a bojovat proti útlaku a násilí ze strany vládního režimu, nemůže být považována za invazivní. Vytvoření podmínek, ať už přímou pomocí či alespoň ponecháním prostoru pro nenásilné projevy občanské vůle tím, že se mezinárodní společenství nebude uchýlovat k vojenským řešením, je zcela v souladu s demokratickými principy a právem každého člověka.

Mégret (2014) však poukazuje na to, že vnější podpora domácích hnutí, ať už jsou násilná nebo nenásilná, bude vždy problematická. Jak lze ale dosáhnout bezpečnosti v zemi a ukončit násilí, které je pácháno samotným státem, jenž by měl vystupovat na ochranu svých obyvatel? Suverenitu daného státu v tomto ohledu nelze zpochybnit, ale zpochybněna může být jeho schopnost dostát svým povinnostem. Od takového režimu nelze očekávat, že vyslyší apelů mezinárodních aktérů a ustoupí od násilí. Podpora občanských iniciativ, které využívají nenásilné pokojné formy odporu a boje, je ze své povahy v souladu s principem ochrany civilistů, naproti ozbrojeným hnutím, jejichž cílem sice ochrana civilistů být může, ale mnohdy civilisty přímo či nepřímo ohrožují. Občanské iniciativy nepodněcují ozbrojenými aktivitami násilí režimu a pro státy jako původce je tak velice obtížné na tyto formy nenásilného boje odpovědět. Občanská společnost má zásadní vliv na podobu státu, a proto by její role při řešení krizí neměla být upozaďována. Navíc jsou to právě občané, kteří jsou represí státu zasaženi. Nesledují násilné svržení režimu, ke kterému může dojít s pomocí i bez pomoci mezinárodních aktérů a které může být vedené pouze ve prospěch určité skupiny obyvatel s dostatečnou vojenskou silou na prosazení svých zájmů. Díky své schopnosti integrovat různé složky obyvatelstva a širokému záběru navíc mají mnohem vyšší šanci na ustavení demokratického systému po svržení původního režimu. Nenásilné prostředky mezinárodní podpory občanských hnutí ve světle násilí a potírání lidských práv mohou vytvořit těmto skupinám prostor a důležitou oporu potřebnou pro vytrvání v boji. Provokace

a brutality režimu proti civilistům totiž zcela logicky vyvolávají mezi lidmi touhu po odplatě, která může být zlomovým okamžikem pro ustavení ozbrojeného hnutí, které naopak vede k eskalaci násilí, prodloužení konfliktu a nárůstu počtu obětí. Úkolem mezinárodního společenství je proto podpořit tyto prvotní nenásilné tendence mírovými prostředky a poskytnout jim prostor, který pro svůj úspěch potřebují.

Začleněním podpory nenásilných občanských hnutí jako jednoho ze způsobů reakce na násilí a potírání lidských práv, jejichž původcem je samotný stát, v rámci druhého pilíře R2P by se v první řadě rozšířily možnosti zahraničních aktérů ve vztahu k pomoci chránit civilisty a ukončit konflikt. Jak totiž uvádí Mégret (2009) zdůrazňování role odporu může pomoci lépe konceptualizovat mezinárodní intervenci jako skutečně poslední možnost (Mégret 2009, s. 588). Současně by rozšíření druhého pilíře R2P o koncept R2A poskytlo důležitý prostor pro naplnění demokratických požadavků nenásilnou cestou a mohlo by vést nejen k rychlejšímu ukončení konfliktu, ale i k potřebné stabilitě země v budoucnu.

Závěr

Cílem práce bylo zjistit, zda je koncept R2A, opírající se o podporu občanské společnosti a nenásilných hnutí, vhodným způsobem, jakým by mezinárodní společenství mohlo přistupovat k řešení konfliktů v jeho prvotních fázích. Práce se proto věnovala analýze tří odlišných forem mezinárodní odpovědi na násilí páchané státem proti vlastnímu obyvatelstvu, jimiž jsou vojenská intervence, podpora ozbrojených hnutí a podpora nenásilných občanských skupin. Tyto různé podoby mezinárodní reakce byly rozebrány prostřednictvím občanské války v Sýrii, jejíž vývoj prošel jak nenásilnou fází odporu, tak i tou ozbrojenou, a vzhledem k rozsahu brutalit a násilí režimu proti civilistům byla zvažována i vojenská intervence jako poslední možnost v rámci třetího pilíře R2P.

Problematika ochrany civilistů a mezinárodního zapojení v občanských válkách je složitou otázkou zejména ve vztahu k suverenitě státu, zásadě nevměšování se do vnitřních záležitostí a případné změně režimu. Ochrana civilistů a zmírňování utrpení obětí by však měly být primárním zájmem mezinárodního společenství v momentech, kdy tomuto požadavku není schopen dostát sám stát. Hledat by se proto měly takové způsoby pomoci, které umožňují tento aspekt naplnit. Vojenská intervence může státy přimět k ukončení násilí, avšak její aplikace je předmětem sporů a odlišných pohledů na uplatnění síly proti suverénnímu státu, a navíc může ve svém důsledku vést k dalšímu násilí jako odpovědi režimu. Fungovat by navíc měla vždy jako poslední možnost po vyčerpání všech dostupných mírových a donucovacích prostředků. Ani naplňování všech nástrojů k dosažení nápravy situace není ale vždy možné, což je dáno opět odlišnými stanovisky zemí a zejména jejich zájmy. Stálí členové RB OSN tak mohou státům poskytovat nutnou podporu a zabraňovat tak přijetí rezoluce RB OSN odsuzující zločiny v zemi, umožňující uvalení sankcí či vynucení bezletové zóny.

K rostoucímu násilí a prodloužení konfliktu může vést i podpora ozbrojených povstaleckých skupin. Ačkoli mohou tyto skupiny vznikat s cílem ochrany obyvatel, způsobují v konečném důsledku kvůli eskalaci násilí na obou stranách větší počet obětí. Navíc poskytují režimu záminku pro uplatňování nekontrolovatelné síly proti civilistům a umožňují vládě nečinit rozdíly mezi stoupenci násilí a představiteli občanské společnosti. V případě svržení režimu navíc násilná hnutí nejsou zárukou stability a budoucího demokratického vývoje.

Potenciál na prosazení požadavků či pokojné svržení autoritářského režimu a lepší vyhlídky na demokratické uspořádání v budoucnu však skýtá podpora nenásilných hnutí,

která, pokud sdružují velké a různorodé množství obyvatel napříč zemí, mají vyšší šanci na úspěch než ozbrojené skupiny. Díky nenásilné taktice boje navíc nepodněcují další násilí, přičemž i pro samotný režim je složité proti občanským iniciativám zasahovat vzhledem k tomu, že takové počínání nelze ospravedlnit. Skrze taktiky a strategie nenásilného odporu může dobře mobilizované hnutí s širokou participací umožnit občanům naplnit svá základní lidská práva a postavit se proti útlaku a násilí. Mezinárodní společenství může v tomto ohledu takovým iniciativám významně napomoci, a to zejména poskytováním prostoru a informací o důležitosti a přínosech zachování nenásilné dynamiky občanského boje. Koncept R2A tak může v rámci druhého pilíře R2P vedle nástrojů pomoci samotným státům nabídnout další rovinu reakce mezinárodního společenství na násilí páchané státem a rozšířit tak možnosti z hlediska mezinárodního řešení konfliktů.

Resumé

Hlavním cílem diplomové práce s názvem „Sýrie a koncept *responsibility to assist*: nový přístup k řešení konfliktů?“ bylo zjistit, zda může rozšíření doktríny *responsibility to protect* o koncept *responsibility to assist*, který se opírá o podporu nenásilných hnutí, sloužit jako nový přístup k řešení konfliktů a představovat tak další rovinu mezinárodní pomoci a ochrany civilistů v případech, kdy je režim původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu. Práce se proto prostřednictvím občanské války v Sýrii zaměřila na tři odlišné formy mezinárodního zapojení a podpory – mezinárodní vojenskou intervenci v rámci třetího pilíře R2P, podporu domácích ozbrojených skupin a podporu nenásilných hnutí v podobě R2A jako případné rozšíření druhého pilíře doktríny R2P. Na základě analýzy těchto tří přístupů došla diplomová práce k závěru, že podpora nenásilných hnutí, jejichž potenciál spočívá zejména ve schopnosti přimět režim k ústupkům, podněcovat dezerce v rámci bezpečnostních složek a sjednotit různorodé skupiny obyvatelstva, může představovat další přístup k řešení konfliktů a může tak rozšířit stávající možnosti odpovědi mezinárodních aktérů na násilí páchané státy proti vlastnímu obyvatelstvu.

Summary

The main aim of the master thesis titled “Syria and the concept *responsibility to assist*: new approach towards conflict resolution?” was to find out whether the extension of the doctrine of *responsibility to protect* by the concept of *responsibility to assist* that is based on the support of nonviolent movements could work as a new approach towards conflict resolution and thanks to this it could constitute another way of international assistance and civilian protection in cases when it is the regime that perpetrates the violence against its own population. For this reason the thesis, via the Syrian civil war, focused on three different forms of international involvement and support – the international military intervention under the third pillar of R2P, the backing of domestic violent groups and the assistance to nonviolent movements in the form of R2A as a potential expansion of the second pillar under the R2P doctrine. Based on the analysis of these three approaches the thesis came to the conclusion that support of nonviolent movements whose potential resides in their ability to induce regime’s concessions, to encourage defections within key state services and to unify diverse groups of population could represent another approach towards conflict resolution and

thus it could extend the existing forms of response of international community to the violence perpetrated by states against their own population.

Zdroje

Knižní zdroje

- Axworthy, Lloyd. (2012) RtoP and the Evolution of State Sovereignty. In Genser, Jared., Cotler, Irwin. (ed.) *The Responsibility to Protect: The Promise of Stopping Mass Atrocities in Our Time*. New York: Oxford University Press, s. 3-16.
- Bellamy, Alex J. (2011) The Responsibility to Protect and the Problem of Regime Change. In Stark, Alex. (ed.) *The Responsibility to Protect: Challenges & Opportunities in Light of the Libyan Intervention*. Oxford: e-International Relations, s. 20-23.
- Bílková, Veronika. (2010) *Odpovědnost za ochranu (R2P). Nová naděje nebo staré pokrytectví?*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta.
- Burke-White, William W. (2012) Adoption of the Responsibility to Protect. In Genser, Jared., Cotler, Irwin. (ed.) *The Responsibility to Protect: The Promise of Stopping Mass Atrocities in Our Time*. New York: Oxford University Press, s. 17-36.
- Carter, April. (2009) People Power and Protest: The Literature on Civil Resistance in Historical Context. In Roberts, Adam., Ash, Timothy Garton. (ed.) *Civil Resistance & Power Politics: The Experience of Non-violent Action from Gandhi to the Present*. New York: Oxford University Press, s. 25-42.
- Clark, Howard. (2000) *Civil Resistance in Kosovo*. London: Pluto Press.
- Daalder, Ivo H., O'Hanlon, Michael E. (2000). *Winning Ugly. NATO's War to Save Kosovo*. Washington, D.C.: Brookings Institution Press.
- Dam, Nikolaos van. (2011) *The Struggle for Power in Syria. Politics and Society under Asad and the Ba'th Party*. New York: Palgrave Macmillan.
- Deller, Nicole. (2012) Challenges and Controversies. In Genser, Jared., Cotler, Irwin. (ed.) *The Responsibility to Protect: The Promise of Stopping Mass Atrocities in Our Time*. New York: Oxford University Press, s. 62-84.

- Evans, Gareth. (2011) Interview: The R2P Balance Sheet After Libya. In Stark, Alex. (ed.) *The Responsibility to Protect: Challenges & Opportunities in Light of the Libyan Intervention*. Oxford: e-International Relations, s. 34-42.
- Evans, Gareth. (2014) The Consequences of Non-Intervention in Syria: Does the Responsibility to Protect Have a Future?. In Murray, Robert W. (ed.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*. Bristol: e-International Relations, s. 18-25.
- Hufbauer, Gary Clyde., Schott, Jeffrey J., Elliott, Kimberly Ann., Oegg, Barbara. (2007) *Economic Sanctions Reconsidered*. Washington, DC: Peterson Institute for International Economics.
- Chenoweth, Erica., Stephan, Maria J. (2013) *Why Civil Resistance Works. The Strategic Logic of Nonviolent Conflict*. New York: Columbia University Press.
- Merriman, Hardy. (2009) Theory and Dynamics of Nonviolent Action. In Stephan, Maria J. (ed.) *Civilian Jihad: Nonviolent Struggle, Democratization, and Governance in the Middle East*. New York: Palgrave Macmillan, s. 17-29.
- Pattison, James. (2012) *Humanitarian Intervention & The Responsibility to Protect. Who Should Intervene?*. Oxford: Oxford University Press.
- Pattison, James. (2014) The Case for Criteria: Moving R2P Forward after the Arab Spring. In Murray, Robert W. (ed.) *Into the Eleventh Hour: R2P, Syria and Humanitarianism in Crisis*. Bristol: e-International Relations, s. 26-32.
- Roberts, Adam. (2009) Introduction. In Roberts, Adam., Ash, Timothy Garton. (ed.) *Civil Resistance & Power Politics: The Experience of Non-violent Action from Gandhi to the Present*. New York: Oxford University Press, s. 1-24.
- Seale, Patrick. (1990) *Asad of Syria. The Struggle for the Middle East*. Berkeley: University of California Press.
- Stacher, Joshua. (2012) *Adaptable Autocrats. Regime Power in Egypt and Syria*. Stanford, California: Stanford University Press.

- Weiss, Thomas G. (2005) *Military-Civilian Interactions: Humanitarian Crises and the Responsibility to Protect*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Williams, Abiodun. (2011) The Responsibility to Protect and Peacemaking. In Stark, Alex. (ed.) *The Responsibility to Protect: Challenges & Opportunities in Light of the Libyan Intervention*. Oxford: e-International Relations, s. 31-33.
- Ziadeh, Radwan. (2011) *Power and Policy in Syria. The Intelligence Services, Foreign Relations and Democracy in the Modern Middle East*. New York: Palgrave Macmillan.

Odborné články

- Ackerman, Peter., Rodal, Berel. (2008) The Strategic Dimensions of Civil Resistance. *Survival*, Vol. 50, No. 3, s. 111-126.
- Bazirake, Joseph Besigye., Bukuluki, Paul. (2015) A Critical Reflection on the Conceptual and Practical Limitations of the Responsibility to Protect. *The International Journal of Human Rights*, Vol. 19, No. 8, s. 1017-1028.
- Dostal, Jörg Michael. (2014) Syria – The Outcast State. *Political Insight*, Vol. 5, No. 1., s. 32-35.
- Downes, Alexander B., Monten, Jonathan. (2013) Forced to Be Free? Why Foreign-Imposed Regime Change Rarely Leads to Democratization . *International Security*, Vol. 37, No. 4, s. 90-131.
- Dudouet, Véronique. (2013) Dynamics and Factors of Transition from Armed Struggle to Nonviolent Resistance. *Journal of Peace Research*, Vol. 50, No. 3, s. 401-413.
- Garrido, María Belén., Mouly, Cécile. (2013) Achievements and Challenges of the Nonviolent Movement in Syria. *Revista Sul-Americana de Ciência Política*, Vol. 1, No. 2, s. 38-50.
- Chenoweth, Erica., Stephan, Maria J. (2008) Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict. *International Security*, Vol. 33, No. 1, s. 7-44.
- Chenoweth, Erica., Stephan, Maria J. (2014) Drop Your Weapons: When and Why Civil Resistance Works. *Foreign Affairs*, Vol. 93, No. 4.

- Kahf, Mohja. (2014) The Syrian Revolution, Then and Now. *Peace Review: A Journal of Social Justice*, Vol. 26 , No. 4, s. 556-563.
- Komp, Lisa-Marie. (2013) How the Responsibility to Protect Influences the Security Council's Powers, Limits and Dynamic. *Journal of International Humanitarian Legal Studies*, Vol. 4, No. 2, s. 315-353.
- Kurtz, Gerrit., Rotmann, Philipp. (2016) The Evolution of Norms of Protection: Major Powers Debate the Responsibility to Protect. *Global Society*, Vol. 30, No. 1, s. 3-20.
- Lombardo, Gabriele. (2015) The Responsibility to Protect and the Lack of Intervention in Syria between the Protection of Human Rights and Geopolitical Strategies. *The International Journal of Human Rights*, Vol. 19, No. 8, s. 1190-1198.
- Mégret, Frédéric. (2009) Beyond the 'Salvation' Paradigm: Responsibility to Protect (Others) vs the Power of Protecting Oneself. *Security Dialogue*, Vol. 40, No. 6, s. 575-595.
- Mégret, Frédéric. (2014) Helping the Syrians Help Themselves? The Ambiguities of International Assistance to Rebellion. *Stability: International Journal of Security & Development*, Vol. 3, No. 1, s. 1-12.
- Mohamed, Saira. (2012) The Stock of the Responsibility to Protect. *Stanford Journal of International Law*, Vol. 48, No. 2, s. 319-339.
- Nepstad, Sharon Erickson. (2013a) Mutiny and Nonviolence in the Arab Spring: Exploring Military Defections and Loyalty in Egypt, Bahrain, and Syria. *Journal of Peace Research*, Vol. 50, No. 3, s. 337-349.
- Nepstad, Sharon Erickson. (2013b) Nonviolent Civil Resistance and Social Movements. *Sociology Compass*, Vol. 7, No. 7, s. 590-598.
- O'Donnell, Chelsea. (2014) The Development of the Responsibility to Protect: An Examination of the Debate over the Legality of Humanitarian Intervention. *Duke Journal of Comparative & International Law*, Vol. 24, No. 3, s. 557-588.
- Recent Draft Resolution. (2015) *Harvard Law Review*, Vol. 128, s. 1055-1062.

- Roberts, Adam. (1999) NATO's 'Humanitarian War' over Kosovo. *Survival*, Vol. 41, No. 3, s. 102-123.
- Rose, Steven J. (2014) Moving Forward with the Responsibility to Protect: Using Political Inertia to Protect Civilians. *Boston College International and Comparative Law Review*, Vol. 37, No. 1, s. 209-240.
- Ruys, Tom. (2014) The Syrian Civil War and the Achilles' Heel of the Law of Non-International Armed Conflict. *Stanford Journal of International Law*, Vol. 50, No. 2, s. 247-280.
- Schock, Kurt. (2013) The Practice and Study of Civil Resistance. *Peace Research*, Vol. 50, No. 3, s. 277-290.
- Teimouri, Heidarali. (2015) Protecting while Not Being Responsible: The Case of Syria and Responsibility to Protect. *The International Journal of Human Rights*, Vol. 19, No. 8, s. 1279-1289.
- Ulutaş, Ufuk. (2011) The Syrian Opposition in the Making: Capabilities and Limits. *Insight Turkey*, Vol. 13, No. 3, s. 87-106.
- Wedgwood, Ruth. (1999) NATO's Campaign in Yugoslavia. *The American Journal of International Law*, Vol. 93, No. 4, s. 828-834.
- Williams, Paul R., Ulbrick, J. Trevor. Worboys, Jonathan. (2012) Preventing Mass Atrocity Crimes: The Responsibility to Protect and the Syria Crisis. *Case Western Reserve Journal of International Law*, Vol. 45, No. 1/2, s. 473-503.
- Wilson, Gary. (2014) Applying the Responsibility to Protect to the 'Arab Spring'. *Liverpool Law Review*, Vol. 35, No. 2, s. 157-173.
- Zifcak, Spencer. (2012) The Responsibility to Protect After Libya and Syria. *Melbourne Journal of International Law*, Vol. 13, No. 1, s. 1-35.
- Zisser, Eyal. (2016) Russia's War in Syria. *Strategic Assessment*, Vol. 19, No. 1, s. 41-49.

Ostatní prameny a zdroje

- al-Om, Tamara. (2014). Don't Ignore Syria's Nonviolent Movement. *The Guardian*. [on-line] 7. června 2014. Dostupné z <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/jun/07/syria-nonviolent-movement-freedom-justice>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- An Introduction to the Responsibility to Protect. *Responsibility to Protect*. [on-line] Dostupné z <http://www.responsibilitytoprotect.org/index.php/about-rtop>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Baas, Saskia. (2016). Syria's Armed Opposition: A Spotlight on the 'Moderates'. *Small Arms Survey*. [on-line] leden 2016. Dostupné z <http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/R-SANA/SANA-Dispatch5-Syria-armed-opposition.pdf>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Bartkowski, Maciej., Kahf, Mohja. (2013). The Syrian Resistance: A Tale of Two Struggles. *openDemocracy*. [on-line] 23. září 2013. Dostupné z <https://www.opendemocracy.net/civilresistance/maciej-bartkowski-mohja-kahf/syrian-resistance-tale-of-two-struggles>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Bartkowski, Maciej., Taleb, Julia. (2015). Insights into People Power: Myopia of the Syrian Struggle and Key Lessons (part I, part II). *Maciej Bartkowski*. [on-line] 2. a 3. února 2015. Dostupné z <http://macbartkowski.com/category/syrian-nonviolent-resistance/>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Bílková, Veronika. (2014). Informační materiál o pojmu a obsahu koncepce odpovědnosti za ochranu. *Červený kříž*. [on-line] březen 2014. Dostupné z https://www.cervenykriz.eu/cz/nsmph_r2p/R2P.pdf. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Cafarella, Jennifer., Casagrande, Genevieve. (2016). Middle East Security Report 29: Syrian Armed Opposition Powerbrokers. *Understanding War*. [on-line] březen 2016. Dostupné z http://www.understandingwar.org/sites/default/files/Syrian%20Armed%20Opposition%20Powerbrokers_0_0.pdf. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Clarifying the Second Pillar of the Responsibility to Protect: Building State Capacity to Protect Populations from Atrocity Crimes. (2014). *Responsibility to Protect*. [on-line]

2014. Dostupné z [http://responsibilitytoprotect.org/Clarifying%20Pillar%20Two\(1\).pdf](http://responsibilitytoprotect.org/Clarifying%20Pillar%20Two(1).pdf). [ověřeno 2. ledna 2018].
- Daalder, Ivo H. (1998). Decision to Intervene: How the War in Bosnia Ended. *Brookings*. [on-line] 1. prosince 1998. Dostupné z <https://www.brookings.edu/articles/decision-to-intervene-how-the-war-in-bosnia-ended/>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - DCAF Horizon, Armed Non-state Actors: Current Trends & Future Challenges. (2015). *The Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces*. No. 5. [on-line] 2015. Dostupné z https://www.dcaf.ch/sites/default/files/publications/documents/ANSA_Final.pdf. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - Fulfilling Our Collective Responsibility: International Assistance and the Responsibility to Protect, Report of the Secretary-General. (2014). *Responsibility to Protect*. [on-line] 11. července 2014. Dostupné z <http://responsibilitytoprotect.org/N1446379.pdf>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - History of Syria. *One World – Nations Online*. [on-line] Dostupné z <http://www.nationsonline.org/oneworld/History/Syria-history.htm>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - I am Syria. [on-line] Dostupné z <http://www.iamsyria.org/death-tolls.html>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - Implementing the Responsibility to Protect, Report of the Secretary-General. (2009). *Responsibility to Protect*. [on-line] 12. ledna 2009. Dostupné z <http://responsibilitytoprotect.org/implementing%20the%20rtop.pdf>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - Internally Displaced People. (2016). *The UN Refugee Agency*. [on-line] 7. července 2016. Dostupné z <http://www.unhcr.org/sy/29-internally-displaced-people.html>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - Jak pomáhá Evropská unie obětem konfliktu v Sýrii. (2013). *Evropský parlament*. [on-line] 6. září 2013. Dostupné z <http://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20130719STO17431/jak-pomaha-evropska-unie-obetem-konfliktu-v-syrii>. [ověřeno 2. ledna 2018].

- Laub, Zachary. (2017). Who's Who in Syria's Civil War. *Council on Foreign Relations*. [on-line] 28. dubna 2017. Dostupné z <https://www.cfr.org/backgrounder/whos-who-syrias-civil-war>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Masters, Daniel. (2014). Rival Military Intervention: Prospects for Regime Change and Democracy in Target States. *University of North Carolina Wilmington*. [on-line] 2014. Dostupné z [https://wpsa.research.pdx.edu/papers/docs/Hostile%20Intervention%20\(v-1\).pdf](https://wpsa.research.pdx.edu/papers/docs/Hostile%20Intervention%20(v-1).pdf). [ověřeno 2. ledna 2018].
- Muñoz, Herald. (2009). The Responsibility to Protect: Three Pillars and Four Crimes. *University of Denver*. [on-line] 1. srpna 2009. Dostupné z <https://www.du.edu/korbel/hrhw/workingpapers/2009/53-munoz-2009.pdf>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- OCHA on Message: Humanitarian Principles. (2012). *United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*. [on-line] červen 2012. Dostupné z http://www.unocha.org/sites/dms/Documents/OOM-humanitarianprinciples_eng_June12.pdf. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Political Conditions. (2012). Background Notes on Countries of the World: Syria. s. 6, *EBSCOhost: Political Science Complete*. [on-line] červen 2012. Dostupné z <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=70a6ac4a-c1d6-48cc-bca7-47e1d8500500%40sessionmgr103&bdata=Jmxhbmc9Y3Mmc2l0ZT1laG9zdC1saXZl#AN=75122311&db=poh>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Ralph, Jason. (2014). Jason Ralph on R2P: Has it Failed in Syria?. *The Hague Institute for Global Justice, youtube.com*. [on-line] 2. července 2014. Dostupné z <https://www.youtube.com/watch?v=Y0OrdnbnDM8>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Stephan, Maria J. (2017). Why Support for Syria's Nonviolent Fighters Is Key to Ending the War. *Waging Nonviolence*. [on-line] 21. dubna 2017. Dostupné z <https://wagingnonviolence.org/feature/support-nonviolent-fighters-syria/>. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Stewart, Phil. (2017). U.S. Starts Providing Weapons to Syrian Kurds. *Reuters*. [on-line] 30. května 2017. Dostupné z <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-usa->

- kurds/u-s-starts-providing-weapons-to-syrian-kurds-idUSKBN18Q2AL. [ověřeno 2. ledna 2018].
- Syria War: A Brief Guide to Who's Fighting Whom. (2017). *BBC News*. [on-line] 7. dubna 2017. Dostupné z <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-39528673>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - White, Jeffrey. (2011). Asad's Armed Opposition: The Free Syrian Army. *The Washington Institute*. [on-line] 30. listopadu 2011. Dostupné z <http://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/asads-armed-opposition-the-free-syrian-army>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - World Summit Outcome, Resolution Adopted by the General Assembly. (2005). *The United Nations*. [on-line] 24. října 2005. Dostupné z <http://www.un.org/womenwatch/ods/A-RES-60-1-E.pdf>. [ověřeno 2. ledna 2018].
 - Zunes, Stephen. (2012). Supporting Non-violence in Syria. *Foreign Policy*. [on-line] 20. prosince 2012. Dostupné z <http://foreignpolicy.com/2012/12/20/supporting-non-violence-in-syria/>. [ověřeno 2. ledna 2018].

Projekt diplomové práce

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra mezinárodních vztahů

Kateřina Lanková

**Sýrie a koncept responsibility to assist: nový
přístup k řešení konfliktů?**

Projekt diplomové práce

Vedoucí práce: JUDr. PhDr. Tomáš Karásek, Ph.D.

Akademický rok: 2015/2016

1. Úvodní část

Vymezení tématu:

Diplomová práce se bude věnovat konceptu „responsibility to assist“ (R2A) a jeho využití při řešení současných konfliktů a občanských válek, ve kterých dochází k významnému porušování základních lidských práv a organizovanému násilí proti civilnímu obyvatelstvu ze strany vládnoucího režimu. Koncept R2A a jeho role bude v práci pojímána jako možné rozšíření či doplnění současného přístupu k otázce mezinárodního zapojení a pomoci v těchto konfliktech v podobě „responsibility to protect“ (R2P).

Koncept R2A, jehož podstata spočívá v mezinárodní podpoře a pomoci občanským hnutím a iniciativám v jejich snahách čelit násilí a represím ze strany autoritářského režimu nenásilnou formou odporu, a jeho využitelnost budou v práci rozebrány ve vztahu k současné občanské válce v Sýrii. Právě konflikt v Sýrii nabízí široké spektrum domácích reakcí a odpovědí na snahy režimu perzekvovat občanské iniciativy a hnutí odporu vymezující se vůči vládnímu potírání základních lidských práv a uplatňování násilí, a to v různých fázích konfliktu. Ve vztahu k Sýrii je tímto způsobem možné identifikovat jak občanské iniciativy zastávající nenásilnou formu odporu především v prvotních fázích konfliktu, tak i postupnou transformaci některých těchto hnutí do ozbrojených uskupení. Tato skutečnost umožňuje občanskou válku v Sýrii analyzovat z hlediska možných reakcí mezinárodních aktérů na vývoj konfliktu a to především v souvislosti s již zmíněným konceptem R2A a klíčovým rozporem mezi státní suverenitou a morální odpovědností mezinárodních aktérů chránit civilní obyvatelstvo před násilím a svévolí režimu, který je úzce vázán na princip R2P.

Důvod výběru tématu:

Vzhledem ke stále aktuálnímu rozporu mezi zásadou nevměšování se do vnitřních záležitostí státu vyplývající z Charty OSN a morální odpovědností chránit civilní obyvatelstvo před zločiny proti lidskosti, genocidou a etnickými čistkami mají úvahy a debata ohledně možností a přístupu mezinárodního společenství k řešení konfliktů a pomoci civilnímu obyvatelstvu zásadní význam. Důležitost této debaty je navíc v současné době umocněna pokračující humanitární krizí v Sýrii a neschopností mezinárodních aktérů přijmout závazná opatření a kroky, kterými by bylo možné útoky proti civilistům zastavit. Potřeba zvážit i jiné způsoby a možnosti mezinárodních aktérů, jak se zapojit či pomoci při řešení konfliktů, kdy autoritářský politický režim potírá práva svých občanů a vede proti nim ozbrojené akce a útoky s cílem omezit vliv a sílu opozičních skupin, je v tomto ohledu zásadní. O to víc v případě konfliktu,

kdy je jakákoli forma intervence předmětem sporu na mezinárodní úrovni mezi klíčovými aktéry zastávajícími v rámci Rady bezpečnosti (RB) OSN protichůdná stanoviska v otázce suverenity státu a nutnosti chránit.

Cíle práce, formulace výzkumné otázky:

Práce se bude soustředit na problematiku využitelnosti přístupu R2A při řešení konfliktů a ochraně civilistů a s tím související možnosti mezinárodního společenství podporovat mírovými prostředky občanské iniciativy a nenásilné protesty.

Přístup R2A bude analyzován jako další fáze druhého pilíře konceptu R2P a tedy jako předstupeň třetího pilíře v podobě vojenské intervence, který je považován za tzv. „last resort“ řešení, tedy poslední možnost. Potenciál přístupu R2A spočívá ve své orientaci na přímé vazby na občanskou společnost, přičemž tento aspekt není obsažen ani v jedno z pilířů konceptu R2P, který je primárně orientován na podporu států a jejich schopnost chránit své obyvatele. Právě důraz kladený na roli občanského odporu však může pomoci lépe konceptualizovat mezinárodní intervenci jako skutečně „poslední možnost“ (Mégret 2009, s. 588).

Cílem práce bude zjistit, zda je koncept R2A vhodným způsobem, jakým by mezinárodní společenství mohlo přistupovat k řešení konfliktů v prvotních fázích konfliktu, kdy jsou na straně občanské společnosti znatelné snahy o nenásilné protesty směrem k představitelům autoritářského režimu potírajícího základní lidská práva. V tomto ohledu se bude nutné zaměřit na to, jestli koncept R2A představuje díky svým vazbám na občanskou společnost určitou formu pomoci při řešení konfliktů ze strany mezinárodních aktérů, nebo jestli je právě díky těmto vazbám tento přístup příliš invazivní a může být vnímán jako značně ofenzivní vůči principu státní suverenity.

Práce se tedy bude soustředit na zodpovězení otázky, zda může rozšíření doktríny R2P o koncept R2A sloužit jako nový přístup k řešení konfliktů a představovat tak další rovinu mezinárodní pomoci a ochrany civilního obyvatelstva při řešení konfliktů a občanských válek, ve kterých je režim původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu a potírá základní lidská práva svých občanů. V souvislosti s mezinárodní podporou nenásilných hnutí je nutné se soustředit i na otázku aktérů, kteří mohou v takových konfliktech intervenovat do vnitřních záležitostí suverénního státu na podporu těchto hnutí a iniciativ. Tato otázka je podstatná s ohledem k již zmiňovanému rozporu mezi státní suverenitou a morální odpovědností chránit civilisty. V souvislosti s konceptem R2A a konfliktem v Sýrii je tento rozpor úzce spjatý s problematikou mezinárodní podpory demokratizačních snah v dané zemi a „podpory změny

režimu“. V tomto ohledu je nutné se zaměřit i na to, zda není koncept R2A díky snahám podporovat liberální a demokratické tendence občanské společnosti více invazivní a ofenzivní než samotný princip R2P.

Metodologie:

Jak již bylo zmíněno, práce se bude věnovat konceptu R2A a jeho využití a potenciálu při řešení současných konfliktů, ve kterých je stát původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu.

Ve vztahu ke konceptu R2A se bude práce opírat o tezi formulovanou Ericou Chenoweth a Mariou J. Stephan (2014), která odkazuje k požadavku, aby političtí aktéři upřednostňovali R2A ve vztahu k nenásilným občanským skupinám, spíše než hledali řešení pouze skrze vojenskou intervenci, jako tomu bylo v případě Libye. Toto stanovisko vychází ze zjištění, že nenásilná občanská hnutí mají vůči autoritářskému režimu dvakrát větší šanci na úspěch než ozbrojené skupiny a navíc zvyšují šance, že svržení tohoto typu režimu povede k demokratickému zřízení. Naproti tomu skupiny využívající násilných prostředků ve snaze čelit autoritářskému režimu nejsou mnohdy schopny dosáhnout svých cílů a jejich úsilí vede k větším ztrátám na životech (Chenoweth, Stephan 2014).

Kromě výzkumu autorek Chenoweth a Stephan týkajícího se nenásilných hnutí a rámce konceptu R2A bude práce vycházet z teoretického rámce konceptu R2P a nastínění tří základních pilířů tohoto konceptu s důrazem na druhý a třetí pilíř. Druhý pilíř může v tomto ohledu poskytnout základ pro případné rozšíření doktríny R2P o koncept R2A vzhledem ke skutečnosti, že je orientován pouze na odpovědnost mezinárodního společenství pomoci státu při ochraně civilistů a otázku podpory nenásilných občanských hnutí nezohledňuje, ačkoli může mít tato forma podpory, v případě, kdy je stát původcem násilí proti vlastnímu obyvatelstvu, zásadní význam.

Aby mohly být zodpovězeny výzkumné otázky uvedené výše, bude vypracována instrumentální případová studie zaměřená na občanskou válku v Sýrii. Tento typ případové studie byl zvolen v závislosti na skutečnosti, že primární důraz bude kladen na koncept R2A a jeho možný potenciál při řešení konfliktů a v širším kontextu na problematiku R2P jako takovou. Občanská válka v Sýrii bude v tomto ohledu sloužit jako prostředek či nástroj jak tuto problematiku lépe uchopit a bude tak představovat ilustrativní příklad pro hlubší analýzu těchto dvou konceptů. Z tohoto důvodu bude občanská válka v Sýrii analyzována z hlediska tří možných rovin mezinárodní odpovědi či reakce na násilí páchané proti civilistům a vzniklou humanitární krizi.

První z těchto rovin přístupu mezinárodních aktérů k řešení konfliktů je možnost vojenské intervence vycházející z třetího pilíře konceptu R2P, kdy stát selhává ve své primární odpovědnosti, kterou je povinnost chránit své občany. Tento způsob řešení sice na jedné straně představuje mezinárodně uznávaný koncept zásahu proti násilí páchanému na civilním obyvatelstvu, na druhé straně však v sobě zároveň obsahuje limity vyplývající z povahy konfliktu a rozporu mezi stálými členy RB OSN týkající se otázky státní suverenity a morální povinnosti chránit obyvatele čelící násilí ze strany státu. Tyto limity mohou komplikovat, a v případě Sýrie zcela znemožňovat rozhodnutí o případné vojenské intervenci. Druhou možnou rovinou odpovědi je mezinárodní vojenská podpora ozbrojených hnutí a skupin, které násilnou cestou a ozbrojenými akcemi čelí stávajícímu režimu či se snaží o jeho svržení. V neposlední řadě se jedná o mezinárodní podporu nenásilných hnutí a občanských iniciativ snažících se bez použití násilí prosadit své občanské požadavky a apelovat na vládu, aby učinila určité kroky vedoucí k liberalizaci autoritářského režimu. Tato rovina je přímo vázána ke konceptu R2A.

Tyto tři roviny budou stěžejní nejen pro analýzu syrského konfliktu, ale především pro zvážení přínosů a nedostatků forem mezinárodní odpovědi, a v konečném důsledku pro zodpovězení výzkumné otázky, zda může rozšíření doktríny R2P o koncept R2A sloužit jako nový přístup k řešení konfliktů a představovat tak další rovinu mezinárodní pomoci a ochrany civilního obyvatelstva při řešení konfliktů a občanských válek, ve kterých je režim původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu a potírá základní lidská práva svých obyvatel.

Mezinárodním společenstvím budou v práci v první řadě chápáni klíčoví mezinárodní aktéři, kteří vzhledem ke svému postavení zastávají zásadní úlohu při rozhodování o opatřeních a krocích, které mají být učiněny proti státu, jež potírá základní lidská práva svých občanů. Primárně se v tomto ohledu jedná o členy RB OSN s hlavním důrazem na pět stálých členů RB OSN. Dalším důležitým aktérem jsou i mezinárodní organizace s lokální působností, jako je v případě syrského konfliktu Liga arabských států. Kromě těchto aktérů, kteří mají v oblasti řešení konfliktů významný vliv a značný podíl na rozhodování, bude v práci kladen důraz i na roli nevládních mezinárodních organizací jako např. „Amnesty International“ či „Lékaři bez hranic“, které zastávaly významnou roli v prvních fázích konfliktu směrem k podpoře občanské společnosti a nenásilných hnutí.

2. Předpokládaná struktura práce

Úvod:

Úvodní část diplomové práce se bude věnovat vymezení tématu, kdy budou nastíněny základní informace k problematice konceptu R2A související s mezinárodní podporou nenásilných hnutí. Zároveň bude tento přístup zasazen do širšího kontextu odkazujícího ke třem základním pilířům doktríny R2P, limitům souvisejících s posledním z těchto pilířů při hledání řešení ozbrojených konfliktů a rozporu mezi státní suverenitou a morální odpovědností chránit civilní obyvatelstvo.

Vzhledem k povaze práce a soustředění se na syrskou občanskou válku bude teoretické ukotvení těchto konceptů úzce propojené právě s tímto konfliktem. Současně budou zahrnuty i důvody výběru tématu a jeho přínos pro další studium v oblasti mezinárodního řešení konfliktů, ve kterých dochází k represím proti civilnímu obyvatelstvu ze strany samotného režimu.

V této části budou dále stanoveny cíle práce a formulována výzkumná otázka, na jejíž zodpovězení se bude práce soustředit. Zároveň bude nastíněna základní metodologie k tématu. V souvislosti s tímto bude shrnut i dosavadní vědecký výzkum v této oblasti.

Stat':

Teoretická část:

Práce bude rozdělena na teoretickou a analytickou část. V teoretické části se bude práce v první řadě věnovat problematice konceptu R2P a jeho přímé vazbě k rozporu mezi státní suverenitou a odpovědností mezinárodních aktérů chránit civilní obyvatelstvo před organizovaným násilím. V tomto ohledu se bude soustředit na debatu týkající se uplatnění tohoto konceptu při řešení současných konfliktů a humanitárních krizí.

V rámci této problematiky budou zároveň rozebrány tři pilíře R2P s hlavním důrazem na druhý pilíř odkazující k odpovědnosti mezinárodního společenství pomoci státu při ochraně civilního obyvatelstva a třetí pilíř vztahující se k možnosti vojenské intervence jako tzv. „poslední možnosti“ a způsobu, jak chránit civilní obyvatelstvo před zločiny proti lidskosti, genocidou a etnickými čistkami.

Teoretické nastínění těchto dvou pilířů bude sloužit k lepšímu uchopení konceptu R2A v souvislosti s případnými možnostmi rozšíření konceptu R2P právě o mezinárodní podporu nenásilných občanských hnutí. Koncept R2A by tak mohl fungovat jako určitý předstupeň

třetího pilíře R2P a odkazoval by k možnostem mezinárodního společenství využít dostupné mírové a nenásilné prostředky k podpoře občanských hnutí a iniciativ.

Občanská válka v Sýrii bude v analytické části sloužit jako ilustrativní příklad konfliktu, který v sobě nese potenciál síly a možností občanských hnutí usilujících nenásilnou formou o liberalizaci přístupu autoritářského režimu a změnu postoje vlády k zásadním reformám v lidsko-právní oblasti. Z tohoto důvodu bude v teoretické části práce nastíněna vnitrostátní politická, etnická a ekonomická situace Sýrie a s tím spjatý vznik a vývoj konfliktu, který je zásadní pro hlubší pochopení této krize.

Nedílnou součástí teoretické části bude i kapitola věnovaná problematice nenásilných hnutí a podpory občanských iniciativ jako předpokladu pro fungování a využití konceptu R2A. V tomto ohledu bude práce čerpat z výzkumu autorek Chenoweth a Stephan (2014), který se soustředí na potenciál nenásilných hnutí v boji proti autoritářským režimům a na možnosti mezinárodních aktérů podporovat tato hnutí skrze koncept R2A. Práce se tedy v tomto ohledu zaměří na přínos a možnosti nenásilných občanských hnutí, které díky své povaze (oslovení širokých mas občanské společnosti, otázka zběhlictví apod.), na rozdíl od ozbrojených hnutí, vytváří značné překážky pro vládnoucí režim a omezují jeho schopnost čelit těmto hnutím násilnou formou.

Analytická část:

Analytická část práce bude zaměřená na samotnou analýzu občanské války v Sýrii z hlediska tří možných rovin zapojení mezinárodního společenství do řešení konfliktu a reakce na násilí páchaného proti civilistům. Mezi tyto roviny patří mezinárodní vojenská intervence, která vyplývá z třetího pilíře konceptu R2P, dále se jedná o mezinárodní podporu ozbrojených hnutí a skupin finančními a vojenskými prostředky k udržení jejich schopnosti čelit represím ze strany režimu, případně vést ozbrojené akce s cílem vládnoucí režim svrhnout. V neposlední řadě se jedná o rovinu mezinárodní podpory nenásilných občanských hnutí a iniciativ, které se soustředí na mírové prostředky a způsoby jak čelit násilí ze strany režimu a jako takové jsou tyto snahy podstatou konceptu R2A.

Tyto roviny mezinárodního zapojení a podpory se liší v prostředcích, které využívají, mohou být spjaty s odlišnými aktéry, kteří jejich cíle sledují, a vzhledem ke své povaze se také váží k odlišným fázím vývoje syrského konfliktu. Na druhou stranu jsou si tyto tři roviny podobné tím, že jakákoli vnější intervence a podpora určitých skupin ze strany mezinárodních aktérů, ať už násilná či nenásilná, může být předmětem sporu mezi dvěma protichůdnými principy - státní suverenitou a morální odpovědností chránit civilní obyvatele před

organizovaným násilím. Z tohoto důvodu je nutné zahrnout do analýzy těchto tří rovin i otázku podpory změny režimu ze strany mezinárodních aktérů, na kterou mohou být navázány demokratizační snahy aktérů. Jakákoli mezinárodní podpora může být totiž předmětem pochybností o záměrech a cílech mezinárodních aktérů v daném konfliktu, což bylo zřejmé např. v případě občanské války v Libyi.

Kromě problematiky změny režimu vztahující se ke všem třem rovinám mezinárodní odpovědi budou v rámci jednotlivých rovin rozebrány klíčové aspekty těchto přístupů ve vztahu ke konfliktu v Sýrii. V rovině mezinárodní vojenské intervence bude pozornost věnována implicitním limitům konceptu R2P, jako jsou rozpory mezi členy RB OSN ohledně principu suverenity státu a odpovědnosti chránit, absence politické vůle, mezinárodní kontext a zájmy klíčových aktérů v této oblasti či obavy z podpory určité strany konfliktu. Tyto limity znemožňují nejen přijetí závazných opatření vůči režimu Bašára al-Asada a jeho sankcionání, ale i případné rozhodnutí o vojenské intervenci, která by vedla k zastavení násilí proti civilistům.

V rovině mezinárodní podpory ozbrojených hnutí bude pozornost kladena na problémy plynoucí z tohoto přístupu, kdy je jako reakce na násilí ze strany režimu uplatňované násilí ze stran hnutí odporu a ozbrojených skupin, které jsou navíc finančně a vojensky podporovány ze zahraničí. Právě tato forma odporu a mezinárodní podpory však zpravidla vede k vyššímu počtu obětí a namísto hledání způsobu řešení situace se konflikt, v důsledku násilí na obou stranách a zapojení extrémistických skupin, prohlubuje.

Poslední rovinou je mezinárodní podpora nenásilných občanských hnutí a iniciativ odkazující ke konceptu R2A. V rámci této roviny budou rozebrány snahy a konkrétní kroky mezinárodních aktérů, ať už nevládních mezinárodních organizací či samotných států (politika USA vůči Sýrii), podporovat tato hnutí mírovými prostředky v prvotních fázích konfliktu. Pozornost bude věnována i složení syrské opozice s důrazem na její fragmentaci a nejednotnost, zběhlictví z řad ozbrojených složek režimu či tendencím syrského režimu vyprovokovat nenásilná hnutí odporu k násilné formě reakce. Tyto faktory jsou nezbytné pro hlubší analýzu neúspěchu nenásilného odporu v Sýrii a následné zvážení využitelnosti konceptu R2A při řešení konfliktů tohoto druhu. V tomto ohledu se dále zaměří na to, jestli mezinárodní podpora těchto hnutí není v důsledku více ofenzivní než předchozí dva přístupy a nevede spíše k tvrdším zásahům proti civilistům ve snaze zlomit odhodlání těchto hnutí.

Na základě analýzy těchto tří rovin bude tedy možné zvážit přínosy a nedostatky jednotlivých forem mezinárodní podpory a to především ve vztahu ke konceptu R2A jako možnému způsobu, jak rozšířit koncept R2P. Bude tak možné zodpovědět výzkumnou otázku,

zda může rozšíření konceptu R2P o koncept R2A sloužit jako nový přístup k řešení konfliktů a představovat tak další rovinu mezinárodní pomoci a ochrany civilního obyvatelstva, kdy je režim původcem násilí páchaného proti vlastnímu obyvatelstvu.

Závěr:

V této části práce bude shrnuta problematika konceptu R2P pojící se k rozporu mezi státní suverenitou a morální odpovědností chránit. Dále budou shrnuty závěry plynoucí z vypracované případové studie a analýzy tří možných rovin přístupu mezinárodního společenství k řešení konfliktů a ochraně civilistů, a to především ve vztahu k využitelnosti konceptu R2A.

3. Předpokládaný obsah práce

1. Vymezení tématu
 - 1.1. Cíle práce a formulace výzkumné otázky
 - 1.2. Metodologie práce
 - 1.3. Shrnutí dosavadního výzkumu
2. Koncept R2P: státní suverenita vs. odpovědnost chránit
 - 2.1. Tři pilíře R2P
3. Občanská válka v Sýrii
4. Nenásilná občanská hnutí a jejich potenciál
5. Případová studie: občanská válka v Sýrii
 - 5.1. Koncept R2P a mezinárodní vojenská intervence
 - 5.2. Mezinárodní podpora ozbrojených hnutí
 - 5.3. Koncept R2A a mezinárodní podpora nenásilných hnutí
6. R2A jako nový přístup k řešení konfliktů?

4. Seznam literatury a dalších zdrojů

Monografie

- Fiott, Daniel. (2015) *The Responsibility to Protect and the Third Pillar: Legitimacy and Operationalization*. New York: Palgrave Macmillan.
- Hoffmann, Julia. Nollkaemper, André. (2012) *Responsibility to Protect: From Principle to Practice*. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Chenoweth, Erica. Stephan, Maria J. (2011) *Why Civil Resistance Works. The Strategic Logic of Nonviolent Conflict*. New York: Columbia University Press.
- Knight, W. Andy. Egerton, Frazer. (2012) *The Routledge Handbook of the Responsibility to Protect*. New York: Routledge.
- McCarthy, Ronald M. Sharp, Gene. (2010) *Nonviolent Action: A Research Guide*. New York: Garland.
- Pattison, James. (2010) *Humanitarian Intervention and the Responsibility to Protect: Who Should Intervene?.* New York: Oxford University Press.
- Roberts, Adam. Ash, Timothy Garton. (2009) *Civil Resistance and Power Politics: The Experience of Non-violent Action to the Present*. New York: Oxford University Press.
- Stacher, Joshua. (2012) *Adaptable Autocrats: Regime Power in Egypt and Syria*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Thakur, Ramesh. (2006) *The United Nations, Peace and Security: From Collective Security to the Responsibility to Protect*. Cambridge, California: Cambridge University Press.

Odborné články

- Adams, Simon. (2015) Failure to Protect: Syria and the UN Security Council. *Global Centre for the Responsibility to Protect (Occasional Paper Series)*, No. 5, s. 1-26
- Alvarez-Ossorio, Ignacio. (2012) Syria's Struggling Civil Society. *Middle East Quarterly*, Vol. 19, No. 2, s. 23-32
- Ateşoğlu Güney, Nurşin. (2013) A New Challenge for Turkey: Civil War in Syria. *Insight Turkey*, Vol. 15, No. 4, s. 51-59
- Avni, Benny. (2013) Anyone for Peace Talks?. *Newsweek Global*, Vol. 162, No. 3, s. 42-49

- Baddorf, Zack. (2014) Practicing Nonviolence in Syria. *The Progressive*, Vol. 77, No. 12/1, s. 54-55
- Henderson, Christian. (2014) The Arab Spring and the Notion of External State Sovereignty in International Law. *Liverpool Law Review*, Vol. 35, No. 2, s. 175-192
- Howorth, Jolyon. (2013) Humanitarian Intervention and post-Conflict Reconstruction in the post-Cold War Era: A Provisional Balance-sheet. *Cambridge Review of International Affairs*, Vol. 26, No. 2, s. 288-309
- Charap, Samuel. (2015) Russia, Syria and the Doctrine of Intervention. *Survival*, Vol. 55, No. 1, s. 35-41
- Chenoweth, Erica. Stephan, Maria J. (2014) Drop Your Weapons: When and Why Civil Resistance Works. *Foreign Affairs*, Vol. 93, No. 4, s. 1-8
- Lévy, Bernard-Henri. (2012) Bernard-Henri Levi says: Stop the Slaughter in Syria Now!. *Newsweek*, Vol. 160, No. 9, s. 32-36
- Lynch, Marc. (2012) Intervening Will Only Help Assad. *Time*, Vol. 179, No. 10, s. 37-39
- Mégret, Frédéric. (2009) Beyond the 'Salvation' Paradigm: Responsibility to Protect (Others) vs Power of Protecting Oneself. *Security Dialogue*, Vol. 40, No. 6, s. 575-595
- Mégret, Frédéric. (2014) Helping the Syrians Help Themselves? The Ambiguities of International Assistance to the Rebellion. *Stability: International Journal of Security & Development*, Vol. 3, No. 1, s. 1-12
- Menon, Rajan. (2013) It's Fatally Flawed. *American Interest*, Vol. 8, No. 6, s. 6-16
- Nepstad, Sharon Erickson. (2014) Mutiny and Nonviolence in the Arab Spring: Exploring Military Defections and Loyalty in Egypt, Bahrain, and Syria. *Journal of Peace Research*, Vol. 50, No. 3, s. 337-349
- Rao, Neomi. (2013) The Choice to Protect: Rethinking Responsibility for Humanitarian Intervention. *Columbia Human Rights Law Review*, Vol. 44, No. 3, s. 697-751
- Tabler, Andrew J. (2013) Syria's Collapse. *Foreign Affairs*, Vol. 92, No. 4, s. 90-100
- Ulutaş, Ufuk. (2011) The Syrian Opposition in the Making: Capabilities and Limits. *Insight Turkey*, Vol. 13, No. 3, s. 87-105
- Vanhullebusch, Matthias. (2015) The Arab League and Military Operations: Prospects and Challenges in Syria. *International Peacekeeping*, Vol. 22, No. 2, s. 151-168
- Wadlow, René. (2012) Syria: To Break the Downward Spiral. *Peace Magazine*, Vol. 28, No. 2, s. 16-19

- Webb, Philippa. (2014) Deadlock or Restraint? The Security Council Veto and the Use of Force in Syria. *Journal of Conflict & Security Law*, Vol. 19, No. 3, s. 471-488
- Wilson, Garry. (2014) Applying the Responsibility to Protect to the 'Arab Spring'. *Liverpool Law Review*, Vol. 35, No. 2, s. 157-173
- Zifcak, Spencer. (2012) The Responsibility to Protect after Libya and Syria. *Melbourne Journal of International Law*, Vol. 13, s. 1-35
- Zisser, Eyal. (2013) Can Assad's Syria Survive Revolution?. *Middle East Quarterly*, Vol. 20, No. 2, s. 65-71

Prameny a ostatní zdroje

- Abdulhamid, Ammar. Why Nonviolence Failed in Syria. *Syrian Revolution Digest*. [on-line] Dostupné z <http://www.syrianrevolutiondigest.com/p/whynonviolence-failed-in-syria-many.html>.
- Akcan, Melis. Politics of Protection: Analysis of Syrian Conflict & Responsibility to Protect. *Academia*. [on-line]. Dostupné z https://www.academia.edu/8869487/Analysis_of_Syrian_Conflict_and_Responsibility_to_Protect.
- Dobbins, James (2012). The Case for Expanding Assistance to the Syrian Opposition. *RAND Corporation*. [on-line] 1. 8. 2012. Dostupné z http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/2012/RAND_CT379.pdf.
- General Assembly Security Council (2014). Fulfilling Our Collective Responsibility: International Assistance and the Responsibility to Protect (Report of the Secretary-General). *International Coalition for the Responsibility to Protect*. [on-line] 11. 7. 2014. Dostupné z <http://responsibilitytoprotect.org/N1446379.pdf>.
- Malas, Nour. (2012). World News: Syria Protests Come Full Circle. *ProQuest*. [on-line] 12. 5. 2012. Dostupné z <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/1012535484/fulltext/BAACAE4B25674F24PQ/3?accountid=15618>.
- Osborne, Louise (2012). Syrians Appeal to Be 'Adopted'. *ProQuest*. [on-line] 29. 2. 2012. Dostupné z <http://search.proquest.com.ezproxy.is.cuni.cz/docview/924639400/fulltext?accountid=15618>.
- Overtone, Andrew (2014). Public Opinion and Foreign Policy: Shifting US Public Opinion to Support Non-Violent Intervention in Syria. *Approaches to Conflict*

management & Resolution. [on-line] 3. 5. 2014. Dostupné z http://crdc.gmu.edu/wp-content/uploads/2014/09/Final-Paper_Approaches-to-Conflict-Management-.pdf.

- Schenker, David (2011) A Fighting Chance: Why Obama's Support for Syria's Non-Violent Protests Isn't Enough. *New Republic*. [on-line] 25. 10. 2011. Dostupné z <http://www.newrepublic.com/article/politics/96607/syria-bashar-al-assad-obama-ambassador-robert-ford>.
- Zunes, Stephen. (2012). Supporting Non-Violence in Syria. *Foreign Policy*. [on-line] 20. 12. 2012. Dostupné z <http://foreignpolicy.com/2012/12/20/supporting-non-violence-in-syria/>.